लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना

(आ.व. २०६९/०७०-२०७३/०७४)

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
सिंहदरबार, काठमाडौं ।

साउन २०६९

प्रकाशकः
नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय,
सिंहदरबार, काठमाडौँ ।

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा सुरक्षित

प्रकाशन प्रति : ५००० प्रति

प्रकाशन मिति : **२०६९ साउन**

मुख्य संयोजनः
मुख्य सचिव लीलामणि पौड्याल

संयोजनः
सचिव जयमुकुन्द खनाल

सह-संयोजनः
सहसचिव रमेश ढकाल

उप-संयोजनः
उपसचिव केसवप्रसाद बास्तोला

सहायक संयोजनः
शाखा अधिकृत सुमना अर्याल

संयोजन सहयोगी
महिला विकास अधिकृत महेश्वरी विष्ट
अनुगमन अधिकृत इन्दिरा फुयाल (द एसिया फाउण्डेशन)
कानून अधिकृत कीर्ति थापा (द एसिया फाउण्डेशन)

सम्पादनः
उपसचिव केसवप्रसाद वास्तोला
शाखा अधिकृत सुमना अर्याल
शाखा अधिकृत झइन्द्रप्रसाद गुरागाई

मन्तव्य

पुरातन सामाजिक सोचको रूपमा विकसित हुँदै महिलामाथि पद्धतिगत रूपमा विभिन्न किसिमले हिंसा र भेदभावका घटना हुँदै आएको छ । गरिबी र अशिक्षाका कारणबाट महिलामाथि हुने हिंसाले बढावा पाएको देखिन्छ । यो कहालीलाग्दो वास्तविकताको अन्तको लागि हाम्रो व्यवहार र सोचमा परिवर्तन आउनु जरुरी छ । एक्काइसौं शताब्दीमा पनि महिलामाथि भेदभाव, अन्याय र शोषण हुनु सभ्य र उदार समाजलाई अमान्य हुनुपर्दछ । लैङ्गिक समानता सभ्य र विकसित समाजको आधारस्तम्भ हो । न्यायपूर्ण र समावेशी समाजको निर्माण लैङ्गिक हिंसा मुक्त राज्यमा मात्र सम्भव हुन सक्दछ । लैङ्गिक हिंसाबाट खासगरी महिला र किशोरीहरू पीडित हुने गरेका र यसले उनीहरूको समग्र विकास, सुरक्षा, सामाजिक जीवन र न्यायप्राप्तिमा गम्भीररूपमा असर पार्ने गरेको यथार्थ हामी सवैमा विदित नै छ ।

महिला भएको कारणबाट कुनै पनि प्रकारको हिंसा वा भेदभावको शिकार कोही पनि हुन नपरोस् र कसैप्रति कुनै प्रकारले भेदभाव वा हिंसा भइहालेमा तत्कालै न्याय पाउने अवस्था सिर्जना होस् भन्ने तर्फ नेपाल सरकार सचेत छ । तर महिलामाथि हुने भेदभाव र हिंसाले समाजमा यसरी व्यापकता पाएको छ कि यसलाई अन्त गर्न राज्यको एक्लो प्रयास सार्थक हुँदैन । महिला वा बालिकामाथि हुने जुनसुकै प्रकारको हिंसा र भेदभावका कार्य मानव अधिकार र नैतिक दृष्टिकोणबाट गलत छन्, राजनैतिक दृष्टिकोणबाट निन्दनीय छन्, अनैतिक छन् र यी आपराधिक कार्य पनि हुन् । महिला विरुद्ध हुने हिंसा महिलाको मात्र समस्या होइन । यो एउटा परिवार वा समाजको मात्र नभई समग्र राष्ट्रको समस्या हो । यसले राष्ट्रलाई अगाडि बढ्नबाट रोक्दछ । त्यसैले यस्तो हिंसाको तत्काल अन्त हुनुपर्दछ भन्ने मेरो मान्यता छ र यसका लागि हामी सवैको सामूहिक प्रयासको खाँचो छ । लैङ्गिक हिंसालाई शून्य सहनशीलता (Zero Tolerance) को नीति अख्तियार गरी यस्तो कार्यमा संलग्न हुने जो-कोहीलाई पनि कानूनको दायरामा ल्याई कारवाही गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकार पूर्णरूपमा प्रतिबद्ध छ ।

अन्त्यमा, हामी सवैको संयुक्त प्रयासमा लैङ्गिक हिंसाको अन्त गर्न सकिने कुरामा म विश्वस्त छु । यसका लागि सरकारको प्रयासमा हातेमालो गर्न म सवैमा अनुरोध गर्दै प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सवैबाट सहयोग मिल्नेछ भन्ने अपेक्षा गर्दछु ।

साउन २०६९

(डा. बाबुराम भट्टराई)
प्रधानमन्त्री

मेरो भनाइ

सरकारको योजनाबद्ध प्रयासले नेपाली समाजमा विद्यमान लैङ्गिक हिंसाका विविध स्वरूपहरूलाई पहिचान गरी यस्ता घटना हुन नदिन, भएमा तत्काल कारवाही गर्न र दीर्घकालीन रूपमा यसलाई निर्मूल गर्न आवश्यक पर्ने नीतिगत, कानूनी र संस्थागत व्यवस्थाहरू गर्दै आएको छ। साथै, ती व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनबाट धेरै महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भएका पनि छन्। नेपाली समाजमा लामो समयदेखि जरा गाडेर रहेको लैङ्गिक हिंसाजन्य समस्यालाई ठोस ढंगले सम्बोधन गर्नु आवश्यक छ। यसैबीच, लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध नयाँ सोच र फरक कार्यशैलीका साथ एकीकृत अभियानको थालनी गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट मिति २०६६।५।२६ मा सन् २०१० लाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध वर्षका रूपमा घोषणा गरी र त्यसको लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्ने निर्णय भए बमोजिम सन् २०१० मा एक राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयनमा रहेको थियो ।

सन् २०१० लाई लक्षित गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको कार्ययोजनाको अवधि सीमित रहेको भए तापनि यसको प्रभावकारिताको मूल्याङ्कन गर्दै नेपाल सरकारले सो कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई हालसम्म पनि निरन्तरता दिँदै आएको छ। तर, समय परिवर्तनसँगै हिंसाका स्वरूपहरू फरक हुँदै आएको र हिंसाजन्य अपराधलाई न्यूनीकरण गर्न प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने महसुस गरी नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट मिति २०६८।११।२२ मा लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना तयार गरी लागू गर्ने निर्णय भएको थियो। सोही निर्णयबमोजिम प्रस्तुत रणनीति तथा राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनामा सन् २०१० को कार्ययोजनामा समावेश भएका महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिने प्रयास गरिनुका साथै लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी केही नयाँ कार्यक्रमहरू थप गरिएका छन्।

प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट आगामी दिनमा लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य गरी शान्त, समृद्ध, न्यायपूर्ण र समावेशी नेपालको परिकल्पना साकार पार्न ठोसरूपमा सहयोग मिल्नेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा, प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनमा सम्बद्ध सवैबाट सहयोग हुनेछ भन्ने अपेक्षा राख्दै यस कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा संलग्न सवैप्रति म हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु।

धन्यवाद !

(लीलामणि पौड्याल)
मुख्यसचिव

साउन ३१, २०६९

प्राक्कथन

नेपाल सरकारले विगतदेखि नै लैङ्गिक हिंसा र भेदभावको अन्त्य गरी समाजका पिछडिएका र सीमान्तकृत वर्ग खासगरी महिलाहरूको सशक्तीकरण गर्दै समावेशी राज्य निर्माणको विषयलाई प्राथमिकतामा राखी काम गर्दै आएको छ। छैठौं पञ्चवर्षीय योजना (२०३७-२०४२) देखि योजनाबद्ध रूपमा महिलाहरूको अवस्थामा सुधार ल्याउने प्रयास शुरु भई चालू त्रिवर्षीय योजनाले समेत लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणलाई जोड दिएको छ।

नेपाल सरकारले सन् २०१० लाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको वर्ष घोषणा गरी सो वर्षका लागि विभिन्न कार्यक्रमसहितको कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको र सो कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट केही नीतिगत तथा संरचनागत उपलब्धि हासिल भएका थिए। तथापि लैङ्गिक हिंसा र लैङ्गिक विभेद सामाजिक विकृतिजन्य समस्याको रूपमा अझै कायम रहेकोले त्यसप्रकारको विकृति निराकरण हुन अझै केही समय लाग्ने देखिएको छ। यसका लागि मौजुदा नीतिगत व्यवस्था र कानूनमा परिमार्जन गरी सञ्चालनमा रहेका संरचनाहरूलाई थप क्रियाशील तुल्याई निरन्तर काम गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ। साथै, सन् २०१० को राष्ट्रिय कार्ययोजनाको समयावधि समाप्त भइसकेको भए तापनि कतिपय कार्यहरूलाई निरन्तरता दिनुपर्ने आवश्यकता र यस सम्बन्धमा थप कार्यक्षेत्रहरू पहिचान गरी तत्कालै कार्य गर्नुपर्ने पनि भएको छ। उक्त कार्ययोजना कार्यान्वयनका क्रममा प्राप्त उपलब्धिहरूलाई जगेर्ना गर्दै लैङ्गिक हिंसा तथा विभेद, असमानता र समावेशिता जस्ता विषयहरूलाई समेत समेट्दै समग्र लैङ्गिक समानतासँग जोडिएर रहेका विषयहरू समावेश गरी नयाँ रणनीति तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरी लागू गर्नु अपरिहार्य देखिएकोले नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट मिति २०६८।११।२२ मा यसप्रकारको रणनीति तथा कार्ययोजना तयार गर्ने निर्णय गरेको थियो। सोही निर्णयबमोजिम प्रस्तुत कार्ययोजना तयार गरी लागू गरिएको छ।

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट मिति २०६९।४।१४ मा प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने तथा यसको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा देहाय बमोजिम निर्णय भएकोले प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन अझ दरिलो रुपमा हुने विश्वास लिइएको छ :

१. "लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तिकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९-२०७४" लाई स्वीकृत गर्ने।

२. "लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तिकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९-२०७४" लाई सम्बद्ध मन्त्रालय तथा सरोकारवाला निकायहरुले आगामी पाँच वर्षसम्ममा प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने र यसको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा वा द्विविधा भएमा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तिकरण केन्द्रीय समन्वय समितिले सोको निराकरण गर्ने।

३. प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने स्रोत, साधन र जनशक्तिको व्यवस्था कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार निकायले नै मिलाउने। रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि थप बजेट आवश्यक पर्ने भए सोको आधार र कारण खुलाई अर्थ मन्त्रालयसँग माग गर्ने र यसरी माग भएको रकम अर्थ मन्त्रालयले सम्बन्धित निकायको नाममा निकाशा दिने।

४. "लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तिकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९-२०७४" को कार्यान्वयन स्थितिको नियमित रुपमा समन्वय र अनुगमन गर्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा रहेको लैङ्गिक सशक्तिकरण समन्वय एकाईलाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गर्ने।

अन्त्यमा, प्रस्तुत राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा नेपाल सरकारका सम्बद्ध सवै निकाय, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र तथा सरोकारवाला सवैबाट सहयोग मिल्नेछ भन्ने अपेक्षा राखेको छु। प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजनाका सम्बन्धमा राय प्रतिक्रिया उपलब्ध गराउनु हुने संघसंस्था, निकाय तथा महानुभावहरूमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु।

रणनीति तथा कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा संलग्न हुनुहुने तत्कालीन मुख्य सचिव श्री माधवप्रसाद घिमिरे र तत्कालीन सचिव डा. त्रिलोचन उप्रेतीप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दै सो कार्यमा संलग्न हुनुहुने सहसचिव श्री रमेश ढकाल, उपसचिव श्री केसवप्रसाद वास्तोला, शाखा अधिकृत भ्रइन्द्रप्रसाद गुरागाई, शाखा अधिकृत श्री सुमना अर्याल, महिला विकास अधिकृत श्री महेश्वरी विष्ट, अनुगमन अधिकृत श्री इन्दिरा फुयाल र कानून अधिकृत श्री कीर्ति थापाप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद !

मिति २०६९।४।३१

(**जयमुकुन्द खनाल**)
सचिव
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

विषयसूची

मन्तव्य		३
मेरो भनाइ		४
प्राक्कथन		५
परिच्छेद–१	लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना	९-११
	१.१. पृष्ठभूमि	९
	१.२. महिला विरुद्ध हुने हिंसा तथा भेदभाव	९
	१.३. रणनीतिक तथा कार्ययोजनाको आवश्यकता र औचित्य	१०
	१.४. रणनीति तथा कार्ययोजनाको उद्देश्य	११
परिच्छेद–२	जिम्मेवार निकाय, सहयोगी निकाय र अनुगमन गर्ने निकायको भूमिका तथा रणनीति तथा कार्ययोजनाको सीमा, जोखिम पक्ष र अवधि	१२-१४
	२.१. जिम्मेवार निकायको भूमिका	१२
	२.२. सहयोगी निकायको भूमिका	१२
	२.३. अनुगमन गर्ने निकायको भूमिका	१३
	२.४. रणनीति तथा कार्ययोजनाको सीमा	१३
	२.५. रणनीति तथा कार्ययोजनाको जोखिम पक्ष	१३
	२.६. अवधि	१४
परिच्छेद–३	लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९-२०७४	१५ - ३४
परिच्छेद–४	कार्यान्वयन, अनुगमन तथा आर्थिक व्यवस्था	३५- ४१
	४.१. पृष्ठभूमि	३५
	४.२ लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाले निरन्तरता दिएका संरचनाहरू	३५-३८
	(क) राष्ट्रियस्तरका संरचना	३५
	(अ) सल्लाहकार समिति	३५
	(आ) लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समिति	३६
	(इ) लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाई	३७
	(ई) संयुक्त अनुगमन समिति	३७
	(ख) स्थानीयस्तरका संरचनाहरू	३८–३९
	अ) लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण जिल्ला संयोजन समिति	३८
	आ) घरेलु हिंसा प्रभावितका लागि जिल्ला तथा सामुदायिक सेवा केन्द्र	३८
	(इ) मानव बेचविखनबाट प्रभावितहरूका लागि पुनर्स्थापना केन्द्र	३८
	(ई) स्थानीय निगरानी केन्द्र	३९
	४.३ रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको भूमिका	३९
	४.४. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको भूमिका	३९
	४.५. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा राष्ट्रिय महिला आयोगको भूमिका	३९
	४.६. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा राष्ट्रिय योजना आयोगको भूमिका	३९

	४.७	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा अर्थ मन्त्रालयको भूमिका	४०
	४.८.	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको भूमिका	४०
	४.९.	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रहरी प्रधान कार्यालयको भूमिका	४०
	४.१०	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको भूमिका	४०
	४.११.	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा विकास साझेदार संस्थाहरू/दातृ निकायहरूको भूमिका	४०
	४.१२.	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा गैरसरकारी क्षेत्र तथा सञ्चार माध्यमको भूमिका	४०
	४.१३.	रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आर्थिक व्यवस्था	४१
परिच्छेद–५.	मन्त्रालयगत रणनीति तथा कार्ययोजना		४२-९६
	५.१.	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना	४२
	५.२.	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना	४८
	५.३.	शिक्षा मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना	५२
	५.४.	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय कार्ययोजना	६५
	५.५.	गृह मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना	६६
	५.६.	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको कार्ययोजना	७२
	५.७.	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालयको कार्ययोजना	७५
	५.८.	शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालयको कार्ययोजना	७७
	५.९.	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको कार्ययोजना	७७
	५.१०.	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयको कार्ययोजना	८१
	५.११.	उद्योग मन्त्रालयको कार्ययोजना	८३
	५.१२.	अर्थ मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना	८५
	५.१३.	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईको रणनीति तथा कार्ययोजना	८६

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना

परिच्छेद–१

१. राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना

१.१ पृष्ठभूमिः

लिङ्गको आधारमा हुने भेदभाव, वहिस्करण, असमानता एवं कसुरजन्य क्रियाकलापलाई लैङ्गिक हिंसा भन्न सकिन्छ । लैङ्गिक हिंसा पीडितका रूपमा महिला, बालबालिका, पुरुष एवं तेस्रो लिङ्गी जो-कोही हुनसक्छ । यद्यपि, लैङ्गिक हिंसाबाट सारभूतरूपमा महिलाहरू नै पीडित भइरहेको वास्तविकतालाई दृष्टिगत गर्दा संकीर्ण अर्थमा लैङ्गिक हिंसाले महिलाविरुद्ध हुने हिंसालाई जनाउने प्रष्ट छ । नेपालको सन्दर्भमा लैङ्गिक हिंसाले मूलतः महिलाविरुद्धको हिंसालाई जनाउँछ । यद्यपि, समाज विकासको पछिल्लो क्रममा पुरुषहरू समेत महिलाबाट हिंसा पीडित हुनुपरेको घटनाहरू समेत सार्वजनिक भइरहेका छन् । यस्ता लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरूको सम्बोधनका लागि प्रयासहरू पनि भइरहेकै छन् ।

नेपाल विश्व मानचित्रमा मानव विकास सूचकाङ्कका दृष्टिले १५७औं स्थानमा र लैङ्गिक असमानता सूचकाङ्क (Gender Inequality Index) मा ११३औं स्थानमा रहेको छ (*यु.एन.डी.पी, मानव विकास प्रतिवेदन २०११*) । विगतदेखिका अथक प्रयासका कारण नेपालले लैङ्गिक क्षेत्रमा केही महत्वपूर्ण प्रगति हासिल गरेको छ । व्यवस्थापिका-संसदमा ३३.२ प्रतिशत महिला सहभागिता रहनु, महिलाको श्रम सहभागिता दर ६३.३ रहनु, मातृ मृत्युदर प्रतिलाखमा ३८० मा झार्न सफल हुनु तथा तालिम प्राप्त व्यक्तिबाट बच्चा जन्माउने दरमा वृद्धि भई १९ प्रतिशतमा पुऱ्याउन सफल हुनु आदि प्रगतिलाई सफलताका सूचक मान्न सकिन्छ । तथापि, नेपालमा गरिबी, अशिक्षा, कुरीति-कुसंस्कार, पितृसत्तात्मक सोच, असमानता र सामाजिक न्यायको अभाव जस्ता कारणहरूले गर्दा समाजमा पिछडिएका र सीमान्तीकृत वर्ग, खासगरी महिलामाथि हुने हिंसा र भेदभावका घटनाहरू समाजमा विद्यमान छन् । यस्ता हिंसाजन्य अपराध र भेदभावका कारण समावेशी समाजको निर्माणमा बाधा उत्पन्न भएको छ ।

नेपालको विकासको मूल आधारको रूपमा रहेका कुल जनसंख्याको ५१ प्रतिशत भन्दा बढी हिस्सा ओगट्ने महिलाहरू आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक विकासको प्रक्रियाबाट अझै धेरै पछाडि छन् । जबसम्म स्वास्थ्य, शिक्षा, आर्थिक, राजनैतिक तथा प्रशासनिक आदि क्षेत्रमा महिला वर्गको समानुपातिक सहभागिता हुँदैन, उनीहरूले समानताका आधारमा अवसरहरू पाउँदैनन् तबसम्म दिगो विकास असम्भव छ । महिलामाथि भएका हिंसा तथा भेदभावकै कारण विश्वमा नेपालको छविमा नकारात्मक असर परिरहेको छ । नेपाली समाजमा हाल विद्यमान रहेको महिलामाथिको हिंसा, विभेद, महिला तथा चेलिबेटी बेचविखनको अन्त्यका लागि तत्काल ठोस कदम नचाल्ने हो भने यस्ता समस्याहरूले अझ विकराल अवस्थाको सिर्जना गर्ने कुरालाई नकार्न सकिन्न ।

१.२. महिला विरुद्ध हुने हिंसा तथा भेदभाव

नेपालमा हालसम्म पनि दाइजो, बोक्सी, छाउपडीलगायतका कुप्रथा तथा कुसंस्कारका कारणबाट निर्दोष महिलाहरू जबर्जस्तरूपमा घरेलु हिंसा, बलात्कार तथा यौनजन्य हिंसा, कार्यस्थलमा हुने हिंसा, आर्थिक तथा सांस्कृतिक हिंसालगायत विभिन्न स्वरूपका लैङ्गिक हिंसाका सिकार भइरहेका छन् । यसप्रकारका लैङ्गिक हिंसा गम्भीर किसिमका मानव अधिकारको उल्लंघन अन्तर्गत पर्दछ । समानता, विकास र शान्ति प्राप्तिका बाधकका रूपमा रहेको यस्तो लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गरी महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारको भेदभाव उन्मूलन गर्नकका लागि नेपाल सरकारले विगतदेखि नै विभिन्न प्रयासहरू गर्दै आइरहेको छ । नेपाल सरकारले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि (Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women, 1979 (CEDAW)) लाई २०४७ अर्थात् सन् १९९१ मा अनुमोदन गरी सो महासन्धिको मर्मअनुसार कार्ययोजना तयार गरी सोही मुताविक आफ्ना कामकारवाहीलाई अगाडि बढाउँदै आइरहेको छ ।

यसै क्रममा मिति २०६६ भदौ २६ मा नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) ले सन् २०१० लाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध वर्षका रूपमा घोषणा गरेको र सो घोषणा कार्यान्वयनका लागि लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार गर्न नेपाल सरकारका मुख्य सचिवको संयोजकत्वमा अन्तरमन्त्रालयस्तरीय समिति र

यस समितिलाई प्राविधिक तथा विज्ञको रूपमा सल्लाह दिन एक सल्लाहकार समूह समेतको गठन गरेको थियो । उक्त समितिले राष्ट्रिय कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरी विभिन्न चरणमा सम्बद्ध निकायहरूसँग सहकार्यबाट अन्तिम रूप दिएको लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०१० लाई नेपाल सरकारले स्वीकृत गरी २०६६ मंसीर १० गते तदनुसार नोभेम्वर २५, २००९ मा सार्वजनिक गरी सोही दिनदेखि कार्यान्वयनमा ल्याइएको थियो । त्यसै दिनबाट लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका उजुरीहरू सम्बन्धित निकायहरूले लिन इन्कार गरेमा वा राम्ररी अनुसन्धान र सुनुवाई नगरेमा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन र पीडितलाई तत्काल सहयोग पुऱ्याउन तथा अन्तरमन्त्रालयस्तरीय समितिको सचिवालयको कार्य गर्न सकियोस् भन्ने उद्देश्यले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध उजुरी व्यवस्थापन तथा अनुगमन एकाई स्थापना भएको थियो । सो एकाईलाई नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०६८।११।२२ को निर्णयानुसार पुनर्संरचना गरी लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाई नामाकरण गरी सो एकाईले उजुरी व्यवस्थापन र अनुगमनका साथै लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध राष्ट्रिय कार्ययोजना (सन् २०१०) को कार्यान्वयनका लागि सचिवालयको भूमिका समेत खेल्दै आइरहेको छ ।

यसरी राष्ट्रिय कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि गठन भएको अन्तरमन्त्रालयस्तरीय समिति र लैङ्गिक हिंसाको क्षेत्रमा विज्ञता रहेको महिला सभासद्, राष्ट्रिय महिला आयोग अध्यक्ष तथा यस क्षेत्रमा कार्यरत गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि समेत रहेको सल्लाहकार समितिको मासिक नियमित बैठक तथा निर्देशनबाट दुई वर्षको बीचमा कार्ययोजनाले अपेक्षा गरेअनुरूप विभिन्न नीति, कानून, नियमावली, निर्देशिका पुनवरालोकन, परिमार्जन तथा निर्माण हुनुका साथसाथै राष्ट्रिय कार्ययोजनामा आधारित विभिन्न १२ वटा मन्त्रालयहरूबाट आ-आफ्नो कार्ययोजना निर्माण र सोही अनुसार वार्षिक कार्यक्रमको निर्माण गरी सोही अनुसार कार्यसञ्चालन भइरहेको छ । साथै, केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म विभिन्न संरचनाहरू निर्माण भई सञ्चालनमा छन् । जसअनुसार, ७५ जिल्लामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा रहेको जिल्ला श्रोत समूह, प्रहरी कार्यालयअन्तर्गतको ११० महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रहरू, महिला तथा बालबालिका कार्यालयअन्तर्गत २३ जिल्लामा सञ्चालित घरेलु हिंसा तथा मानव बेचविखन प्रभावितहरूका लागि बास र सुरक्षालगायतका सेवा प्रदान गर्ने सेवा केन्द्र तथा पुनर्स्थापना केन्द्रहरू, लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना तथा परिचालन, लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध एकीकृत सेवा प्रदान गर्न अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापनाको सुरुवात हुनुको साथसाथै स्थानीय तहमा उजुरी सुन्न जिल्ला विकास समितिको कार्यालयमा र विभिन्न किसिमका संरचनाहरू निर्माण भई सञ्चालनमा रहेका छन् ।

माथि उल्लेखित लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको क्षेत्रमा भएको प्रगतिको प्रतिफल स्वरूप लैङ्गिक हिंसा सार्वजनिक बहसको विषय बन्न थालेको छ । घरपरिवार तथा समाजमा मौनता भङ्ग (Breaking the silence) गर्दै यस्ता समस्याहरू उजुरीको रूपमा न्यायको लागि कानून कार्यान्वयन निकायमा आउन थालेका छन् । लैङ्गिक हिंसालाई प्रभावकारीरूपमा सम्बोधन तथा नियन्त्रण गर्न हालको उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै महिलाको आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक सशक्तीकरणका लागि राज्यको सबै क्षेत्र तथा तहमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्ने र लैङ्गिक समानतासँग आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक तथा प्रशासनिक आदि सम्पूर्ण क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध भएकाले यसलाई सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकायले समन्वयात्मक र एकीकृत रूपमा सहकार्य गर्नु आवश्यक छ ।

१.३. रणनीतिक तथा कार्ययोजनाको आवश्यकता र औचित्य

नेपाल सरकारले विगतदेखि नै लैङ्गिक हिंसा र भेदभावको अन्त्य गरी समाजमा रहेका पिछडिएका र सीमान्तकृत वर्ग खासगरी महिलाहरूको सशक्तीकरण गर्दै समावेशी राज्य निर्माणको सवाललाई प्राथमिकतामा राखी काम गर्दै आएको छ । तर पनि यस समस्याबाट नेपालले उन्मुक्ति पाउन सकेको छैन । नेपालमा योजनाबद्ध विकासको थालनी वि.स. २०१३ सालदेखि भए तापनि महिलाका मुद्दा सम्बन्धमा छैठौं पञ्चवर्षीय योजना (२०३७-२०४२) देखि योजनाबद्ध रूपमा महिलाहरूको अवस्थामा सुधार ल्याउने प्रयास शुरु भएको हो । छैठौं योजनामा शिक्षा, साक्षरता, स्वास्थ्य, परिवार नियोजन जस्ता कार्यक्रमहरूमा महिला सहभागिता बढाई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने नीति अवलम्बन गर्दै हाल २०६७/०६८-२०६९/७० को लागि निर्माण भई कार्यान्वयनमा समेत आइसकेको त्रिवर्षीय योजनाले लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणलाई जोड दिएको छ । साथै विश्वमा मानव अधिकारको क्षेत्रमा भइरहेको परिवर्तन, अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौतामा राज्यले गरेको प्रतिबद्धता र देश विकासको मेरुदण्डको रूपमा रहेको तर लैङ्गिक विभेदको कारणले आफैं क्षमताविहीन अवस्थामा रहेका ५१ प्रतिशत महिला जनशक्तिको क्षमता विकास र राज्यको सबै अंगमा सार्थक सहभागिताको जरुरतलाई महसुस गरी देशमा लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तीकरण कायम गर्न त्रिवर्षीय योजनाले महत्व दिइएको छ । त्रिवर्षीय योजनाले महिलाको मूलभूत तथा समान अधिकार सुनिश्चित गर्दै समुन्नत, न्यायपूर्ण, लैङ्गिक रूपले समावेशी र समतामूलक नयाँ नेपाल निर्माण गर्ने दीर्घकालीन सोचका साथ सबै वर्ग र क्षेत्रका महिलाहरूको सामाजिक, आर्थिक

तथा राजनीतिक सशक्तीकरण गर्दै दिगो शान्ति एवं विकासमा महिलाहरूको भूमिकालाई सशक्त बनाउने र महिलाविरुद्धका विभिन्न प्रकारका लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा एवं विभेदको अन्त्य गर्ने मूल दुई उद्देश्य छन् भने ती उद्देश्य पूरा गर्नका लागि विभिन्न रणनीति, नीति तथा कार्यनीतिका साथै लक्षित कार्यक्रम समेतको व्यवस्था गरेको छ ।

सन् २०१० लाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको वर्ष घोषणा गरी नेपाल सरकारले कार्यान्वयनमा ल्याएको लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध राष्ट्रिय कार्ययोजना एक वर्षको लागि तयार गरिएको थियो । सो कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट केही नीतिगत तथा संरचनागत उपलब्धि हासिल भए तापनि लैङ्गिक हिंसा र लैङ्गिक विभेद सामाजिक विकृतिजन्य समस्या भएकोले ती उपलब्धि मात्रले समस्यालाई सम्बोधन गर्न सकेका छैनन् । हाल बनेका नीति, कानून तथा संरचनाहरूलाई सक्रियताकासाथ अगाडि बढाएर चाहेको उपलब्धि हासिल गर्न पर्याप्त कार्यक्रम तथा आर्थिक श्रोत तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने प्रतिबद्धतासहित केही वर्षसम्म निरन्तर काम गर्नुपर्ने जरुरी छ । तर हालको राष्ट्रिय कार्ययोजनाको समयावधि समाप्त भइसकेको तथा उक्त कार्ययोजनाले तोकेका केही कार्यहरू समेत सम्पन्न भइसकेका भए पनि कतिपय कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिनुपर्ने आवश्यकता छ । विगतको २ वर्षको अवधिमा, समष्टिगत रूपमा भन्नुपर्दा, नीतिगत सुधार, संस्थागत विकास, जनचेतना अभिवृद्धि तथा कार्यक्रम अनुगमनका क्षेत्रमा धेरै सफलताहरू हासिल भएका छन् । घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ र सोको नियमावली, २०६७ कार्यान्वयनमा आउनु, लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना भई यसको नियमावली निर्माण हुनु तथा कोषमा रु. २ करोड रकम विनियोजन भई सबै जिल्लाहरूमा रकम वितरण भई कार्यान्वयनमा आउनु, ८ जिल्लामा अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना हुनु, लैङ्गिक हिंसा प्रभावितका लागि १५ जिल्लामा सेवा केन्द्रको स्थापना हुनु, ८ जिल्लामा मानव बेचविखन प्रभावितका लागि पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना, विभिन्न आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन आउनु कार्ययोजनाको नीतिगत तथा संस्थागत उपलब्धि हुन् । यसका अलावा, लैङ्गिक हिंसाको विषयलाई प्राथमिकतामा राखी केन्द्र तथा स्थानीयतहबाट सचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका छन् । यसले गर्दा सोच तथा व्यवहारमा परिवर्तन हुनुका साथै प्रहरी, प्रशासनलगायतका सेवाप्रदायक निकायहरूको कार्यशैलीमा सकारात्मक परिवर्तन आएको छ । लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति कार्यान्वयनमा आएपछि लैङ्गिक हिंसाको घटना बाहिर आउनुका साथै मौनताको संस्कृति तोड्दै उजुरी गर्ने र न्याय माग्न अग्रसर हुने क्रम बढेको छ ।

उक्त राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका क्रममा प्राप्त उपलब्धिहरूलाई जगेर्ना गर्दै लैङ्गिक हिंसा तथा विभेद, असमानता र न्यून सहभागिताका सवालहरूलाई समेत समेट्दै समग्र लैङ्गिक समानताका लागि नयाँ रणनीति तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरी लागू गर्नु अपरिहार्य देखिएको छ । साथै हालसम्म हासिल उपलब्धिमा अन्तरमन्त्रालयस्तरीय समिति, सल्लाहकार समूह, लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध उजुरी व्यवस्थापन तथा अनुगमन एकाईको महत्वपूर्ण भूमिका रहेकोले यी संरचनाहरूलाई अझ समृद्ध, सुदृढ र संस्थागत गर्दै हालसम्म प्राप्त उपलब्धिहरूको जगमा बसेर भावी रणनीति तयार गरी सोही अनुसार सबै मन्त्रालयहरू, निकायहरू, सञ्चार क्षेत्र, निजी क्षेत्र, संघसंस्था तथा दातृ निकायहरू समेतलाई परिचालन गर्ने गरी व्यापक, समष्टिगत, एकीकृत तथा व्यावहारिक कार्यक्रमहरू तय गर्नु आजको अपरिहार्य आवश्यकता हो ।

१.४ रणनीति तथा कार्ययोजनाको उद्देश्य :

- महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समानता, विकास र महिला सशक्तीकरणका लागि हालसम्म प्राप्त उपलब्धिहरू समेट्दै विद्यमान लैङ्गिक लगायतका विभेद, असमानता र बञ्चितीकरणलाई निवारणका लागि ठोस तथा व्यावहारिक कार्यक्रम प्रस्तावित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समानता, विकास र महिला सशक्तीकरणका लागि सम्बद्ध निकायहरूलाई जिम्मेवार बनाउँदै कार्यक्रम निर्माणका चरणदेखि कार्यान्वयन तहसम्ममा सहभागितामूलक विधिलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समानता, विकास र महिला सशक्तीकरणका लागि व्यावहारिक तथा गुणस्तरीय रणनीति, कार्यक्रमसहितको कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

परिच्छेद–२

२. जिम्मेवार निकाय, सहयोगी निकाय र अनुगमन गर्ने निकायको भूमिका तथा रणनीति तथा कार्ययोजनाको सीमा, जोखिम पक्ष र अवधि

२.१. जिम्मेवार निकायको भूमिका

कुनै पनि कार्ययोजना बनाएर मात्र अपेक्षित सफलता प्राप्त गर्न सकिँदैन। यस्तो कार्ययोजना कार्यान्वयन हुनु पनि जरुरी हुन्छ। कार्ययोजनामा निश्चित गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट नै त्यस्तो कार्ययोजनाको उद्देश्य हासिल गर्न सकिन्छ। यसका लागि तोकिएका क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता हुनु अनिवार्य हुन्छ। त्यसैले कार्ययोजनामा उल्लिखित प्रत्येक क्रियाकलापको कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार निकायहरू तोकिने गरिन्छ। यसरी तोकिने जिम्मेवार निकायको कार्ययोजना कार्यान्वयनमा प्रमुख भूमिका रहन्छ। यस्ता निकायले आफैँले कार्य प्रारम्भ गर्नुपर्ने विषयमा आफैँले अग्रणी भूमिका निर्वाह गर्ने र अन्य सहयोगी निकायको सहयोग आवश्यक पर्ने भएमा त्यस्तो सहयोगको लागि समन्वय गरी तोकिएको कार्य तोकिएको समयमा नै सम्पन्न गर्न प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने पनि हुन्छ। प्रस्तुत कार्ययोजना तयार गर्दा पनि कार्ययोजनामा तोकिएका क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न प्रमुख रूपमा जिम्मेवार हुने निकायहरू निश्चित गरी कार्ययोजना तयार गरिएको छ। त्यसरी जिम्मेवारी तोकिएका निकायले समन्वय गरी आवश्यकता अनुसार सहयोगी निकायको सहयोग समेत लिई कार्ययोजनामा उल्लिखित क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ। त्यसैले कार्ययोजनाले अङ्गीकार गरेको उद्देश्य हासिल गर्न कार्यान्वयन गर्ने निकायको महत्वपूर्ण भूमिका रहने गरी प्रस्तुत कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

जिम्मेवार निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

(क) सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न मुख्य उत्तरदायित्व लिने।

(ख) नीति वा कानून तर्जुमा वा परिमार्जन गर्नुपर्ने भएमा त्यसको नेतृत्व लिने।

(ग) आवश्यक स्रोत र साधन उपलब्ध गराउने।

(घ) दुई वा दुईभन्दा बढी निकायहरूको संलग्न रहने भएमा ती निकायहरूबीच समन्वय गर्ने।

(ङ) कार्यान्वयनका क्रममा बाधा अड्काउ देखिएमा त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउने।

२.२. सहयोगी निकायको भूमिका

प्रस्तुत कार्ययोजना तयार गर्दा कार्ययोजनामा तोकिएका क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न प्रमुख रूपमा जिम्मेवार हुने निकाय निश्चित गर्नुका साथै त्यस्तो निकायलाई तोकिएको क्रियाकलाप सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्न सहयोगी हुन सक्ने निकायको पहिचान समेत गरिएको छ। कार्ययोजनामा निश्चित गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनका लागि प्रमुख रूपमा जिम्मेवार निकायले समन्वय गरेमा वा सहयोगको अपेक्षा गरेको अवस्थामा सहयोगी निकायले त्यस्तो जिम्मेवार निकायलाई तोकिएको क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। साथै, कार्ययोजनामा निश्चित गरिएका क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सहकार्य गर्नुपर्ने भनी प्रमुख जिम्मेवार निकायले अनुरोध गरेको अवस्थामा समेत सहयोगी निकायले त्यस्तो क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रमुख जिम्मेवार निकायसँग सहकार्य गर्नुपर्नेछ। यसरी प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजनाले सहयोगी निकायलाई पनि प्रमुख जिम्मेवार निकायको समन्वयमा रही कार्य गर्ने गरी महत्वपूर्ण जिम्मेवारी तोकिएको छ।

सहयोगी निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

(क) सम्बन्धित क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवार निकायलाई सघाउने।

(ख) जिम्मेवार निकायको अनुरोध अनुरूप आवश्यक स्रोत साधन र विशेषज्ञता उपलब्ध गराउने।

(ग) सहयोगी निकायको रूपमा कार्य गर्दा जिम्मेवार निकायसमक्ष सम्बन्धित क्रियाकलापको सम्बन्धमा कुनै प्रस्ताव वा अनुरोध गर्न सक्ने।

(घ) जिम्मेवार निकायले तोकेको अन्य कार्य गर्ने।

२.३. अनुगमन गर्ने निकायको भूमिका :

अनुगमन कार्य प्रस्तुत कार्ययोजनाको महत्वपूर्ण भाग हो । कार्ययोजनामा तोकिएका क्रियाकलापहरूको नियमित अनुगमनबाट कार्यान्वयन स्थिति थाहा पाउन र कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका समस्याको पहिचान गरी त्यसको निराकरण गर्न समयमै आवश्यक पहल गर्न सजिलो हुन्छ । साथै कार्ययोजना समयमै कार्यान्वयन हुन सके नसकेको पनि अनुगमनबाट स्पष्ट हुन्छ । कार्ययोजनामा तोकिएका क्रियाकलापहरूको नियमित र आकस्मिक अनुगमनबाट क्रियाकलापको समयमै कार्यान्वयनको सुनिश्चिततालाई पनि बल मिल्दछ । त्यसैगरी यस्तो अनुगमनबाट भएको प्रगतिको मूल्याङ्कन गर्न र क्रियाकलापको कार्यान्वयनको लागि प्राप्त स्रोत र साधनको उपलब्धताको जाँच गर्न पनि सघाउ पुग्दछ । अतः प्रस्तुत कार्ययोजनामा हरेक क्रियाकलापको अनुगमन गर्ने निकाय निश्चित गरिएको छ । यी निकायले कार्ययोजनामा तोकिएको क्रियाकलापको नियमित र आकस्मिक अनुगमन गर्ने छन् । त्यसरी अनुगमन गर्ने क्रममा ती निकायले क्रियाकलाप कार्यान्वयन स्थिति, कार्यान्वयनका क्रममा देखिएका समस्याको पहिचान, ती समस्याको निराकरण गर्न अवलम्बन गरिनुपर्ने उपाय, क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्न लागेको समय, हासिल भएको प्रगति, क्रियाकलापको कार्यान्वयनको लागि प्राप्त स्रोत तथा साधनको उपलब्धता आदिको बारेमा जाँच गरी आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ । यसरी प्राप्त हुने निर्देशन कार्यान्वयनका लागि प्रमुख जिम्मेवार निकाय तथा सहयोगी निकायमा पठाइनेछ । प्रमुख जिम्मेवार निकाय तथा सहयोगी निकायले पनि त्यस्तो निर्देशन कार्यान्वयन गर्नुका साथै निर्देशन पालनाका लागि आवश्यकता अनुसार अन्य उपाय अवलम्बन गर्न सक्ने छन् ।

२.४. रणनीति तथा कार्ययोजनाको सीमा :

मूलरूपमा प्रस्तुत कार्ययोजनामा लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि नेपाल सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरू समेटिएको छ । संयुक्त राष्ट्रसंघको महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलनसम्बन्धी महासन्धि (Convention of all forms of discrimination against women) को पक्ष राष्ट्र भएको बेइजिङ्ग घोषणापत्रलाई समेत कार्यान्वयन गर्दै आएको परिप्रेक्षमा ती दस्तावेजहरू, महिला अधिकार तथा मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू, त्रिवर्षीय योजना तथा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ लगायतका मौजुदा संवैधानिक एवं कानूनी व्यवस्थाले समेटेका विषयहरूलाई प्रस्तुत कार्ययोजनामा प्रत्यक्षतः समावेश गरिएको छैन । अतः प्रस्तुत कार्ययोजनालाई एकांकी रूपमा नहेरी, यसलाई नेपाल सरकारले जारी गरेका अन्य नीतिहरू जस्तै लैङ्गिक समता तथा समावेशीकरण रणनीति, मानव बेचविखन राष्ट्रिय कार्ययोजना, संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषद् प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० मा आधारित राष्ट्रिय कार्ययोजनालगायतका दस्तावेजहरू समेतको प्रभावकारिताको लागि यो कार्ययोजनाले मार्गप्रशस्त गरेको छ । प्रस्तुत कार्ययोजना तयार गर्दा नेपालको स्रोत र साधनको उपलब्धता, मौजुदा कानूनी व्यवस्था, लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको नीति, रणनीति तथा कार्ययोजना समेतका कुराहरूलाई विचार गरिएको छ । अतः प्रस्तुत कार्ययोजनालाई एकांकी रूपमा हेरिनुहुँदैन ।

२.५. रणनीति तथा कार्ययोजनाको जोखिम पक्ष

प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजना लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध नेपाल राज्यको तर्फबाट व्यक्त गरिएको प्रतिबद्धता हो । प्रस्तुत कार्ययोजनाका रणनीति, कार्यक्रम तथा तिनको आधारमा निर्धारित क्रियाकलापहरूलाई व्यवहारमा प्रभावकारी रूपले उतार्न पर्याप्त रूपले स्रोत, साधन र जनशक्तिको आपूर्ति गर्नुपर्ने हुन्छ । जस्तोसुकै चुनौती र परिवेशको सामना गरेर भए पनि यो रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने नीतिगत, कानूनी एवं संस्थागत व्यवस्था गर्न उपलब्ध स्रोत र साधनको परिचालन गरिने छ । तथापि, मुलुकको विद्यमान आर्थिक स्थिति एवं स्रोत, साधन र जनशक्तिको सीमितताले यसको कार्यान्वयनमा कठिनाई र बाधा उत्पन्न हुनसक्ने कुरालाई अन्देखा गर्न सकिँदैन । यसैगरी, मुलुकको राजनीतिक स्थिरता तथा राजनीतिक दलहरूको लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको प्रतिबद्धताले पनि प्रस्तुत कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनमा प्रभाव पर्ने तथ्यलाई अस्वीकार गर्न सकिँदैन । प्रस्तुत कार्ययोजना तयार भई नेपाल सरकारबाट स्वीकृत हुँदा व्यवस्थापिका-संसद नरहेकोले कार्ययोजनामा कानून निर्माण तथा संशोधन गर्ने सम्बन्धमा उल्लेख भएका विषयहरू कार्यान्वयन गर्न नयाँ व्यवस्थापिका-संसदलाई पर्खनुपर्ने हुन्छ ।

२.६. अवधि :

यो रणनीति तथा कार्ययोजनाको अवधि आ.व. २०६९/७० देखि प्रारम्भ भई २०७४/२०७५ सम्म पाँच वर्षको हुनेछ ।

परिच्छेद–३

३. लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना, २०६९-२०७४

क.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
१.	लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि नीतिगत तथा कानूनी संरचना निर्माण तथा सुधार गर्ने ।	(क) नीतिगत तथा कानूनी संरचना निर्माण तथा सुधार कार्यक्रम ।	१.१ CEDAW कार्ययोजना पुनरावलोकन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	राष्ट्रिय महिला आयोग	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	CEDAW कार्ययोजना पुनरावलोकन भएको हुने ।
			१.२ लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरण सम्बन्धी (BPFA) कार्ययोजना पुनरावलोकन गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणसम्बन्धी (BPFA) कार्ययोजना पुनरावलोकन भएको हुने ।
			१.३ बोक्सी सम्बन्धी कसुर तथा सजायका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकलाई परिमार्जन गरी कानूनी रूप प्रदान गर्न प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	बोक्सीसम्बन्धी कसुर तथा सजायका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकले कानूनी स्वरूप प्राप्त गरी कार्यान्वयनमा आएको हुने ।
			१.४ लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने सम्बन्धमा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने विधेयकलाई कानूनी रूप प्रदान गर्न प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने सम्बन्धमा केही नेपाल कानून संशोधन भएको हुने ।
			१.५ लैङ्गिक समानताका लागि विद्यमान कानूनी प्रावधानहरूको पुनरावलोकन तथा आवश्यक नयाँ कानूनको निर्माण गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	लैङ्गिक समानताका लागि विद्यमान कानूनी प्रावधानहरूको पुनरावलोकन तथा आवश्यक नयाँ कानूनको निर्माण भएको हुने ।
			१.६ कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार नियन्त्रणसम्बन्धी विधेयकलाई प्राथमिकताका साथ कानूनी रूप प्रदान गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार नियन्त्रणसम्बन्धी कानून निर्माण भएको हुने ।
			१.७ महिला विरुद्ध लक्षित विभिन्न सामाजिक कुरितीजन्य हिंसा नियन्त्रणका लागि कानून निर्माण गरी लागू गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	महिला विरुद्ध लक्षित विभिन्न सामाजिक कुरितीजन्य हिंसा नियन्त्रणका लागि कानून

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
								निर्माण भएको हुने ।
			१.८ घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ र सोको नियमावलीमा आवश्यक परिमार्जन गरी सवै प्रकारका लैङ्गिक हिंसालाई दण्डनीय अपराधको रूपमा परिभाषित गरी पीडितलाई न्याय र क्षतिपूर्ति तथा पीडकलाई सजाय हुने व्यवस्था गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ र सोको नियमावलीमा आवश्यक परिमार्जन भएको हुने ।
			१.९ लैङ्गिक हिंसाबाट पीडित र लैङ्गिक हिंसासँग सम्बन्धित मुद्दाका साक्षीहरूको संरक्षण सम्बन्धमा नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसाबाट पीडित र लैङ्गिक हिंसासँग सम्बन्धित मुद्दाका साक्षीहरूको संरक्षण सम्बन्धमा नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था भएको हुने ।
		(ख) द्रूत सुनुवाई अदालत (Fast Track Court) स्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम ।	(१) महिला विरुद्ध हिंसाका उजुरी उपर द्रूत सुनुवाई अदालत (Fast Track Court)को स्थापनासम्बन्धी विधेयकको मस्यौदा तयार गरी सो विधेयकलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अर्थ मन्त्रालय, सर्वोच्च अदालत	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	एक वर्षभित्र	द्रूत सुनुवाई अदालतसम्बन्धी विधेयकले कानूनी रूप लिएको हुने ।
			(२) खण्ड (१) बमोजिमको विधेयकले कानूनी स्वरूप पाएपछि सोअन्तर्गतको नियमावली तयार गरी ती कानूनहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।					द्रूत सुनुवाई अदालतसम्बन्धी नियमावली तयार भएको हुने ।
		(ग) कानूनी सहायतासम्बन्धी कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसा र द्वन्द्व पीडित महिलाहरूलाई निःशुल्क कानूनी सहायता प्रभावकारी रूपले उपलब्ध गराउन कानूनी सहायतासम्बन्धी ऐन तथा नियमावलीमा सुधार गर्ने ।	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	एक वर्षभित्र	कानूनमा सुधार भई लैङ्गिक हिंसा र द्वन्द्व पीडित महिलाहरूलाई निःशुल्क कानूनी सहायता प्राप्त गरेको हुने ।
		(घ) संयुक्त राष्ट्रसंघ, सुरक्षा परिषद् प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० सम्बन्धी कार्ययोजनाको कार्यान्वयन कार्यक्रम ।	(१) संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषद् प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० मा आधारित राष्ट्रिय कार्ययोजनाको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने र सोको अनुगमन गर्ने ।	शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय तथा अन्य सरोकारवाला मन्त्रालय तथा निकायहरू	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषद् प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० मा आधारित राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भएको हुने ।

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
					मन्त्रालय तथा अन्य सरोकारवाला मन्त्रालय तथा निकायहरू			
		(ङ) महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी दीर्घकालीन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनसम्बन्धी कार्यक्रम ।	(१) महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी दीर्घकालीन योजना निर्माण गरी लागू गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सम्बद्ध संघसंस्था तथा विकास साझेदारहरू	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	कार्ययोजना स्वीकृत भएको मितिदेखि एक वर्षभित्र	महिला सशक्तीकरण सम्बन्धी दीर्घकालीन योजना तयार भएको हुने ।
२.	लैङ्गिक संवेदनशील र उत्तरदायी भई कानूनहरूको कार्यान्वयन गर्न सेवाप्रदायकहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	(क) स्थानीयस्तरका संरचनाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	(१) जिल्ला संयोजन समिति, स्थानीय निगरानी केन्द्र, महिला तथा बालबालिका कार्यालय, प्रहरी कार्यालयस्थित महिला बालबालिका सेवा केन्द्र, जिल्ला विकास समितिमा रहेको लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी डेस्क, सामुदायिक संस्था लगायतका लैङ्गिक विषयसँग सम्बन्धित स्थानीयस्तरका संरचनाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय गृह मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	स्थानीयस्तरका संरचनाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(२) पारालिगल प्रणालीलाई वैधानिक र व्यवस्थित गरी लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक नगरपालिका र गाउँ विकास समितिमा पारालिगल कमिटीको स्थापना, परिचालन र क्षमता अभिवृद्धि (आधारभूत तथा पुनर्ताजगी तालिम) गर्ने ।					पारालिगल कमिटी प्रभावकारिता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(३) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्न प्रहरी कार्यालयहरू (वडा/इलाकादेखि केन्द्रसम्म) मा महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्र अनिवार्य रूपमा स्थापना गरी ती केन्द्रको कार्यकुशलता अभिवृद्धि गर्ने ।					प्रहरी कार्यालयमा महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्र स्थापना भई ती केन्द्रको कार्यकुशलता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(४) प्रहरीका लागि लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी अनुसन्धानको कार्यविधि तथा मापदण्ड (SOP) तयार गरी लागू गर्ने ।					प्रहरीका लागि लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी अनुसन्धानको कार्यविधि तथा मापदण्ड

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
								(SOP) तयार भएको हुने ।
		(ख) क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	(१) महिला तथा बालबालिका कार्यालयका कर्मचारीलाई लैङ्गिक विषयमा अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय गृह मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सम्बद्ध निकाय तथा संघसंस्थाहरू, विकास साझेदार	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	कार्यकुशलता तथा क्षमतामा अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(२) लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणसम्बन्धी सरोकारवाला निकायहरूलाई लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी घटना सम्बोधन तथा अभिलेखन अनुशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणसम्बन्धी सरोकारवाला निकायहरू क्षमता विकास भएको हुने ।
			(३) महिला बालबालिका सेवा केन्द्रमा कार्यरत प्रहरी कर्मचारीले लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका घटनाका पीडित/ प्रभावितलाई गर्नुपर्ने व्यवहार, अपनाउनुपर्ने तरिकाहरूसम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।				निरन्तर	महिला बालबालिका सेवा केन्द्रमा कार्यरत प्रहरी कर्मचारीको क्षमता विकास भएको हुने ।
			(४) हिंसा प्रभावित महिलाहरूको सुरक्षा गर्न, उनीहरूलाई पूर्वावस्थामा ल्याउन एवं क्षतिपूर्ति दिलाउन औजार (टुल्स) हरू विकास गर्ने ।				निरन्तर	हिंसा प्रभावित महिलाहरूको सुरक्षा गर्न, उनीहरूलाई पूर्वावस्थामा ल्याउन एवं क्षतिपूर्ति दिलाउन विभिन्न औजार (टुल्स) हरू विकास भएको हुने ।
			(५) लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरूलाई संरक्षण, मनोसामाजिक विमर्श एवं क्षतिपूर्ति, पुनर्स्थापना, सामाजिकीकरणका लागि क्रियाशील निकाय तथा संघसंस्थाहरूको क्षमता विकास गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरूलाई संरक्षण, मनोसामाजिक विमर्श एवं क्षतिपूर्ति, पुनर्स्थापना, सामाजिकीकरणका लागि क्रियाशील निकाय तथा संघसंस्थाहरूको क्षमता विकास भएको हुने ।
			(६) न्यायपालिका, सरकारी वकिल, प्रहरीलगायतका कानून कार्यान्वयन गर्ने पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गर्ने ।				निरन्तर	न्यायपालिका, सरकारी वकिल, प्रहरीलगायतका कानून कार्यान्वयन गर्ने पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास भएको हुने ।
			(७) नेपाल प्रहरीको तालिम निर्देशनालय तथा विभिन्न संघसंस्थाहरूसँग समन्वय				निरन्तर	प्रहरी अधिकृत तथा जवानहरूलाई लक्षीत गरी

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			गरी प्रहरी अधिकृत तथा जवानहरूलाई लक्षित गरी लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी तालिम तथा अनुशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।					लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी तालिम तथा अनुशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।
			८) प्रहरी कर्मचारीहरूका लागि लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी आचारसंहिता तयार गरी प्रकाशन तथा वितरण गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	आचारसंहिता छपाइ गरी सबै प्रहरी कार्यालयहरूमा वितरण गरीएको हुने ।
			(९) कारागारमा रहेका महिला कैदी, बन्दीहरूलाई लक्षित गरी उनीहरूको मानव अधिकारको सम्बन्धमा शिक्षा, तालिम, सचेतना र प्रशिक्षण प्रदान गर्ने ।				निरन्तर	महिला कैदी, बन्दीहरूलाई लक्षित गरी उनीहरूको मानव अधिकारको सम्बन्धमा शिक्षा, तालिम, सचेतना र प्रशिक्षण प्रदान गरिएको हुने ।
			(१०) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विद्यमान सेवाहरूको नक्साङ्कन गरी ती सेवाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विद्यमान सेवाहरूको नक्साङ्कन भएको हुने ।
३.	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अख्तियार गर्दै लैङ्गिक समानतासम्बन्धी चेतनामूलक अभियान सञ्चालन गर्ने ।	(क) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलतासम्बन्धी नीतिको प्रचार प्रसार कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलतासम्बन्धी नीतिको प्रचार प्रसारका सामाग्री निर्माण गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय शिक्षा मन्त्रालय सम्बन्धित केन्द्रीय निकायहरू तथा तालिम दिने संस्थाहरू	विकास साझेदार संस्था तथा सरोकारवाला संघसंस्थाहरू आम सञ्चार क्षेत्र प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध प्रचार प्रसारका सामाग्री निर्माण भएको हुने ।
			(२) खण्ड (१) बमोजिम तयार भएका सामाग्रीहरूको प्रचार प्रसारका लागि प्रभावकारी रूपमा आम सञ्चार जगतलाई परिचालन गराउने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी सम्बद्ध कानून, नीतिगत प्रावधान तथा कार्यगत संयन्त्रबारे समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतनामा अभिवृद्धि भएको हुने ।
		(ख) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी सम्बद्ध कानून, नीतिगत प्रावधान तथा कार्यगत संयन्त्रबारे समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतना अभिवृद्धि गर्न प्रचारात्मक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी सम्बद्ध कानून, नीतिगत प्रावधान तथा कार्यगत संयन्त्रबारे समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतना अभिवृद्धि गर्न प्रचारात्मक कार्यक्रम आयोजना भएको हुने ।

क.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			(२) घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६/नियमावली २०६७, मानव बेचविखन विरुद्ध ऐन, २०६४/ नियमावली २०६५ लगायत बनेका नयाँ कानून र नीतिगत प्रावधान बारे विभिन्न सरकारी निकाय, गैरसरकारी सञ्जाल, पारालिगल कमिटी र सामुदायिक संस्था आदिलाई परिचालन गरी व्यापक रूपमा प्रचार प्रसार गर्ने ।				निरन्तर	सम्बद्ध कानूनको बारेमा सम्बन्धित सरोकारवालाई जानकारी भएको हुने ।
			(३) लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरू, मानव अधिकार, लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तीकरण र लैङ्गिक हिंसाबाट व्यक्ति, परिवार, समुदाय र राष्ट्रमा पर्ने प्रभाव आदिबारे सचेतनामूलक सूचना शिक्षा सामाग्री विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।				निरन्तर	सचेतनामूलक सूचना शिक्षा सामाग्री विकास गरी प्रचार प्रसार भएको हुने ।
			(४)लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध उजुरी लिने निकायहरूका बारेमा सर्वसाधारणलाई विभिन्न माध्यमबाट जानकारी गराउने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध उजुरी लिने निकायहरूको बारेमा सर्वसाधारणलाई जानकारी भएको हुने ।
		(ग) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध सञ्चार क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसा लैङ्गिक सशक्तीकरण तथा मानव अधिकार अवधारणाका बारेमा सञ्चार क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिम, अन्तर्क्रिया एवं छलफल कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	सञ्चार माध्यमहरू अझ बढी लैङ्गिक मैत्री र लैङ्गिक उत्तरदायी रूपमा प्रस्तुत भएको हुने ।
		(घ) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विद्यालय तथा तालिमका लागि पाठ्यक्रम विकास कार्यक्रम ।	(१) विभिन्न स्तरका विद्यालयहरूको पाठ्यक्रममा लैङ्गिक सशक्तीकरण, समानता, प्रजनन् स्वास्थ्य तथा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने ।				आ.व. २०७१।७२ सम्म	विद्यालयहरूको पाठ्यक्रममा लैङ्गिक सशक्तीकरण, समानता, प्रजनन् स्वास्थ्य तथा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयहरू समावेश भएको हुने ।
			(२) विश्वविद्यालयको पाठ्यक्रममा लैङ्गिक हिंसा हानिकारक परम्परा विरुद्ध तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका विषयलाई समावेश गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।				निरन्तर	पाठ्यक्रममा लैङ्गिक हिंसा हानिकारक परम्परा विरुद्ध तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका विषय समावेश भएको हुने ।
			(३) न्यायपालिका, सरकारी सेवा, सुरक्षा				निरन्तर	तालिम पाठ्यक्रममा लैङ्गिक

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			निकाय, स्थानीय निकाय, सार्वजनिक संस्थान, वित्तीय संस्थाजस्ता विभिन्न संस्थाहरूको तालिम पाठ्यक्रममा लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परा तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका विषयलाई समावेश गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।					हिंसा, हानिकारक परम्परा तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका विषयलाई समावेश भएको हुने ।
			(४) विभिन्न तालिम तथा औपचारिक शिक्षामा प्रयोग हुने गरी लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका सचेतनामूलक सामाग्रीहरूको विकास र उत्पादन गरी सम्बद्ध निकायहरूमा वितरण गर्ने ।				निरन्तर	सचेतनामूलक सामाग्रीहरूको वितरण भएको हुने ।
४.	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी उजुरी व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी एवं सुदृढ गर्ने ।	(क) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी उजुरी व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी उजुरी लिने निकायहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सरोकारवाला सवै निकायहरु	गृह मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी उजुरी लिने निकायहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(२) प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा रहेको लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईलाई थप साधन र स्रोत उपलब्ध गराई एकाईमा प्राप्त हुने उजुरीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईमा प्राप्त हुने उजुरीको प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुने ।
			(३) लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईले सम्बन्धित मन्त्रालयहरूसँग समन्वय गरी लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
			(४) विभिन्न निकायहरूबाट प्रदान गरिएको उजुरी सम्बन्धी सेवाहरूलाई थप प्रभावकारी बनाउन लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईले समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।				निरन्तर	उजुरीसम्बन्धी सेवाहरूलाई थप प्रभावकारिता बढेको हुने ।
			(५) लैङ्गिक विषयका अतिरिक्त महिला तथा बालिका विरुद्ध हुने हिंसासम्बन्धी मुद्दा, घटना, प्रतिवेदन, निर्णय, आदेश, निर्देशिका आदि सम्बन्धी तथ्याङ्कको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि तथ्याङ्क				निरन्तर	हिंसासम्बन्धी मुद्दा, घटना, प्रतिवेदन, निर्णय, आदेश, निर्देशिका आदि सम्बन्धी तथ्याङ्कको प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुने ।

क.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			प्रणाली सुदृढ गर्ने ।					
५.	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी तथ्याङ्क एवं सूचना सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण कार्यलाई प्रभावकारी तुल्याउने ।	क) तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क र तथ्यहरू सङ्कलन, अभिलेखीकरण तथा विश्लेषणका लागि उपयुक्त संयन्त्रको विकास गरी सो संयन्त्रलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	गृह मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय प्रहरी प्रधान कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा सुरुवात भएको हुने ।
			(२) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क र तथ्यहरू सङ्कलन, अभिलेखीकरण तथा विश्लेषण गरी लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि नीति र कार्यक्रम सिफारिस गर्ने ।				स्वीकृत भएको मितिले एक वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि नीति र कार्यक्रम सिफारिस भएको हुने ।
			(३) सम्बन्धित निकायसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी लैङ्गिक हिंसाका घटना तथा उजुरीहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तथा सूचना राख्ने व्यवस्था गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाका घटना तथा उजुरीहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तथा सूचना राख्ने व्यवस्था भएको हुने ।
			(४) लैङ्गिक हिंसाको समग्र स्थितिबारे जानकारी लिन अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने ।				स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसाको समग्र स्थितिबारे जानकारी लिन अध्ययन अनुसन्धान भएको हुने ।
			(५) मानव बेचविखनबाट पीडित एवं साक्षीहरूको संरक्षणको लागि निर्देशिका/कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।				आ.व. २०७०।७१ भित्र	मानव बेचविखनबाट पीडित एवं साक्षीहरूको संरक्षणको लागि निर्देशिका तर्जुमा भएको हुने ।
६.	लैङ्गिक हिंसाबाट पीडित तथा प्रभावित व्यक्तिलाई सुरक्षा तथा संरक्षण प्रदान गर्न एकीकृत सेवा केन्द्र स्थापना गरी त्यस्ता सेवा केन्द्रको सुदृढीकरण र सञ्चालन गर्ने ।	(क) सेवा केन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्र विस्तार तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	(१) सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित सेवा केन्द्र । पुनर्स्थापना केन्द्रहरू रहेका जिल्लाहरू र तिनको क्षमता बारेमा नक्साङ्कन (mapping) गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	अर्थ मन्त्रालय राष्ट्रिय महिला आयोग	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	स्वीकृत भएको मितिले दुई वर्षभित्र	सेवा केन्द्र एवं पुनर्स्थापना केन्द्रहरू रहेका जिल्लाहरू र तिनको क्षमता बारेमा नक्साङ्कन (mapping) भएको हुने ।
			(२) लैङ्गिक हिंसा पीडित तथा प्रभावितहरूको लागि क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा आवश्यकता अनुसार एकीकृत सेवा (स्वास्थ्य, शिक्षा, मनोसामाजिक विमर्श, कानूनी परामर्श, पूँजीगत टेवा, स्वरोजगार सीप,				स्वीकृत भएको मितिले पाँच वर्षभित्र	क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा सुविधा सम्पन्न सेवा केन्द्रहरू स्थापना तथा सञ्चालन भएको हुने ।

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			पुनर्स्थापना, सुरक्षा लगायत) सहितको सेवा केन्द्रहरू स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने ।					
			(३) सेवा केन्द्र एवं पुनर्स्थापना केन्द्रको क्षमता विकास, प्रचार प्रसार गर्ने ।				निरन्तर	सेवा केन्द्र एवं पुनर्स्थापना केन्द्रको क्षमता विकास, प्रचार प्रसार भएको हुने ।
			(४) सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालित सेवा केन्द्र एवं पुनर्स्थापना केन्द्रको लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईबाट अनुगमन गर्ने ।				निरन्तर	सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालित सेवा केन्द्र एवं पुनर्स्थापना केन्द्रको नियमित रूपमा अनुगमन भएको हुने ।
७.	लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न स्थानीय तहमा आवश्यक आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन र परिचालन गर्ने ।	(क) लैङ्गिक हिंसा पीडितको लागि राहत तथा सहयोग कार्यक्रम ।	(१) वार्षिक बजेटमा 'लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष' मा बजेट रकम नियमित रूपमा विनियोजन भएको कुरा सुनिश्चित गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अर्थ मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय उद्योग मन्त्रालय कृषि विकास मन्त्रालय सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष स्थापना र परिचालन भएको हुने ।
			(२) लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।				निरन्तर	कोषबारे जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(३) लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको परिचालन स्थितिको अनुगमन गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको परिचालन स्थितिको अनुगमन भएको हुने ।
			(४) लैङ्गिक हिंसाका पीडित तथा प्रभावितहरूलाई आर्थिक रूपमा स्वावलम्बी बनाउन विभिन्न सीपमूलक तालिम प्रदान गर्ने र सोको लागि विभिन्न निकायसँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।				निरन्तर	विभिन्न निकायसँग समन्वय तथा सहजीकरण अभिवृद्धि भएको हुने ।
८.	लैङ्गिक हिंसाबाट पीडितहरूका लागि सर्वसुलभरूपमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।	(क) स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूको उपचार गर्न तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्ने ।	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय विकास साझेदार संस्थाहरू, गैरसरकारी संघसंस्था	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दालाई सम्बोधन गर्न तालिम प्राप्त मानव स्रोतको व्यवस्था भएको हुने ।
			(२) निजी, शिक्षण र सामुदायिक अस्पतालहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्यविवरणसहित सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने व्यवस्था गर्ने ।				स्वीकृत भएको एक वर्षभित्र	अस्पतालमा लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको हुने ।
			(३) स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको स्क्रीनिङ्ग,				निरन्तर	स्वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूको क्षमतामा अभिवृद्धि भएको

क.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			मनोसामाजिक परामर्श एवं प्रेषण (Referal) सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।					हुने ।
			(४) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरूमा उपचार र सहयोग गर्न स्वास्थ्यकर्मीको लागि प्रोटोकल र मार्गदर्शन (बलात्कार जस्ता अपराधको व्यवस्थापन एवं यौनजन्य अपराधसम्बन्धी) विकास गर्ने, निजी र सामुदायिकसहित सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने ।				निरन्तर	स्वास्थ्य संस्थाहरूको क्षमता विकास भएको हुने ।
		(ख) अस्पतालमा आधारित एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र (One Stop Crisis Management Centre) विस्तार र सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	(१) अस्पतालमा आधारित एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र (One Stop Crisis Management Centre) विभिन्न जिल्लामा विस्तार गर्ने ।				निरन्तर	अस्पतालमा आधारित एकद्वार सङ्कट केन्द्र विभिन्न जिल्लामा विस्तार भएको हुने ।
			(२) राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको तालिम सामाग्रीमा लैङ्गिक हिंसा एवं एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रसम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने ।				निरन्तर	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको तालिम सामाग्रीमा लैङ्गिक हिंसा एवं एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रसम्बन्धी विषयहरू समावेश भएको हुने ।
			(३) तालिम केन्द्रमार्फत् लैङ्गिक हिंसा, एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रबारे स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा अभिमुखीकरण गर्ने ।				निरन्तर	स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा अभिमुखीकरण तालिम दिइएको हुने ।
			(४) अस्पतालमा आधारित एकद्वार संकट केन्द्र व्यवस्थापन केन्द्रहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू गर्ने ।				निरन्तर	व्यवस्थापन केन्द्रमा स्रोत साधन र जनशक्तिको आपूर्ति भएको हुने ।
			(५) लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूलाई स्थानीय स्वास्थ्य संस्था तथा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रबाट उपचार पुऱ्याइएको बारेमा नियमित अनुगमन गर्ने ।				निरन्तर	स्थानीय स्वास्थ्य संस्था तथा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रबाट पुऱ्याइएको सेवा बारेमा नियमित अनुगमन भएको हुने ।
			(६) चिकित्सक, नर्स र सुडेनीहरूको तालिम पाठ्यक्रममा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरू र यसका प्रभावहरू समावेश गर्ने				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरू र यसका प्रभावहरूबारे स्वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूको

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			तथा स्वास्थ्य चौकी/अस्पतालमा कार्यरत सबै स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई अनिवार्य अभिमुखीकरण गरी सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता र मान्यताका सम्बन्धमा स्वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।					क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(७) लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयलाई स्वास्थ्यकर्मीहरूको लागि सेवा प्रवेश/सेवाकालीन तालिमको पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने ।				स्वीकृत भएको दुई वर्षभित्र	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयलाई स्वास्थ्यकर्मीहरूको लागि सेवा प्रवेश/सेवाकालीन तालिमको पाठ्यक्रममा समावेश भएको हुने ।
			(८) बलात्कार पीडितहरूको क्लिनिकल व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्य सेवाप्रदायकलाई तालिम दिने ।				निरन्तर	बलात्कार पीडितहरूको क्लिनिकल व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्य सेवाप्रदायकको क्षमता विकास भएको हुने ।
			(९) मन्त्रालय, विभाग, क्षेत्र र जिल्लामा स्थापना भएका र हुने जेसीसम्बन्धी समिति/समूहहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा क्रियाशील बनाउने ।				निरन्तर	जेसीसम्बन्धी समिति/समूहहरू लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा क्रियाशील भएको हुने ।
९.	लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न साझेदारी सुदृढीकरण गर्ने ।	(क) साझेदारी विकास कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्नका लागि सचेतना, संरक्षण, राहत, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानूनी उपचार, आर्थिक सशक्तीकरण आदि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सरोकार निकायहरूवीच केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म साझेदारी विकास गर्ने ।	महिला,बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय सरोकारवाला मन्त्रालयहरू जिल्ला संयोजन समिति	संघसंस्थाहरू विषयगत महासंघहरू निजी क्षेत्र स्थानीय संघसंस्थाहरू, सञ्जाल	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	हिंसालाई सम्बोधन गर्नका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरूमा केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म साझेदारी अभिवृद्धि भएको हुने ।
१०.	लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि विद्यालय केन्द्रित विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	(क) विद्यालय केन्द्रित कार्यक्रम ।	(१) छात्राहरूमाथि हुने दुर्व्यवहार रोक्न प्रभावकारी गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	शिक्षा मन्त्रालय	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	छात्राहरूमाथि हुने दुर्व्यवहार रोक्न प्रभावकारी गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र स्थापना भई सञ्चालनमा आएको हुन
			(२) विद्यालयमा छात्राको लागि छुट्टै				निरन्तर	छात्र तथा छात्राको लागि

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			शौचालय निर्माण भएको कुराको सुनिश्चिता गर्ने ।		विकास साझेदार संस्थाहरू			छुट्टाछुट्टै शौचालयको संख्यामा वृद्धि भएको हुने ।
			(३) शिक्षक, विद्यार्थी, स्थानीय समुदाय र निजी क्षेत्रको संलग्नतामा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विद्यालय केन्द्रित चेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विद्यालय केन्द्रित चेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना भएको हुने ।
११.	लैङ्गिक हिंसाको जोखिममा रहेका तथा हिंसा प्रभावितहरूको आर्थिक सशक्तीकरणका लागि तत्कालीन तथा दीर्घकालीन उपायहरू अबलम्बन गर्ने ।	(क) लैङ्गिक हिंसा पीडित, प्रभावित तथा सोको जोखिममा रहेका महिला तथा किशोरीका सशक्तीकरण कार्यक्रम ।	(१) सेवा केन्द्रमा रहेका लैङ्गिक हिंसा पीडित, प्रभावित तथा सोको जोखिममा रहेका महिला तथा किशोरीका लागि स्वरोजगारमूलक बजारमा आधारित सीप प्रदान गर्ने, बजार व्यवस्थापन क्षमता विकास गर्ने, प्राविधिक तथा पूँजीगत सहयोग गर्ने तथा त्यसका लागि निजीक्षेत्रको सहभागितालाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय उद्योग मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय निजी क्षेत्र उद्योग वाणिज्य महासंघ घरेलु तथा साना उद्योग महासंघ सरोकारवाला संघसंस्थाहरू	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरू तथा जोखिममा रहेका महिला तथा किशोरीहरूको आत्मनिर्भरता अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(२) लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरू तथा जोखिममा रहेका महिला तथा किशोरीहरूका लागि व्यावसायिक सीप, उद्यम विकास र व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता विकास तालिम प्रदान गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरू तथा जोखिममा रहेका महिला तथा किशोरीहरूका लागि व्यावसायिक सीप, उद्यम विकास र व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता विकास भएको हुने ।
			(३) बजार व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।				निरन्तर	बजार व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध भएको हुने ।
			(४) स्वरोजगारमूलक व्यवसाय सञ्चालन गर्न पूँजीगत सहयोग गर्ने ।				निरन्तर	स्वरोजगारमूलक व्यवसाय सञ्चालन गर्न पूँजीगत सहयोग भएको हुने ।
१२.	लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि युवाहरूको परिचालन गर्ने ।	(क) युवा परिचालन कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि युवा जनशक्तिको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्,	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि युवाहरूको परिचालन भएको हुने ।

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			(२) युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय तथा त्यस मातहतका निकायहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी/गुनासो सुन्ने डेस्कलाई क्रियाशील बनाउने ।	नेपाल स्काउट	संघसंस्थाहरू	आयोग	निरन्तर	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय तथा त्यस मातहतका निकायहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी/गुनासो सुन्ने डेस्कलाई क्रियाशील भएको हुने ।
		(ख) महिलामुखी खेलकुद विकास कार्यक्रम ।	(१) भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूका लागि उपयुक्त पोशाक चेन्ज गर्ने कोठा, विश्राम कोठा, शौचालयको अनिवार्य व्यवस्था मिलाउने ।	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय संघसंस्थाहरू	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	युवा परिचालन तथा खेल क्षेत्रमा महिला सहभागिता वृद्धि भएको हुने ।
			(२) खेलाडी छात्राबासको निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूको लागि सुरक्षित र उपयुक्त कोठाहरू निर्माण गर्ने ।				निरन्तर	खेलाडी छात्राबासको निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूको लागि सुरक्षित र उपयुक्त कोठाहरू निर्माण भएको हुने ।
			(३) राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूले महिला खेलाडीहरूलाई प्राथमिकता दिने नीति तथा कार्यक्रम बनाउने ।				निरन्तर	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूले महिला खेलाडीहरूलाई प्राथमिकता दिइएको हुने ।
			(४) महिला टिमको लागि व्यवस्थापक र प्रशिक्षकको रूपमा महिलालाई चयन गर्ने ।				निरन्तर	महिला टिमको लागि व्यवस्थापक र प्रशिक्षकको रूपमा महिला चयन भएको हुने ।
			(५) राष्ट्रिय खेल संघहरूलाई अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको विषयवस्तु समावेश गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	राष्ट्रिय खेल संघहरूलाई अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको विषयवस्तु समावेश गरी कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
१३.	स्वदेश तथा वैदेशिक रोजगारमा संलग्न महिलाहरूका लागि लैङ्गिक हिंसाको जोखिम न्यूनीकरण गर्ने ।	(क) रोजगारीको सिलसिलामा हुने लैङ्गिक हिंसाको जोखिमलाई न्यूनीकरण कार्यक्रम ।	(१) स्वदेश तथा विदेशमा लैङ्गिक हिंसाको दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिने (उद्योग, व्यवसाय तथा घरेलु कामदारसम्बन्धी) रोजगारमा संलग्न महिलाहरूको स्थिति अध्ययन, अनुसन्धान तथा अनुगमन गर्ने र	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय उद्योग मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण	विदेशमा रहेका कुटनीतिक नियोग संघ संस्थाहरू	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला	निरन्तर	महिला रोजगार रहेका उद्योग, व्यवसाय तथा प्रतिष्ठानहरूमा लैङ्गिक सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने साथै

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
			सो अनुरूप नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	मन्त्रालय	विकास साझेदार	आयोग		लैङ्गिक हिंसाको दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण काममा संलग्न महिला कामदारहरूको सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान भएको हुने ।
			(२) महिलाको संख्या बढी भएको स्थानमा शिशु स्याहार केन्द्र सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	शिशु स्याहार केन्द्र सञ्चालन भएको हुने ।
			(३) रोजगारीको सिलसिलामा हुने लैङ्गिक हिंसाको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।				निरन्तर	हिंसाको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
१४.	कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण तथा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी अपराध अभिलेख तथा विश्लेषण गर्ने पद्धति विस्तार गर्ने ।	(क) अपराध अभिलेख तथा विश्लेषण कार्यक्रम ।	(१) अपराधहरूको अभिलेख संकलन तथा विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई क्षेत्रीय तहसम्म विस्तार गर्ने ।	गृह मन्त्रालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	अपराधहरूको अभिलेख संकलन तथा विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई क्षेत्रीय तहसम्म विस्तार भएको हुने ।
		(ख) कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण कार्यक्रम ।	(२) महिला प्रहरी कर्मचारीहरूप्रति कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणका आगि विशेष क्षेत्रको अध्ययन गर्ने र आएका निष्कर्ष र सुझावहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने ।				निरन्तर	सुझावहरूलाई कार्यान्वयन भएको हुने ।
			(३) सशस्त्र प्रहरी बलको महिला कर्मचारीहरू प्रति हुन सक्ने सम्भावित लैङ्गिक हिंसाको अध्ययन गरी रोकथामका उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।				निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाको अध्ययन गरी रोकथामका उपायहरू अवलम्बन भएको हुने ।
१५.	लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरण सम्बन्धमा अदालतबाट भएका फैसलाको कार्यान्वयन स्थिति बारेमा नियमित रूपमा अनुगमन तथा सुधार गर्ने ।	(क) अदालतबाट भएका फैसलाको कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी अदालती फैसलाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन स्थितिको नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय गृह मन्त्रालय	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरण सम्बन्धमा परेका मुद्दाहरूको फैसला प्रक्रिया बारेमा अनुगमन तथा सुधारका लागि सिफारिस भएको हुने
			(२) अदालती प्रक्रियाको अध्ययन अनुसन्धान, अन्तर्क्रिया, छलफल कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने तथा पुनरावलोकनका लागि आवश्यक सिफारिस प्रदान गर्ने ।				निरन्तर	अदालती प्रक्रियाको अध्ययन अनुसन्धान, अन्तर्क्रिया, छलफल कार्यक्रमहरू सञ्चालन तथा पुनरावलोकनका लागि

क्र.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
								आवश्यक सिफारिस प्रदान भएको हुने ।
			(३) डान्सवार सम्बन्धमा भएको फैसलालाई कार्यान्वयनको लागि यससम्बन्धी निर्देशिकाको पालना गराउने ।				निरन्तर	निर्देशिकाको पालना भएको हुने ।
१६.	लैङ्गिक हिंसाबाट पीडित तथा प्रभावितले यथासक्य छिटो न्याय र राहत पाएको सुनिश्चितता गर्ने ।	(क) उजुरी व्यवस्थापन उत्प्रेरणा कार्यक्रम ।	(१) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध परेका उजुरीको कार्यान्वयनको स्थितिको नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने र सुधारको लागि समन्वय तथा निर्देशन दिने । (२) लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध परेका उजुरी कार्यान्वयनका क्षेत्रमा उत्कृष्ठ कार्य गर्ने निकायलाई उत्प्रेरित एवं प्रोत्साहित गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सम्बन्धित मन्त्रालयहरू विकास साझेदार	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	वार्षिक रूपमा	उजुरी कार्यान्वयनका क्षेत्रमा उत्कृष्ठ कार्य गर्ने निकायलाई उत्प्रेरित । प्रोत्साहित गर्ने पद्धति विकास भएको हुने
		(ख) आचारसंहिता प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।	(१) कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध आचारसंहिता निर्माण गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने र यस्ता प्रावधानलाई सबै सार्वजनिक संस्था तथा निजी संस्थाको नियम कानूनमा समावेश गर्ने र कम्पनी नियमावलीहरूमा समावेश गर्ने विषयलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।	उद्योग मन्त्रालय सम्बन्धित केन्द्रीय संस्था/निकाय	सम्बन्धित मन्त्रालयहरू विकास साझेदार	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध आचारसंहिता सम्बन्धमा कम्पनी नियमावलीहरूमा समावेश भएको हुने ।
			(२) आचारसंहिता कार्यान्वयन भए नभएको नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने ।					आचारसंहिता कार्यान्वयन स्थितिबारे अनुगमन भएको हुने ।
१७.	आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	(क) आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकासमा महिला सहभागिता सुदृढीकरण कार्यक्रम ।	(१) वन, वातावरण, कृषि, सहकारी, पशु विकास, खानेपानी, सडक, ऊर्जा, सिँचाई भूमिसुधार, पर्यटन, श्रम तथा रोजगार, गरिबी निवारण, आवास तथा सहरी विकास, शान्ति तथा पुनर्निर्माण लगायतका आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रमा महिलाको सहभागितामा जोड दिँदै लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणलाई स्थानीयस्तरदेखि नै प्रवर्द्धन गर्ने ।	सम्बन्धित सरोकारवाला मन्त्रालयहरू/ निकायहरू	सम्बन्धित मन्त्रालयहरू विकास साझेदार	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रमा महिलाको सहभागितामा वृद्धि भई लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण र लैङ्गिक उत्तरदायित्व अभिवृद्धि भएको हुने ।
			(२) आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रमा लैङ्गिक उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्ने ।				निरन्तर	आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित क्षेत्रमा लैङ्गिक

क.सं	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक
								उत्तरदायित्व अभिवृद्धि भएको हुने ।

नोटः- प्रस्तुत कार्ययोजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित निकाय/मन्त्रालयहरूमा महाशाखा/शाखा तोकिने छ ।

परिच्छेद–४

४. कार्यान्वयन, अनुगमन तथा आर्थिक व्यवस्था

४.१. पृष्ठभूमि :

नेपाल सरकार लैङ्गिक हिंसालाई पूर्णरूपमा निवारण गरी लैङ्गिक सशक्तीकरण गर्न र लैङ्गिकका आधारमा हुने सवै प्रकारका भेदभाव अन्त्य गर्न पूर्णरूपमा प्रतिबद्ध छ। यसका लागि प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजना कोशेढुंगा हुने कुरामा नेपाल सरकार विश्वास गर्दछ। विभिन्न मन्त्रालय, विभाग, अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रमा रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गरी यसको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न र अनुगमनको सुनिश्चितताको साथै दैनिक क्रियाकलापको रेखदेख गर्न नेपाल सरकारले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको क्षमतालाई सुदृढ गर्नेछ। प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई सुदृढीकरण गर्नुको मुख्य उद्देश्य रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन र विभिन्न मन्त्रालयहरूबाट रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको सिलसिलामा हुने कामकारवाहीलाई व्यवस्थित र समन्वयका लागि त्यससम्बन्धी कार्यको सुनिश्चितता गर्नु हो।

नेपाल सरकारको तर्फबाट प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले राष्ट्रिय योजना आयोग, राष्ट्रिय महिला आयोग, सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय, स्थानीय निकाय र गैरसरकारी संस्थाको संलग्नतामा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन गर्नेछ। यसले आफ्ना क्रियाकलापहरूलाई त्रिवर्षीय योजना र नेपाल सरकारले ग्रहण गरेका अन्य मानव विकास कार्यक्रमहरूसँग घनिष्ठ सम्बन्ध राख्नेछ। कार्यालयले सम्बद्ध मन्त्रालय र संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा आवश्यकता अनुसार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले कार्ययोजनाको पुनरावलोकनको लागि सिफारिस समेत गर्नेछ।

त्रिवर्षीय योजना, नेपाल सरकारका अन्य कार्ययोजना र नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकाससम्बन्धी अवधारणामा प्रतिविम्बित मापदण्ड अनुसार सबै सम्बद्ध मन्त्रालय, निकाय र संस्थाले लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्नेबारे आफ्नो वार्षिक कार्ययोजनामा उपयुक्त कदमहरू समावेश गर्नेछन्। सम्बद्ध मन्त्रालयहरूले राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन समितिको निर्देशन अनुसार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्नेछन्। यस सन्दर्भमा समितिले तोकेको ढाँचामा सम्बद्ध मन्त्रालयहरूले समितिलाई त्रैमासिक, अर्धवार्षिक एवं वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ।

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले नेपाल सरकारका हरेक मन्त्रालयको क्षेत्राधिकारभित्र रहेर प्रस्तुत कार्ययोजनाको कार्यान्वयन र त्यसबाट प्राप्त परिणामलाई सारांशकृत गर्नेछ।

सबै स्थानीय निकायहरूले उनीहरूको वार्षिक कार्ययोजनामा लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि कार्यक्रमहरू समावेश गर्नेछन्, त्यसको कार्यान्वयन गर्नेछन् र त्यससम्बन्धी प्रतिवेदन नेपाल सरकारसमक्ष पेश गर्नेछन्।

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई आवश्यकतानुसार सम्बन्धित मन्त्रालयहरूलाई नेपाल सरकारको कार्यक्रम, नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकाससम्बन्धी राष्ट्रिय अवधारणा कार्यान्वयनको क्रममा ज्यादै महत्वपूर्ण कार्यहरू समावेश वा प्रतिविम्बित गर्न सल्लाह दिने क्षेत्राधिकार हुनेछ। साथै त्यसको कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन र पुनरावलोकन तथा कार्ययोजनामा संशोधन गर्न प्रस्ताव गर्ने क्षेत्राधिकार समेत हुनेछ।

लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यन्वयनका लागि स्थापित संरचनाहरू

(क) राष्ट्रियस्तरका संरचना

(अ) सल्लाहकार समिति

विभिन्न राजनैतिक दलका महिला प्रतिनिधि र महिला मानव अधिकारकर्मीहरू मध्ये नेपाल सरकारले तोकेका व्यक्तिहरू सम्मिलित एक सल्लाहकार समूह रहनेछ।

जिम्मेवारी :

नेपाल सरकार, लैङ्गिक हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समिति र लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईलाई राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन, महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि विशेषज्ञ सेवा र आवश्यक सल्लाह तथा सुझाव प्रदान गर्ने।

(आ) लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समिति :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि सहभागिता, भेद्भावरहितता, पूर्ण पारदर्शी र जिम्मेवार संयन्त्रको

सुनिश्चितताका लागि नेपाल सरकारको मुख्य सचिवको अध्यक्षतामा रहेको **लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समिति**लाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ। प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयका साथसाथै कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि कार्यरत विभिन्न मन्त्रालयका सम्पर्क एकाई (Focal Unit) लाई निर्देशन दिने, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको क्रममा सञ्चालन गरिने क्रियाकलापहरूको अन्तिम पहिचान र गतिशील प्रक्रियाको पुनरावलोकन र स्वीकृति दिने, लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका विषयमा नेपाल सरकारले लिने नीतिगत विषयमा राय परामर्श गर्ने, लैङ्गिक हिंसा निवारणसम्बन्धी मौजुदा स्थितिको समीक्षा गर्ने, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने र सोको कार्यान्वयन स्थितिको नियमितरूपमा अनुगमन गर्न लगाउने कार्यहरू यस समितिको जिम्मेवारीभित्र पर्दछन्। पारदर्शिताको सुनिश्चितताका लागि समितिका हरेक स्वीकृत निर्णय अभिलेख सार्वजनिकरूपमा उपलब्ध हुनेछन्।

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समितिमा देहायबमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन् :

१)	मुख्य सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	- अध्यक्ष
२)	सचिव (कानून), प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	- सदस्य
३)	सचिव, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	- सदस्य
४)	सचिव, महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय	- सदस्य
५)	सचिव, कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	- सदस्य
६)	सचिव, शिक्षा मन्त्रालय	- सदस्य
७)	सचिव, गृह मन्त्रालय	- सदस्य
८)	सचिव, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	- सदस्य
९)	सचिव, स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	- सदस्य
१०)	सचिव, शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय	- सदस्य
११)	सचिव, अर्थ मन्त्रालय	- सदस्य
१२)	सचिव, उद्योग मन्त्रालय	- सदस्य
१३)	सचिव, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	- सदस्य
१४)	सचिव, सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	- सदस्य
१५)	सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय	- सदस्य
१६)	सचिव, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग	- सदस्य
१७)	सचिव, राष्ट्रिय महिला आयोग	- सदस्य
१८)	सहसचिव (कानून तथा मानव अधिकार), प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको	- सदस्य-सचिव

आवश्यकतानुसार अन्य सम्बन्धित मन्त्रालयका सचिवहरू र विभिन्न निकायका पदाधिकारीहरूलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ। समितिको बैठक कम्तीमा प्रत्येक तीन महिनामा एकपटक बस्नेछ। समितिको सचिवालयको रूपमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा रहेको लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईले कार्य गर्नेछ।

जिम्मेवारीः

(क) मुलुकको लैङ्गिक अवस्था बारेमा नियमितरूपमा अनुगमन गर्ने गराउने,

(ख) सरकारी वा गैरसरकारी क्षेत्रबाट लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि सञ्चालित कार्यक्रमहरूको समन्वय गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्ने, गराउने,

(ग) सरकारी वा गैरसरकारी क्षेत्रबाट लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि सञ्चालित कार्यक्रमहरूको नियमितरूपमा अनुगमन गरी त्यस्ता कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिताका लागि ती कार्यक्रमहरूको परिमार्जनका लागि आवश्यक निर्देशन दिने,

(घ) सल्लाहकार समूहबाट लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि प्राप्त सुझाव र सल्लाहको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,

(ङ) लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका सम्बन्धमा देखापरेका समस्याहरू निराकरण गरी त्यससम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा प्रभावकारिता ल्याउने आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

(च) लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायहरूलाई आवश्यक निर्देशन गर्ने,
(छ) लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि सचेतना अभिवृद्धिका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
(ज) लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक अन्य कार्य गर्ने ।

(इ) लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाई

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको मानव अधिकार प्रवर्द्धन शाखाअन्तर्गत लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाई रहेको छ। कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको लागि समन्वय र कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमनका लागि यो एकाईले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ ।

जिम्मेवारी:

- लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका उजुरीहरू सम्बन्धित निकायहरूले लिन इन्कार गरेमा वा राम्ररी अनुसन्धान र सुनुवाई नगरेमा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन र पीडितलाई तत्काल सहयोग पुऱ्याउन केन्द्रीय तहमा समन्वय तथा सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने,
- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तिकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने र कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन गर्ने एवं केन्द्रीय समन्वय समितिको सचिवालयको भूमिका खेल्ने,
- लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनका सम्बन्धमा अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

(ई) संयुक्त अनुगमन समिति

१) अन्तरमन्त्रालयस्तरीय समितिका सदस्यहरू
२) गैरसरकारी संस्था महासंघबाट तोकिएका ३ जना प्रतिनिधिहरू

जिम्मेवारी:

- कार्ययोजनामा तोकिएका कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्ने,
- जिल्लागत कार्यक्रमको अनुगमनका लागि स्थानीयस्तरसम्म अनुगमन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

(ख) स्थानीयस्तरका संरचनाहरू

अ) लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण जिल्ला संयोजन समिति

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण जिल्ला संयोजन समितिले जिल्लास्थित लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी विषयमा उच्च निकायको रूपमा कार्य गर्नेछ। यो समितिमा देहायबमोजिमका पदाधिकारीहरू रहने छन्:-

१. प्रमुख जिल्ला अधिकारी	संयोजक
२. स्थानीय विकास अधिकारी	सदस्य
३. जिल्ला शिक्षा अधिकारी	सदस्य
४. जिल्ला जनस्वास्थ्य प्रमुख	सदस्य
५. जिल्ला प्रहरी प्रमुख	सदस्य
६. जिल्ला सरकारी वकिल	सदस्य
७. जिल्ला विकास समिति र गा.वि.स/न.पा.बाट तोकिएका १/१ जना प्रतिनिधि	सदस्य
८. नेपाल बार एशोसिएशनका जिल्ला प्रतिनिधि	सदस्य
९. सम्बन्धित जिल्लाका विभिन्न क्षेत्र (सामाजिक, राजनैतिक, मानव अधिकार र पीडित महिला समेत) लाई समेट्ने गरी संयोजकले मनोनीत गरेका कम्तीमा २ महिला समेत बढीमा ५ जना	सदस्य
१०. महिला विकास अधिकृत	सदस्य-सचिव

जिम्मेवारी:

- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण सम्बन्धमा जिल्लामा सञ्चालित कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक सहयोग र सहजीकरण, कार्यान्वयनको स्थिति अनुगमन, समन्वय, सहकार्य र सहयोग गर्ने ।
- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण सम्बन्धमा जिल्लास्तरमा देखिएका समस्याहरू निराकरण गर्ने ।
- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी रणनीति तथा कार्ययोजनाको स्थानीयस्तरमा कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने र सोको कार्यान्वयन स्थितिको बारेमा नियमितरूपमा प्रतिवेदन गर्ने ।

आ) घरेलु हिंसा प्रभावितका लागि जिल्ला तथा सामुदायिक सेवा केन्द्र

जिम्मेवारी:

घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ को दफा ११ अनुसार तोकिएबमोजिम घरेलु हिंसा पीडितलाई तत्काल सुरक्षा प्रदान गर्न तथा उपचारको क्रममा अलग्गै बस्ने व्यवस्थाको लागि नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको र तोकिएको मापदण्ड अनुसार सेवा केन्द्रहरूको सञ्चालन गर्ने ।

(इ) मानव बेचविखनबाट प्रभावितहरूका लागि पुनर्स्थापना केन्द्र

जिम्मेवारी:

मानव बेचविखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) नियमावली, २०६५ को दफा ११ अनुसार तोकिएबमोजिम हिंसा पीडितलाई शारीरिक वा मानसिक उपचार गराउन, सामाजिक रूपमा पुनर्स्थापना गर्न र पारिवारिक पुनर्मिलन गराउन नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको र तोकिएको मापदण्डअनुसार पुनर्स्थापना केन्द्रहरूको सञ्चालन गर्ने ।

(ई) स्थानीय निगरानी केन्द्र

गाउँ विकास समितिस्तरमा स्थानीय निगरानी केन्द्रको स्थापना हुनेछ । यसको सञ्चालन, व्यवस्थापन र परिचालन सम्बन्धित गाउँ विकास समितिले गर्नेछ। यस निगरानी केन्द्रमा उपलब्धताका आधारमा स्थानीय आमा समूह/महिला समूह, महिला अधिकारका क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्था, सञ्जाल वा सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरूले सेवा प्रदान गर्नसक्ने छन्। सम्बन्धित गाउँ विकास समिति सचिवले सो केन्द्रको संयोजन र सञ्चालन गर्नेछ ।

जिम्मेवारी:

- सल्लाहकार समूह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण केन्द्रीय समन्वय समिति र लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक जिल्ला संयोजन समितिबाट निगरानी केन्द्रले गर्ने भनी तोकिएको जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने ।
- स्थानीय तहमा लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरूको निगरानी गर्ने ।
- लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कुनै घटना घटेमा सोको बारेमा सम्बन्धित निकायमा जानकारी दिने ।
- लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि विभिन्न निकायहरूसँग सहयोग तथा सहजीकरणको भूमिका खेल्ने ।

४.३ रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको भूमिका :

मुख्य सचिवद्वारा नेतृत्व गरिएको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय नेपाल सरकारको सर्वोच्च प्रशासकीय निकाय हो र यसलाई अरू सबै सरकारी निकायहरूको समन्वय, सुपरिवेक्षण र नियन्त्रण गर्ने अधिकार प्राप्त छ। लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको सम्बन्धमा समन्वय गर्न यो कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षको प्रभावकारी अनुगमनको सुनिश्चितताका लागि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई सुदृढ गरिनेछ। मुख्य सचिव र सम्बन्धित सचिवले यस राष्ट्रिय कार्ययोजनाको सवल कार्यान्वयन पक्षको सुनिश्चितताको लागि कार्ययोजनाको कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन, कानून तथा मानव अधिकार महाशाखालाई आवश्यक निर्देशन एवं मार्गदर्शन गर्नेछन् । प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले केन्द्रीय तहबाट लैङ्गिक सशक्तीकरण गर्न र लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि आवश्यक समन्वय, नीतिगत निर्देशन तथा कार्यान्वयन स्थिति अनुगमन गर्नेछ। यसका लागि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, मानव अधिकार तथा कानून महाशाखाअन्तर्गत रहेको लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईलाई परिचालन गरिनेछ ।

४.४. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको भूमिका :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरण सम्बन्धमा नयाँ कानून निर्माण तथा भइरहेको कानूनमा सुधार गर्ने कार्यमा कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ ।

४.५. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा राष्ट्रिय महिला आयोगको भूमिका :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षको स्वतन्त्ररूपमा अनुगमन गर्नमा राष्ट्रिय महिला आयोगले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ । यस भूमिकाको साथै प्रचलित कानूनद्वारा प्रदत्त लैङ्गिक समानता र सशक्तीकरणसम्बन्धी कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन एवं लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि यो आयोगलाई राष्ट्रिय महिला आयोग ऐनले नै अधिकार प्रदान गरेको छ । आयोगलाई सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्न आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क तथा सूचना नेपाल सरकार र अन्य सम्बद्ध निकायले उपलब्ध गराउँदै आएका छन् ।

४.६. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा राष्ट्रिय योजना आयोगको भूमिका :

राष्ट्रिय योजना आयोग नेपालमा सम्पूर्ण विकास योजना, बजेट तथा कार्यक्रमको लागि जिम्मेवार निकाय हो । यसको भूमिका भविष्यका योजना र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र त्यसको अनुगमनका सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग गर्नु पनि हो । त्यसका साथै यस आयोगले विभिन्न सरकारी निकायहरूले योजना र परियोजनाहरू कार्यान्वयनका क्रममा कसरी कार्यसम्पादन गरेका छन् भनी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्य पनि गर्नेछ । अतः राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने समेत अधिकार राख्दछ ।

४.७. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा अर्थ मन्त्रालयको भूमिका :

राष्ट्रिय योजनाहरू स्वीकृत गर्ने र वार्षिक बजेटको माध्यमद्वारा राष्ट्रिय कोषबाट त्यस्ता योजनाहरूको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्नमा अर्थ मन्त्रालयको नेतृत्वदायी भूमिका हुन्छ । त्यसैगरी लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित मन्त्रालयहरूद्वारा प्रस्ताव गरिएका योजनाहरू स्वीकृत गर्ने र त्यस्तो योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेट छुट्टाउनमा पनि अर्थ मन्त्रालयले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न अर्थ मन्त्रालयले प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र राष्ट्रिय योजना आयोगसँग समन्वय राखी कार्य गर्नेछ ।

४.८. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको भूमिकाः

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको सफलतामा महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको भूमिका ज्यादै महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । लैङ्गिक सशक्तीकरणका नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूको निर्माण तथा कार्यान्वयनका लागि यस मन्त्रालयको अग्रणी भूमिका रहन्छ । यसका साथै जिल्लास्तरमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि यस मन्त्रालयअन्तर्गतका महिला तथा बालबालिका कार्यालयहरूको उल्लेख्य भूमिका रहन्छ । यस मन्त्रालय तथा यसअन्तर्गतका विभाग तथा कार्यालयहरूले लैङ्गिक सशक्तीकरण तथा महिला अधिकार प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न सम्बद्ध निकायहरू तथा संघसंस्थाहरूसँग समन्वय, सहजीकरण तथा सहकार्य समेत गरी कार्य गर्नेछन् ।

४.९. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रहरी प्रधान कार्यालयको भूमिका :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको सफलतामा प्रहरी प्रधान कार्यालयको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । प्रहरी प्रधान कार्यालयअन्तर्गत रहेको महिला तथा बालबालिका सेवा महानिर्देशनालय र विभिन्न मातहत प्रहरी निकायमा रहेका महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रहरूले लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध परेका उजुरीहरूको यथासम्भव छिटो र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने छन् ।

४.१०. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको भूमिकाः

संवैधानिक तथा कानूनी प्रश्नमा नेपाल सरकारलाई राय परामर्श दिने, लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयमा अनुसन्धान तथा छानवीनमा सहयोग पुऱ्याउने र यससम्बन्धी मुद्दा चलाउने र नेपाल सरकारको तर्फबाट त्यस्ता मुद्दामा बहसपैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने लगायतका कार्य जिम्मेवारीको माध्यमबाट लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा नियन्त्रणमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ। प्रस्तुत रणनीति तथा कार्ययोजनाको सन्दर्भमा उक्त कार्यालयबाट कार्ययोजनाका उद्देश्यहरू हासिल गर्न र विभिन्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका रहने अपेक्षा गरिएको छ ।

४.११. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा विकास साझेदार संस्थाहरू/दातृ निकायहरूको भूमिका :

नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट समेत लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्न संयुक्त राष्ट्रसंघीय निकायहरू, बहुपक्षीय निकायहरू (Multilateral agencis) कुटनीतिक नियोग, अन्तर्राष्ट्रिय संस्थालगायतका विकास साझेदार संस्थाहरूबाट आवश्यकता अनुसार सहयोग र सहायताको अपेक्षा गरेका छन् ।

४.१२. रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन सम्बन्धमा गैरसरकारी क्षेत्र तथा सञ्चार माध्यमको भूमिका :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणको कार्य नेपाल सरकारको एक्लो प्रयासले सम्भव हुँदैन, यसका लागि व्यक्ति, परिवार, विद्यालय, समुदाय तथा निजी/गैरसरकारी क्षेत्र सबैको प्रतिबद्धता र सहकार्य अपरिहार्य छ। त्यतिमात्र होइन, सञ्चार माध्यमको सहयोगले यस सवाललाई सार्वजनिक गर्न र सचेतना अभिवृद्धिका लागि विशेष भूमिका राख्दछ। सरोकारवाला संघसंस्थाहरू, सञ्जालहरू तथा समूहहरूले जनचेतना अभिवृद्धि, प्रभावित/पीडितको संरक्षण तथा कानूनी सहायताका क्षेत्रमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

४.१३. लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आर्थिक व्यवस्था :

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनका लागि देहायको स्रोतबाट आर्थिक व्यवस्था गरिनेछ :

१) राष्ट्रिय एवं स्थानीय बजेटबाट प्राप्त रकम

२) संयुक्त राष्ट्रसङ्घ, अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संस्था तथा दातृ मित्रराष्ट्रहरूबाट प्राप्त आर्थिक सहयोग ।

५. मन्त्रालयगत रणनीति तथा कार्ययोजना

५. १. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

(रु हजारमा)

रणनीति	क्रियाकलाप/सहक्रियाकलाप	उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	सूचक	कैफियत
उद्देश्य १. लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको न्यायमा पहुँच सहज बनाउन कानूनी तथा संस्थागत सुदृढीकरण र कानूनको कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने ।								
(१) लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणका लागि नीति, कानून र संस्थागत ढाँचा निर्माण, पुनरावलोकन तथा सुधार गर्ने	१. लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको सुरक्षाको सुनिश्चित गर्न विद्यमान नीतिगत तथा कानूनी प्रावधानहरूको पुनरावलोकन गर्ने, आवश्यक भएमा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम निर्दिष्ट नीति तथा कानूनको मस्यौदा गरी कार्यान्वयन गर्ने							
	१.१ महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव अन्त्यसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धि (CEDAW) कार्ययोजना पुनरावलोकन		५००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	विभिन्न मन्त्रालय	२ वर्ष	परिमार्जित कार्ययोजना तयार	बजेट व्यवस्था भएमा गर्न सकिने
	१.२ लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरण सम्बन्धी (BPFA) कार्ययोजना पुनरावलोकन		५००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	विभिन्न मन्त्रालय	२ वर्ष	परिमार्जित कार्ययोजना तयार	बजेट व्यवस्था भएमा गर्न सकिने
	१.३ लैङ्गिक समानताका लागि कानूनी प्रावधानहरूको निर्माण							
	(अ) कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार नियन्त्रणसम्बन्धी ऐन तथा नियमावलीको मस्यौदा		३५०	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	२०७० असार	ऐन तथा नियमावली तयार भएको हुने	
	(आ) विभिन्न सामाजिक कुरितीजन्य महिला विरुद्धको हिंसा नियन्त्रणका लागि ऐनको मस्यौदा			महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	२०७० असार	ऐन तयार भएको हुने	
(२) न्यायको माग गर्न लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूका आवाजलाई सुदृढ गर्ने	२.१ घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय) ऐन, २०६६ र महिला र बालिका विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसासम्बन्धी कानूनका बारेमा विभिन्न सञ्जाल र सामुदायिक संस्था मार्फत जानकारी गराउने		विभागको नियमित कार्यक्रममा रहेको	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय राष्ट्रिय महिला आयोग	निरन्तर	प्रहरी कार्यालय, राष्ट्रिय महिला आयोग र स्थानीय निकाय र अदालतमा उजुरी दर्ताको संख्यामा वृद्धि भएको हुने	

					प्रहरी कार्यालय महिला तथा बालबालिका विभाग			
	२.२ उजुरी र उपायसम्बन्धी संयन्त्रका बारेमा सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने		विभागको नियमित कार्यक्रममा रहेका	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर	जिल्ला प्रहरी कार्यालय र पारा लिगल कमिटीहरूमा उजुरी दर्ताको संख्यामा वृद्धि भएको हुने	
(३) लैङ्गिक संवेदनशील भई कानूनहरूको कार्यान्वयन गर्न सेवाप्रदायकहरूको क्षमता विकास गर्ने	हिंसा प्रभावित महिलाहरूको सुरक्षा गर्न, उनीहरूलाई पूर्वावस्थामा ल्याउन एवं क्षतिपूर्ति दिलाउन औजार (टुल्स) हरू विकास गर्ने र कानून कार्यान्वयन गर्न, निर्णय निर्माण, ग्रहण र अभ्यास गर्न न्यायपालिका, प्रहरीलगायतका कानून कार्यान्वयन गर्ने पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गर्ने							
	३.१ ७५ जिल्लाका महिला विकास अधिकृतलाई महिलासम्बन्धी ऐन नियमको विषयमा तालिम सञ्चालन		८४६	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला तथा बालबालिका विभाग	निरन्तर	७५ जना पदाधिकारीको क्षमता विकास भएको हुने	
(४) लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा उजुरी व्यवस्थालाई प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन गर्न उजुरी व्यवस्थापन, सम्बोधन तथा अनुगमन संयन्त्र स्थापना गर्ने	४.१ लैङ्गिक विभेदजन्य हिंसाविरुद्धको सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास गर्ने/ अध्यावधिक गर्दै लैज्जाने			महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय		निरन्तर	सूचना व्यवस्थापन प्रणाली विकास भएको हुने	
उद्देश्य २: लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको सुरक्षाको लागि समुदायमा आधारित र ग्रामीण स्वास्थ्य सेवाहरू सञ्चालन तथा सुदृढीकरण गर्ने								
(५) लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको बचाउ एवं सुरक्षा प्रदान गर्न आवश्यक भएका स्थानमा समुदायमा आधारित सेवा केन्द्र स्थापना/सुदृढीकरण र	५.१ लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको बचाउ एवं सुरक्षा प्रदान गर्न आवश्यक भएका स्थानमा समुदायमा आधारित सेवा केन्द्र स्थापना/सुदृढीकरण र सञ्चालन गर्ने ● प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा सामुदायिक		२२६३८	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय महिला तथा बालबालिका विभाग	म. तथा बा.का. तथा स्थानीयस्तरका सरोकारवाला निकायहरू	२०७० असारभित्र र निरन्तर	● २८३ वटा सामुदायिक सेवा केन्द्र स्थापन हुने ● घरेलु हिंसाका बास्तविक घटना कम हुने ● घटेको घटनाको प्रतिवेदन अनुपात बढी हुने	

सञ्चालन गर्ने	परामर्श कार्यशाला, ३ दिने, गाउँस्तर (महिला संस्था/समितिलाई कार्यक्रम अनुदान) ● घरेलु हिंसाबाट प्रभावित महिलाका लागि सेवा केन्द्र स्थापना ● महिला संस्थाहरूको समन्वयमा सुरक्षित अल्पकालीन आश्रयसहित जिल्ला सेवा केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन अनुदान : १५ जिल्ला (प्रतिजिल्ला हिमाल रु. ४ लाख /पहाड रु. ६ लाख/तराई रु. ८ लाख) पाँचथर, सुनसरी, सोलुखुम्बु, सप्तरी, सर्लाही, मकवानपुर, नवलपरासी, तनहुँ, काभ्रे, बाग्लुङ, जुम्ला, दाङ, बर्दिया, डोटी र कञ्चनपुर) ● प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा महिला संस्थाहरूको समन्वयमा सुरक्षित अल्पकालीन आश्रयसहित (कम्तीमा एक) सामुदायिक सेवा केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन अनुदान							
	५.२ मानव बेचविखन विरुद्ध गठित सबै ७५ जिल्लाका जिल्ला कार्यसमितिलाई अनुदान दिने		२२५०	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर	मानव बेचविखन विरुद्ध गठित सबै ७५ जिल्लाका जिल्ला कार्यसमितिले कार्यक्रम सञ्चालन गरेको हुने	
	५.३ मानव बेचविखनबाट पीडित प्रभावितहरूको लागि स्थापित पुनर्स्थापना कोष (काठमाडौं, सिन्धुपाल्चोक, कैलाली, झापा, पर्सा, रूपन्देही, बाँके र चितवन जिल्लामा सञ्चालित पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन समेत) ☐		१०००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर	पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन भई पीडित प्रभावितले सेवा प्राप्त गरेको हुने	
(६) लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न जिल्ला एवं सोभन्दा मुनिका तहहरूमा चालू खर्चहरू परिचालन तथा संस्थागत गर्न	सेवा र स्रोतमा रहेको अभावलाई पूरा गर्न, नागरिक समाज, विकास साझेदार, सरकार र निजी क्षेत्रका सेवाप्रदायकबीच कार्यमा एकरूपता र समन्वय कायम गर्न राष्ट्रिय स्तर तथा जिल्लास्तरमा 'लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष' स्थापना गर्ने							
	६.१ लैङ्गिक हिंसा निवारण राष्ट्रिय कोष		१०००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण	महिला तथा बालबालिका	निरन्तर	कोषमा रकम जम्मा भएको हुने	

				मन्त्रालय	विभाग			
	६.२. ७५ जिल्लामा लैङ्गिक हिंसा निवारण जिल्ला कोष खडा गर्ने			महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	महिला तथा बालबालिका विभाग	निरन्तर	७५ जिल्लामा कोष खडा हुने	
उद्देश्य ४: विभिन्न तहका नागरिकको लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध चेतना अभिवृद्धि गर्ने र शून्य सहनशीलतालाई प्रवर्द्धन गर्ने								
(७) समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलता एवं लैङ्गिक समानतासम्बन्धी चेतनामूलक अभियान सञ्चालन गर्ने	लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरू, मानव अधिकार, लैङ्गिक समानता, महिला सशक्तीकरण र लैङ्गिक हिंसाबाट व्यक्ति, परिवार, समुदाय र राष्ट्रमा पर्ने प्रभाव र यसमा चुकाउनुपर्ने मूल्यका बारेमा सबै क्षेत्रमा विभिन्न लिङ्ग, भाषिक समूह, जाति, समुदाय तथा भौगोलिक क्षेत्रमा उपयुक्त सूचना शिक्षा सामाग्री र व्यवहार परिवर्तन सामाग्री प्रयोग गरी चेतनामूलक अभियान विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने							
	७.१ केन्द्रीय र जिल्लास्तरमा प्रचार प्रसार (पोष्टर, पम्प्लेट, स्टिकर छपाई तथा वितरण)		३००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, मिडिया हाउस, नेपाल पत्रकार महासंघ, सञ्चारिका समूह, प्रेस इन्स्टिच्युट	२०७० असारभित्र र निरन्तर	प्रचार प्रसार भएको हुने	
(८) महिला र बालिका विरुद्ध हुने हिंसा नियन्त्रण गर्न पुरुष तथा युवासँग काम गर्ने	लैङ्गिक समानता र महिला तथा बालिका विरुद्ध हुने हिंसाप्रति शून्य सहनशीलता सम्बन्धी सन्देश र सुनियोजित हस्तक्षेपसहित पुरुष तथा युवाहरूलाई साझेदार र परिवर्तनको संवाहकका रूपमा सक्रियरूपमा संलग्न गराउने							
	८.१ रेडियोसँग प्रचार प्रसार सहकार्य गर्ने		११००	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	रेडियो नेपाल	निरन्तर	रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने	
उद्देश्य ५: लैङ्गिक हिंसाको जोखिममा रहेका महिला तथा केटीहरूलाई व्यावहारिक सामाजिक-आर्थिक सहयोग गर्ने								

(९) हिंसालाई प्रतिरोध गर्न महिला तथा केटीहरूको सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	हिंसालाई प्रतिरोध गर्न महिला तथा बालिकाहरूको सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ● जीवनोपयोगी तालिम, १० दिने, गाँउस्तर (महिला संस्था/समितिलाई कार्यक्रम अनुदान) ● महिला संस्थामा किशोरी सूचना तथा परामर्श केन्द्र सञ्चालन ● महिला संस्थामार्फत अति विपन्न किशोरी विकास टेवा ● व्यावसायिक किशोरी समूह विकास ● स्थानीय सम्भाव्यता हेरी सर्वोत्तम व्यावसायिक अवसर पहिचान तथा कार्ययोजना तयारी ● सीप विकास तालिम, ७ दिने, जिल्लास्तर र वस्तुगत टेवा (प्रतिव्यक्ति रु ३,०००/विकास लागत २-२.५ जिल्ला रु. ३,५००/विकास लागत ३ जिल्ला रु. ५,०००)		३६५३२	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	म.वि.का तथा स्थानीयस्तरका सरोकारवाला निकायहरू	निरन्तर	● थप ३५१० जना अतिविपन्न किशोरीहरू बहुआयामिक समूहमा आबद्ध हुने ● विद्यालय पुनर्आगमनमा वृद्धि हुने ● विद्यालय जाने अवस्था नभएका बाँकी किशोरीहरू स्वरोजगार सिर्जनामा दक्ष बन्दै व्यावसायिक क्रियाकलापमा संलग्न हुने ● समुदायस्तरमा किशोरीहरूको संस्थागत विकास भई समाजका कुरीति हटाउन किशोरीहरू वाहक बन्न सक्ने ● समाजमा लैङ्गिक विभेद हटाउन किशोरीहरू द्रुत गतिमा लाग्न सक्छ	आगामी आ.व. २०६९/७० मा प्रस्तावित बार्षिक कार्यक्रम

५.२. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य कार्यक्रम	क्रियाकलाप	मुख्य कार्यान्वयन निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक
उद्देश्य २. लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।						

रणनीति	मुख्य कार्यक्रम	क्रियाकलाप	मुख्य कार्यान्वयन निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक
५. लैङ्गिक हिंसा विरुद्व समन्वयात्मक रूपमा समुदायस्तरसम्म वकालत एवं चेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	५.५. लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित क्षेत्रहरू पहिचान गरी लिफलेट, सामुदायिक रेडियो, पोस्टर, अभिमुखीकरणको माध्यमबाट जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । ५.६ लैङ्गिक हिंसा विरुद्धका कानूनी प्रावधान, कानूनी उपचार प्रक्रिया उपलब्ध सेवाहरूको जानकारी पुस्तिका तयार गरी सम्बन्धित संस्था एवं केन्द्रलाई उपलब्ध गराउने ।	५.५.१. लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित क्षेत्रहरू पहिचान गरी लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ५.५.२. लिफलेट ब्रोसरहरू तयारी, सूचनामूलक सामाग्री तयारी र वितरण । ५.५.३. सामुदायिक रेडियो एफ.एम.मार्फत सूचनामूलक सन्देशहरू प्रसारण गर्ने आदि ५.५.४. उपलब्ध सेवाहरू कानूनी उपचार आदि बारे स्थानीयस्तरसम्म प्रचार प्रसार एवं जानकारी गराउने ।	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा राष्ट्रिय स्वास्थ्य सूचना केन्द्र क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय जिल्ला ज/स्वास्थ्य कार्यालय	स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू महिला विकास कार्यालय गैरसरकारी संस्थाहरू सामुदायिक संस्थाहरू गा.वि.स.हरू महिला स्वयंसेविकाहरू	• निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध चेतना वृद्धि भएको हुने ।
उद्देश्य ३. लैङ्गिक हिंसालाई प्रभावकारी ढङ्गले सम्बोधन गर्न संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने ।						
७. सरकारी अस्पतालहरूमा लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूका लागि व्यवस्थित रूपमा स्वास्थ्य उपचार तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।	७.१ अस्पतालहरूमा लैङ्गिक हिंसाका लागि एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गर्ने (यस केन्द्रले आवश्यकता अनुसार भौतिक स्वास्थ्य सेवा मनोसामाजिक परामर्श सेवाका लागि विभिन्न निकायसँग समन्वय गर्ने र प्रेषण सेवाको व्यवस्था मिलाउने)	७.१.१ सबै अस्पतालहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध काम गर्ने कार्यविवरणसहितको सम्पर्क व्यक्ति तोकी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । ७.१.२.अस्पतालहरूमा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना एवं सञ्चालन गर्ने । (यसको लागि एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र (One stop crisis management center-OCMC) स्थापना तथा सञ्चालन निर्देशिका तयार भइसकेको । ७.१.३. लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूलाई स्थानीय स्वास्थ्य संस्था तथा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रबाट उपचार पुऱ्याइएको बारेमा नियमित अनुगमन गर्ने ।	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा स्वा. से.वि. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा सम्बन्धित अस्पतालहरू स्वास्थ्य सेवा विभाग क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय महिला तथा बालबालिका कार्यालय स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा जन/स्वास्थ्य कार्यालय	• परीक्षणको रूपमा ७ वटा अस्पतालहरूमा स्थापना भइसकेको र प्रसुति गृह काठमाडौं मा यसै आ.व.मा स्थापना गरिने र ८ वटा अस्पतालहरूमा आ.व. ०६९/७०मा स्थापना हुने र आवश्यकता अनुसार अन्य अस्पतालमा स्थापना गरिने ।	• सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको हुने । • स्वास्थ्य संस्थामा संकट व्यवस्थापन केन्द्रले लैङ्गिक हिंसा पीडितको शारीरिक र मानसिक स्वास्थ्यको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरेको हुने ।
	७.२ स्वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूलाई एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र (OCMC) सेवासम्बन्धी आधारभूत तालिम, स्कीनिङ्ग, प्रेषण एवं मनोसामाजिक परामर्श दिने कार्यमा दक्ष बनाउने	७.२.१.राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको तालिम सामाग्रीमा लैङ्गिक हिंसा एवं एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रसम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने । ७.२.२.तालिम केन्द्रमार्फत लैङ्गिक हिंसा, एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रबारे स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने । ७.२.३. केन्द्र स्थापना भएका/हुने अस्पतालहरूमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको स्क्रीनिङ्ग मनोसामाजिक परामर्श एवं प्रेषण कार्यमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा, गैरसरकारी संस्था, UNFPA स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा, गैरसरकारी संस्था	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा प्रभावितको दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट उपचार व्यवस्थापन भएको हुने ।

रणनीति	मुख्य कार्यक्रम	क्रियाकलाप	मुख्य कार्यान्वयन निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक
	७.३ निजी, शिक्षण तथा सामुदायिक अस्पतालहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दालाई सम्बोधन गर्न तालिम प्राप्त मानव श्रोत व्यवस्था एवं उपचारको विशेष व्यवस्था गर्ने ।	७.३.१. निजी, शिक्षण र सामुदायिक अस्पतालहरूलाई लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्यविवरणसहित सम्पर्क व्यक्ति तोक्न लगाउने एवं उपचारको विशेष व्यवस्था मिलाउने । ७.३.२. लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूको उपचार गर्न तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्न लगाउने ।	• निजी, शिक्षण तथा सामुदायिक अस्पताल • निजी, शिक्षण एवं सामुदायिक अस्पतालहरू	• स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा • क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय • स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा • स्वास्थ्य सेवा विभाग • जन/स्वा.का.	• आ.व. ०६९।७० • निरन्तर	निजी, शिक्षण एवं सामुदायिक अस्पतालमा पीडितको उपचार तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीबाट उपलव्ध भएको हुने ।
	७.४ लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूलाई स्वास्थ्य उपचार तथा मनोसामाजिक विमर्श सेवा उपलव्ध गराउन स्वास्थ्य संस्था एवं स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि प्रोटोकल तयार गर्ने ।	७.४.१. लैङ्गिक हिंसा (घरेलु हिंसा र बलत्कार) पीडितहरूका लागि क्लिनिकल प्रोटोकल (स्टाफनर्स, ए.एन.एम., मेडिकल अफिसर) तयार भइसकेको छ, लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूको उपचारका लागि स्क्रीनिङ्ग एवं प्रेषण प्रोटोकल तयार गर्ने ।	• UNFPA , गैरसरकारी संस्था	• स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा	• आ.व.०६९/७० मा	• स्वास्थ्यकर्मीको लागि मार्गदर्शक भई उपचारमा प्रभावकारिता वृद्धि हुने ।
८. लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न सरकारी, गैरसरकारी एवं निजी संस्थाहरू बीच सहकार्य गर्ने ।	८.१. केन्द्र, क्षेत्र र जिल्लास्तरमा कार्यरत सरकारी निकाय, विकास साझेदार संस्था, गैरसरकारी संस्था एवं निजी क्षेत्रसँग सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	८.१.१. लैङ्गिक हिंसा विरुद्धका तालिम, जनचेतनामूलक कार्यक्रम, एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रसँग सम्बन्धित विषयहरूमा समन्वय एवं सहकार्य गरी क्रियाकलापहरू गर्ने ।	• स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय जनसंख्या महाशाखा • स्वा.से.वि • क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय • स्वास्थ्य संस्थाहरू	• विकास साझेदार संस्था • जिल्ला विकास समिति • गाउँ विकास समिति • निजी स्वास्थ्य संस्था • सेवाप्रदायक • गैरसरकारी संस्थाहरू	• निरन्तर	सेवा प्राप्त गर्ने महिलाहरूको संख्यामा वृद्धि भएको हुने ।
	८.२ महिला विरुद्ध हुने हिंसा रोकथाम, व्यवस्थापन एवं प्रभावितहरूमा सुरक्षा एवं स्वास्थ्य कानूनी, आर्थिक आवश्यकताहरूलाई सम्बोधन गर्न विद्यमान सञ्जालहरूलाई परिचालन तथा सुदृढीकरण गर्ने ।	८.२.१. क्षेत्र, जिल्ला एवं स्थानीय तहमा रहेका सञ्जालहरूको नक्साङ्कन गर्ने । ८.२.२. सञ्जालका पदाधिकारीहरूका लागि लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने ।	• स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा • जि.ज/स्वा.का. • स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरू	• गैसस • नागरिक समाज • सामुदायिक संस्थाहरू • जिल्ला विकास समिति • विकास साझेदार संस्थाहरू	• निरन्तर	सञ्जालहरूको अभिलेख, समन्धित मुद्दाहरूको सम्बोधन र सेवामा प्रेषण एवं सेवा लिनेको संख्या वृद्धि भएको हुने ।
९. स्वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	९.१. चिकित्सक, नर्स र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको तालिम कार्यक्रममा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी	९.१.१. चिकित्सक, नर्स र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाका लागि हाल भइरहेका तालिम प्याकेजहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयवस्तुहरू	• स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा	• क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय • जिल्ला ज/स्वास्थ्य	• निरन्तर	लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न सक्ने गरी स्वास्थ्य सेवाप्रदायकको

रणनीति	मुख्य कार्यक्रम	क्रियाकलाप	मुख्य कार्यान्वयन निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक
	विषयहरू समावेश गर्ने तथा स्थानीय स्वास्थ्य संस्था एवं अस्पतालमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरू लाई अभिमुखीकरण गरी सेवाप्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	समावेश गरी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	● राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	कार्यालय ● जिल्ला अस्पताल ● विकास साझेदार ● गैरसरकारी संस्था		क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने
	९.२. लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयलाई स्वास्थ्यकर्मीहरूको लागि सेवा प्रवेश/सेवाकालीन तालिमको पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने ।	९.२.१. स्वास्थ्य तालिम केन्द्रद्वारा सञ्चालित तालिम प्याकेजहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयवस्तुहरू (अवधारण, सवालहरू, कानूनी उपचारको व्यवस्था/प्रक्रिया, मानव अधिकार, सामाजिक परम्परा/मान्यताबाट सिर्जित अवस्था) समावेश गरी तालिम सञ्चालन गर्ने ।	● स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा ● स्वास्थ्य सेवा विभाग ● राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	● जिल्ला ज/स्वास्थ्य कार्यालय ● गैरसरकारी संस्था ● विकास साझेदार ● जिल्ला विकास समिति	● निरन्तर	विभिन्न तालिम पाठ्यक्रमहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषय समावेश भएको हुने ।
	९.३. बलात्कार पीडितहरूको क्लिनिकल व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्य सेवाप्रदायकलाई तालिम दिने र फरेन्सिक (Forensic) परीक्षणलाई कानूनी मान्यता दिने ।	९.३.१. जिल्ला अस्पतालसम्मका चिकित्सकहरूलाई बलात्कार पीडितहरूको क्लिनिकल व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम दिने । ९.३.२. जिल्ला अस्पताल तहसम्म फरेन्सिक परीक्षण गर्ने क्लिनिकल पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने र सो परीक्षणलाई कानूनी मान्यता दिने व्यवस्था मिलाउने	● स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा ● राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	● केन्द्रीय, क्षेत्रीय, अञ्चल र जिल्ला अस्पतालहरू ● साझेदार संस्थाहरू	● निरन्तर	क्लिनिकल व्यवस्थापन र फरेन्सिक परीक्षणका लागि दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू उपलब्ध हुने ।
१०. मन्त्रालय, विभाग, क्षेत्र र जिल्लामा स्थापना भएका र हुने जेसीसम्बन्धी समिति/समूहहरूलाई लैङ्गिक हिंसा विरुद्धमा क्रियाशील बनाउने ।	१०.१. जेसी समिति/समूहहरूको आवधिक समीक्षा, अनुगमन र रिपोर्टिङ्गमा लैङ्गिक हिंसाका सवाल एवं प्रगतिलाई समावेश गर्ने । १०.२. लैङ्गिक हिंसा विरुद्धका कार्यक्रम/अभियान सञ्चालन गर्न सबैलाई (केन्द्र, क्षेत्र, जिल्ला) मा समन्वय एवं सहकार्य गर्ने ।	● नियमित बैठक/समीक्षा ● नियमित प्रतिवेदन ● नियमित अनुगमन/सुपरिवेक्षण/ पृष्ठपोषण/ फलोअफको व्यवस्था मिलाउने ।	● स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, जनसंख्या महाशाखा ● स्वास्थ्य सेवा विभाग ● क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय ● जि.ज./स्वा.का. ● स्वास्थ्य संस्थाहरू	● जिल्ला विकास समिति ● विकास साझेदार संस्थाहरू ● गैरसरकारी संस्थाहरू	● निरन्तर ● निरन्तर	नियमित प्रतिवेदन अनुगमन भई कार्यान्वयन एवं सेवाको प्रभावकारिता वृद्धिमा सहयोग पुगेको हुने ।

५.३. शिक्षा मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
उद्देश्य नं. १ लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको न्यायमा पहुँच सहज बनाउन कानूनी तथा संस्थागत सुदृढीकरण र कानूनको कार्यान्वयवन भएको सुनिश्चित गर्ने ।							
रणनीति नं. ३ लैङ्गिक संवेदनशील भई कानूनहरूको कार्यान्वियन गर्न सेवा प्रदायकहरूको क्षमता विकास गर्ने ।							
१. ७५ वटै जिल्लामा लैङ्गिक समविकास तथा बालिका शिक्षा सञ्जाल समूह गठन गर्ने ।	**शिक्षा विभाग** १. जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू र क्षेत्रीय शिक्षा कार्यालयहरूमा बालिका शिक्षा सञ्जालमा लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरूले सदस्य-सचिवको रूपमा काम गर्ने व्यवस्था । २. हत्या, कुटपिट, यौन शोषण, दाइजोसँग सम्बन्धित हिंसा, बलात्कार, वैवाहिक बलात्कार, जबर्जस्ती करणीबाट गर्भाधान, यातना लगायतका विषयवस्तु लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरूको तालिममा समावेश गर्ने ।		शिक्षा विभाग	जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू	२०६९ मंसिरदेखि २०७० असार मसान्तसम्म	जिल्ला शिक्षा कार्यालय, लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुहरू र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू लैङ्गिक हिंसा विरूद्धका विषयमा सचेत भएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
उद्देश्य नं. २ : लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको सुरक्षाको लागि समुदायमा आधारित र ग्रामीण घुम्ती सेवाहरू सञ्चालन तथा सुदृढीकरण गर्ने ।							
रणनीति नं. ५ : लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको बचाउ एवं सुरक्षा प्रदान गर्न आवश्यक भएका स्थानमा समुदायमा आधारित सेवा केन्द्र स्थापना, सुदृढीकरण र सञ्चालन गर्ने ।							
२. लैङ्गिक हिंसाका दृष्टिले अति प्रभावित जिल्ला/क्षेत्र पहिचान गर्न उपलब्ध तथ्याङ्कको समीक्षा, जोखिममा परेका महिला तथा बालबालिकाहरूको पहिचान गर्ने	१. जिल्ला शिक्षा कार्यालयका जेण्डर फोकल पोइन्ट, महिला शिक्षकहरूका लागि बालिका परामर्श तथा सल्लाह सेवाको अभिमुखीकरण २. यौन दुर्व्यवहार, चेलीवेटी बेचविखन र जबर्जस्ती रूपमा गरिने देहव्यापारसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी ८ जिल्लामा सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । (सिन्धुपाल्चोक, दोलखा, नुवाकोट, धादिङ, रसुवा, काभ्रेपलाञ्चोक, मकवानपुर र रामेछाप जिल्ला)		शिक्षा विभाग	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	२०६९ जेठ र असार	महिला शिक्षक र बालिकाहरू महिला हिंसा र लैङ्गिक सचेतनासम्बन्धी विषयमा सचेत भएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
३.लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरू आदिका विरुद्ध चेतनमूलक अभियान विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	**पाठ्यक्रम विकास केन्द्र** १. पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तकमा लैङ्गिक हिंसा, अन्धविश्वास र कुरीतिका विषयवस्तु समायोजन गर्ने । २. पाठ्यपुस्तकमा विद्यार्थीमार्फत अभिभावकलाई सचेत गराउने खालका क्रियाकलापलाई परियोजना कार्यका रूपमा समावेश गर्ने । **शिक्षा विभाग :** १. लैङ्गिक सचेतना कार्यक्रम २. प्रचारप्रसार क्रियाकलाप सञ्चालन रेडियो नेपालबाट प्रसारित शिक्षाको चौतारी कार्यक्रम र प्रत्येक महिनाको १ र १६ गतेको गोरखापत्रमा सूचना प्रसारण तथा प्रकाशित गर्ने । ३. लैङ्गिक समविकास शिक्षा वार्षिक प्रकाशन । लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध सचेतनामूलक लेख रचनाहरू प्रकाशन गर्ने । ४. कार्यालयको वातावरणलाई लैङ्गिकमैत्रीपूर्ण बनाउने । ५. सेवा सुविधा वितरणमा समता कायम गर्ने । **शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र** १. शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रअन्तर्गत दूर शिक्षा/खुला सिकाइ महाशाखाबाट प्रशारण गरिने शैक्षिक कार्यक्रम दूर तथा खुला सिकाइका माध्यमबाट सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको सचेतना अभिवृद्धि गर्ने खालका श्रव्यदृश्य सामाग्रीहरू विकास, उत्पादन तथा प्रसारण गर्ने । २. कार्यालयको वातावरण लैङ्गिकमैत्री बनाउने । ३. सेवा सुविधा वितरणमा समता कायम गर्ने । **उ.मा.शि.प.** १. लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध सचेतना कार्यक्रमको प्रचारप्रसार गराउन परिषद्बाट प्रकाशित हुने संप्रेषणमा समावेश गर्ने । २. परिषद्बाट गरिने गोष्ठी समारोहमा लैङ्गिक हिंसाका चेतनामूलक कार्यक्रम समावेश गरी प्रचारप्रसार गर्ने । **अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र :** १. महिला हिंसा विरुद्धको चेतना फैलाउने सामाग्री स्थानीय सात भाषामा तयार गरी सञ्चार माध्यमबाट प्रसारण गराउने । २. अनौपचारिक शिक्षामा महिला सहभागिता वृद्धिका लागि	क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय जिल्ला शिक्षा कार्यालय	२०६९ माघदेखि असारसम्म २०७० माघदेखि २०७१ असारसम्म चौमासिकरूपमा ०६६ चैत्रदेखि निरन्तर २०६६ चैत्र महिनादेखि निरन्तर निरन्तर निरन्तर	पाठ्यपुस्तक पाठ्यक्रममार्फत शिक्षक विद्यार्थी अभिभावक वि.व्य.स पदाधिकारीहरू सचेत भएको हुने । प्रत्येक महिनाको १ पटक शिक्षा विभागबाट निस्कने पत्रिका, गोरखापत्र, Education Pages मार्फत सूचना प्रकाशन गर्ने साथै सिधै जिल्लामा पत्राचार गर्ने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
	चेतना जगाउने प्रचारप्रसार सामाग्री स्थानीय भाषमा तयार गरी सञ्चार माध्यममार्फत प्रसार गराउने । ३. साक्षरता अभियानमा कक्षा केन्द्रहरूमा महिला हिंसालाई निरुत्साहित गर्ने खालका सन्देशमूलक पाठ्यसामाग्री एवं सूचनाहरू सम्प्रेषण गर्न प्रचार प्रसार एवं सञ्चार माध्यमबाट सूचित गर्ने । ४. राष्ट्रिय साक्षरता अभियानका केन्द्रहरूमा अनुगमन गर्न जाने रोष्टरमा समावेश गरिएका अनुगमनकर्ताको लागि दिइने अभिमुखीकरण तालिममा लैङ्गिक हिंसाबारे जानकारी गराई उहाँहरूमार्फत सहजकर्ता, स्थानीय निरीक्षक र सहभागीहरूलाई यथाशक्य जानकारी गराउन सुझाव दिने । ५. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न स्थानीय जनसमुदायलाई सचेतीकरण गर्दै सशक्तीकरण गर्न केन्द्रबाट परिपत्र गर्ने । ६. अब निर्माण हुने सामुदायिक अध्ययन केन्द्रका भवनहरूमा महिलाहरूको लागि Change Room सहितको नक्सा तयार गर्न तथा पहिले निर्माण भएका भवनहरूमा Change Room थप्नका लागि पत्राचार गर्ने । ७. साक्षरता र साक्षरोत्तर शिक्षाको माध्यमबाट महिला सशक्तीकरण र लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध चेतना अभिवृद्धि गर्ने । ८. न्यून जीवनस्तर लगायत लैङ्गिक हिंसामा परेका महिलाहरूका लागि आयआर्जन कार्यक्रम गरिने । ९. महिलाहरूलाई अवसर प्रदान गर्ने नीति अनुरूप सहजकर्ता एवं स्वयंसेवकको रूपमा काममा लगाउने । १०. सामुदायिक अध्ययन केन्द्रमार्फत जीवनपर्यन्त शिक्षालगायत लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध जनचेतना कार्यक्रम गर्ने । ११. बीचैमा विद्यालय छाडेका महिलाहरूका लागि अनौपचारिक प्रौढ विद्यालयमार्फत शिक्षा प्रदान गर्ने । **<u>विश्वविद्यालय अनुदान आयोग :</u>** १. विश्वविद्यालय अनुदान आयोगले विश्वविद्यालयहरूका पाठ्यक्रममा लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परा, अभ्यास, विरुद्धका विषय समावेश गर्न विश्वविद्यालयहरूमा लेखी पठाउने र समय-समयमा अनुगमन गर्ने ।			अनौपचारिक शिक्षा केन्द्रबाट पत्राचार गर्ने । गाउँहरूमा किताब, पोष्टर, पम्प्लेट आदि वितरण गरेको हुने ।	
४. विद्यालय तथा शिक्षक तालिम पाठ्यक्रममा लैङ्गिक समानता तथा लैङ्गिक	**<u>शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र</u>** १. शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट सञ्चालित		२०६९ चैत्र देखि २०७०/०७१ सम्म ।	- परिमार्जित तालिम सामाग्रीहरू ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरूको पुनरावलोकन, परिमार्जन र प्रवाह गर्ने ।	निम्नलिखित तालिम सामाग्रीमा लैङ्गिक हिंसा हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरू विरुद्ध विषयसँग सम्बन्धित सामाग्री विकास गर्ने -प्र.अ. नेतृत्व विकास -शैक्षिक व्यवस्थापन तालिम । -शिक्षक पेशागत विकास तालिम । -शिक्षकका पेशागत संस्थाका पदाधिकारीहरूलाई नेतृत्व विकास तालिम -शिक्षा मन्त्रालयअन्तर्गत कार्यरत रा.प.तृ. तथा द्वितीय श्रेणीका महिला कर्मचारीहरूको व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि तालिम । २. शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रबाट प्रकाशित गर्ने सामाग्रीहरू लैङ्गिकमैत्री बनाउने । **CTEVT** ANM (१८ महिने SLC उत्तीर्ण ANM (२९ महिने) कक्षा १० उत्तीर्ण (CTEVT अन्तर्गतका शिक्षालयहरूमा र (CTEVT बाट सम्बन्धन लिई सञ्चालन भइरहेका गरी जम्मा २५ संस्थाहरूमा TSLC कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको र एउटा संस्थामा २५ सिट भएको अरू सवै संस्थामा जम्मा ४० जनाको कोटा भएको जम्मा १६२५ जना ।	CTEVT का र CTEVT बाट सम्बन्धन प्राप्त संस्थाहरू	कोर्षको अवधि अनुसार	- परिमार्जित तालिम सामाग्रीहरू । - मोड्युल सामाग्री तयार भएको । स्वास्थ्य क्षेत्रमा दक्ष तथा प्राविधिक महिलाहरूको सहभागिता	
	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र १.पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तकलाई लैङ्गिक मैत्री बनाउने (विषयवस्तु, क्रियाकलाप र चित्र) २. कक्षा ७ र ८ का सम्बद्ध विषयका पाठ्यपुस्तकमा लैङ्गिक समानता र लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयवस्तु र क्रियाकलाप समावेश गर्ने सम्बन्धमा पाठ्यपुस्तक लेखनलाई अभिमुखीकरण गर्ने । ३. शिक्षा अर्धवार्षिक पत्रिकामा लैङ्गिक मुद्दासम्बन्धी लेखरचनालाई प्राथमिकता दिने । ४. राष्ट्रियस्तरमा सञ्चालन गरिने अतिरिक्त क्रियाकलाप प्रतियोगितामा लैङ्गिक हिंसा र विभेद न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने विषयवस्तु चयन गर्ने । ५.प्रतिभाको खोजी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा छात्रछात्रा दुवैलाई समान सहभागी गराउने । ६. कक्षा ६ र ७ का शिक्षक निर्देशिकामा लैङ्गिक हिंसा		तेस्रो चौमासिकभित्र तेस्रो चौमासिकभित्र दोस्रो र तेस्रो चौमासिक दोस्रो चौमासिकभित्र दोस्रो र तेस्रो चौमासिक दोस्रो चौमासिक माघ मसान्तसम्म तेस्रो चौमासिक	पाठ्यक्रममा लैङ्गिक समानता र हिंसासम्बन्धी विषयवस्तु समायोजन सम्बन्धी सूची तयार र समायोजन कक्षा ७ र ८ का सम्बद्ध विषयका पाठ्यपुस्तकमा लैङ्गिक समानता र लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयवस्तु र क्रियाकलाप समावेश भएका हुने । विश्लेषण प्रतिवेदन निर्देशिका परिमार्जन भएको हुने । जेण्डर अडिट भएको हुने । ३ सदस्यीय गुनासो समिति गठन भएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
	न्यूनीकरणमा जोड दिने क्रियाकलापमा गराउन निर्देशन दिने । ७. पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तकको Gender Audit गर्ने । ८.Gender Audit Report का आधारमा पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तकमा परिमार्जन तथा समायोजन गर्ने ९. निर्णय प्रक्रियामा महिला सहभागिता गराउने । १०. सेवा सुविधा वितरणमा समता कायम गर्ने । ११. गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र निर्माण गर्ने ।				

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
५.लैङ्गिक समानता र महिला तथा छात्रा विरुद्ध हुने हिंसाप्रति शून्य सहनशीलता, हस्तक्षेपसहित पुरुष तथा छात्राहरूलाई साझेदार र परिवर्तनको सेवाहकका रूपमा सक्रीय रूपमा संलग्न गराउने	**शिक्षा विभाग** १.मासिक बुलेटिन प्रकाशन :- लैङ्गिक सचेतना र महिला हिंसासम्बन्धी लेख रचनाहरू प्रकाशन गर्ने । **उ.मा.शि.प.** १.लैङ्गिक हिंसामा पुरुषभन्दा महिला बढी प्रभावित भएको विगतका अनुसन्धानबाट थाहा हुन आएको हुँदा महिलालाई बढी भन्दा बढी सचेत तथा आत्मनिर्भर बनाउन छात्रा छात्रवृत्ति तथा अन्य कार्यक्रम ल्याई सुविधा उपलव्ध गराउन दवाव दिने । **विश्वविद्यालय अनुदान आयोग** : १. क्याम्पस प्राध्यापकहरूबाट अनुसन्धानका लागि विषयवस्तु छनोट गर्दा महिला हिंसा, बालबालिकामाथि हुने हिंसाका विषयवस्तुलाई अनुसन्धानमा प्राथमिकता		शिक्षा विभाग उ.मा.शि.प. केन्द्रीय कार्यालयहरू वि.वि.हरू, क्याम्पसहरू	हरेक महिना मासिक रूपमा	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी जानकार पुरुष तथा छात्राहरूको संख्यामा वृद्धि भएको हुने । छात्राहरूले छात्रवृत्ति पाएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
	दिने । **CTEVT** १. सिभिल सब ओभरसियर (१५ महिने) SLC उत्तीर्ण २. जे.टि.ए. (कृषि र पशुविज्ञान १५ महिने) SLC उत्तीर्ण			कोर्षको अवधि अनुसार		
६.महिला तथा बालिकामाथि हुने हिंसाविरुद्ध अभियान सञ्चालन गर्ने	**शिक्षा विभाग** १. बालिका सल्लाह सेवासम्बन्धी प्याकेज निर्माण :- महिला हिंसा र लैङ्गिक सचेतनासम्बन्धी सामाग्रीहरू प्योकज समावेश गर्ने । २. बालिका शिक्षा सञ्जाल समितिको क्रियाकलापः- महिला हिंसा र लैङ्गिक सचेतनासम्बन्धी विषयहरूमा छलफल गर्ने ।		क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय जिल्ला शिक्षा कार्यालय		सचेतनासम्बन्धी विषयमा सचेत हुनेछन् । पितृसत्ताको अवधारणा सम्बन्धमा सार्वजनिक बहस भएको हुने । कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
७. पीडकका लागि चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	**शिक्षा विभाग** १. लैङ्गिक सचेतना कार्यक्रम २. अतिरिक्त क्रियाकलापमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका सचेतनामूलक विषयवस्तु समावेश गर्न निर्देशन दिनेः- विद्यालयहरूले सञ्चालन गर्ने अतिरिक्त क्रियाकलापहरू जस्तै वादविवाद, बक्तृत्वकला, हाजिरीजवाफ, हिज्जे प्रतियोगितामा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका सचेतनामूलक विषयवस्तु समावेश गराउने । **उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद** १. परिषद्बाट आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम बनाउँदा लैङ्गिक हिंसा कम गर्ने टेवा पुऱ्याउने कार्यक्रम समावेश गर्ने ।		क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय जिल्ला शिक्षा कार्यालय रेडियो नेपाल गोरखापत्र संस्थान विद्यालय व्यवस्थापन पदाधिकारीहरू		कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने । जिल्ला शिक्षा कार्यालय र विद्यालय व्यवस्थापन पदाधिकारीहरू सचेत हुनेछन् । महिला हिंसाविरुद्ध सम्बन्धित सरोकारवालहरूलाई जानकारी हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
८.विद्यालयका शिक्षक र विद्यार्थीहरू, स्थानीय समुदाय र निजी क्षेत्रको संलग्नतामा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध चेतनामूलक कार्यक्रम आयोजना गर्ने	**शिक्षा विभाग :** लैङ्गिक सचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने **उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्** १. कक्षा ११ र १२ को पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा Gender Studies भन्ने पाठ्यक्रम बनाई लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध चेतना		क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय र जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू उ.मा.शि.प. केन्द्रीय कार्यालय		लैङ्गिक हिंसा तथा यसका प्रभावहरूका बारेमा सचेत भएका विद्यार्थी र शिक्षकहरूको संख्यामा बृद्धि भएको हुने ।	

कार्यक्रम / क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
	बढाउने ।					
९. विद्यार्थी (विशेष गरी छात्राहरू) माथि हुने दुर्व्यवहार रोक्न प्रभावकारी गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	**<u>शिक्षा विभाग</u>** १. बालिका शिक्षा सञ्जाल समितिको क्रियाकलाप **<u>उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद</u>** १. उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् र परिषद्का जिल्लास्थित ८ वटै कार्यालयमा लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको गुनासो (रिपोर्ट) गर्ने/सुन्ने डेस्क खडा गर्ने । **<u>विश्वविद्यालय अनुदान आयोग</u>** १. गुनासो व्यवस्थापन गर्न विश्वविद्यालय/क्याम्पसहरू मा Cell निर्माण गर्ने ।		क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय र जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू उ.मा.शि प. केन्द्रीय कार्यालय वि.वि.अ.आ.		मार्गदर्शन र कार्य विवरण सहित लैङ्गिक हिसावले सन्तुलित गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र व्यवहारमा आएको हुने । मार्गदर्शन कार्यविवरणसहित लैङ्गिक हिसाबले सन्तुलित गुनासो व्यवस्थापन संयन्त्र व्यवहारमा आएको हुने ।	
१०. समुदायसँग लागत सहभागिता गरी छात्र तथा छात्राको लागि छुट्टाछुट्टै शौचालय निर्माण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने ।	प्रत्येक विद्यालयमा छात्र र छात्राको लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयको व्यवस्था गर्ने कार्यक्रमअन्तर्गत अधिकांश विद्यालयहरूमा व्यवस्था भइसकेको र व्यवस्था हुन बाँकी विद्यालयहरूमा यस वर्षभित्र व्यवस्था गर्ने ।		क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालय र जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरू	२०७० असारसम्म	शौचालय र पोशाक परिवर्तन कोठा निर्माण भएको हुने ।	

५.४. कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको कार्ययोजना

लैङ्गिक हिंसा अन्त्य तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना (आ.व. २०६९/०७०-२०७३/०७४) को रणनीति नं. १. मा लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण तथा लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि नीतिगत तथा कानूनी संरचना निर्माण तथा सुधार गर्ने व्यहोरा उल्लेख भएकोले सोको कार्यान्वयन गर्ने निकायका रूपमा कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयलाई तोकिएकोले सो भूमिका बमोजिम आवश्यक कार्य गर्ने ।

५.५. गृह मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम नं./क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक

	उद्देश्य १ : लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूको न्यायमा पहुँच सहज बनाउन कानूनी तथा संस्थागत सुदृढीकरण र कानूनको कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने । **रणनीति १ : लैङ्गिक संवेदनशील भई कानूनहरूको कार्यान्वयन गर्न सेवाप्रदायकहरूको क्षमता विकास गर्ने ।**						
१.	**कार्यक्रम :** १.३.२. लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गर्न प्रहरी कार्यालयहरूस्थित महिला सेल सुदृढ गर्ने/जिल्ला प्रहरी कार्यालय र वडा/इलाका प्रहरी कार्यालयमा महिला तथा बालबालिका एकाई खडा गर्ने ।			गृह मन्त्रालय/ प्रहरी प्रधान कार्यालय	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्था.वि.मन्त्रालय जि.प्रहरी.का. जिल्ला विकास समिति	निरन्तर	प्रहरी समक्ष महिला तथा बालबालिकासम्बन्धी मुद्दाहरू दर्ता भएको संख्या र तिनीहरूमा भएको सम्बोधन ।
	क्रियाकलापहरू :						
१.१	भौतिक पूर्वाधारको निर्माण : १.१.१. प्राथमिकताको आधारमा १० जिल्लाहरूमा महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रको कार्यालय स्थापनाको लागि पहल गर्ने । १.१.२. भौतिक पूर्वाधार विस्तार– कारागार कार्यालय झुम्का, भिमफेदी (मकवानपुर), तथा बर्दियामा महिला ब्लकको निर्माण कार्य भइरहेको । १.१.३ नयाँ भवन निर्माण गर्दा आवश्यक सुविधासहितको छुट्टै महिला थुनुवा कक्ष बनाइने	पूर्वाधारमा क्रमशः वृद्धि । महिला कैदी/बन्दीको सुरक्षित व्यवस्थापन हुनेछ । महिला थुनुवा कक्ष निर्माण	रु. ६,००,००,०००।- ६ करोड ४२ लाख	प्रहरी प्रधान कार्यालय कारागार व्यवस्थापन विभाग अध्यागमन विभाग	गृह मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय जिल्ला प्रशासन कार्यालय जिल्ला विकास समिति गैरसरकारी संस्था गृह मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय	निरन्तर ०६९ असार मसान्त	सेवा केन्द्र भवन निर्माण भएको हुने महिला थुनुवाहरू व्यवस्थित रूपमा बसेको हुने ।
१.२	सन् २०१० को नेपाल प्रहरीको कार्ययोजनामा माग भए अनुसारको थप दरबन्दी प्राप्त गर्नको लागि पहल गर्ने ।	दरबन्दीमा थप	२०१० को कार्ययोजनामा उल्लेख भइसकेको				
१.३	महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रमा दरबन्दी भएका प्रहरी कर्मचारीहरू सोही स्थानमा कार्यरत रहने व्यवस्था गर्ने र दरबन्दी अपुग भएका र दरबन्दी नै नभएका तर महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्र स्थापना भएका भनिएका प्रहरी कार्यालयहरूमा महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रहरूको लागि माग भएको थप दरबन्दी परिपूर्ति नभएसम्मको लागि आवश्यक प्रहरी जनशक्ति व्यवस्था गर्न पहल गर्ने ।		थप आर्थिक भार नपर्ने	प्रहरी प्रधान कार्यालय	प्रहरी प्रधान कार्यालय		
१.४	• केन्द्रीयस्तरमा Gender Unit लाई छुट्टै शाखाको रूपमा गठन गर्ने । • सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालयमा		१०००००।–	सशस्त्र प्रहरी बल मुख्यालय		आ.व. ०६९/७०	सशस्त्र प्रहरी बलमा उजुरी/गुनासो तथा त्यसका सम्बोधन

	केन्द्रीयस्तरको शाखा गठनपछि प्रत्येक क्षेत्रीय मुख्यालय, गण तथा सीमा सुरक्षा कार्यालयमा Gender Desk खडा गर्ने ।		४०,८०,०००।–				
१.५	क्षमता अभिवृद्धि : १.५.१ महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रमा कार्यरत प्रहरी कर्मचारीहरूको लागि तालीम, सेमिनार, गोष्ठीहरूको आयोजना गर्ने । १.५.२. Gender Unit मा कार्यरत सशस्त्र प्रहरी कर्मचारीलाई स्वविवेकको प्रयोग गरी निर्णय गर्ने (अधिकारको प्रयोग गर्न सक्ने गरी) क्षमता अभिवृदि गर्ने । १.५.३. सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि सीप विकाससँग सम्बन्धित तालिम विभिन्न ६ वटा कारागारहरूमा सञ्चालन गर्ने उक्त तालिममा महिला कैदी/बन्दीको बढी सहभागिता गराई पुनःसामाजिकीकरणको माध्यमद्वारा पूर्वावस्थामा ल्याउने । १.५.४. अध्यागमन विभागअन्तर्गतका सबै कार्यालयहरूमा कार्यरत कर्मचारीलाई दिइने तालिममा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषय समावेश गरिने । १.५.५. त्रिभुवन विमानस्थल लगायत सबै अध्यागमन कार्यालयहरूमा क्रमशः Gender Focal Person तोकिने ।	क्षमता विकास कर्मचारीहरूमा आत्मविश्वास र उत्प्रेरणा विकास भएको हुनेछ । क्षमता अभिवृद्धि भई समाजमा पुनर्स्थापनामा सहयोग हुनेछ । क्षमता विकास GFP को व्यवस्था	२०,००,००० ।– ८,००,०००।- आन्तरिक स्रोत	प्रहरी प्रधान कार्यालय सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालय गृह मन्त्रालय, कारागार व्य. विभाग, कारागार कार्यालयहरू अध्यागमन विभाग	गृह मन्त्रालय जिल्ला विकास समिति जि.प्रहरी.का. गैरसरकारी संस्था उद्योग मन्त्रालय , संघीय मामिला तथा स्था.वि.म. जिल्ला प्रशासन कार्यालय अध्यागमन कार्यालयहरू	आ.व. ०६९/ ७० निरन्तर	प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूको आयोजना महिला कैदीका सुरक्षित कारागार बसाइ प्रशिक्षण कार्यक्रमको आयोजना GBV सम्बन्धी उजुरीको सुनुवाई भएको हुनेछ ।
१.६	• Gender Desk मा कार्यरत सशस्त्र प्रहरी कर्मचारीहरूका लागी तालिम, सेमिनार, गोष्ठी आदिको व्यवस्था गर्ने । • विभागीय कर्मचारीहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध संवेदनशील हुनका लागि विभाग र क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा आवश्यक सचेतना कार्यक्रम, गोष्ठी र तालिमहरूको सञ्चालन गर्ने ।	सचेतना वृद्धि भएको हुनेछ ।	१५,००,०००।	सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालय राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	गृह मन्त्रालय, नेपाल प्रहरी, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	निरन्तर	कर्मचारीहरूले तत्सम्बन्धी विषयहरूलाई महत्व दिई थप जिम्मेवारी बोध
२. २.१.	**कार्यक्रम :** हिंसा प्रभावित महिलाहरूको सुरक्षा गर्न, उनीहरूलाई पूर्वावस्थामा ल्याउन एवं क्षतिपूर्ति दिलाउन औजार (टुल्स) हरू विकास गर्ने र कानून कार्यान्वयन गर्न, निर्णय निर्माण, ग्रहण र अभ्यास गर्न न्यायपालिका, प्रहरी लगायतका कानून कार्यान्वयन गर्ने पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास गर्ने ।			गृह मन्त्रालय/ प्रहरी प्रधान कार्यालय	म.बा. तथा स.क. मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय नेपाल बार एसोसिएसन		अघिल्लो वर्षको तुलनामा उजुरी दर्ता भएको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।

					गैरसरकारी संस्था		
	क्रियाकलापहरू :						
	सचेतना कार्यक्रम : २.१.१. नेपाल प्रहरीको तालिम निर्देशनालय तथा विभिन्न संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गरी प्रहरी अधिकृत तथा जवानहरूलाई लक्षित गरी लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी तालिम तथा अनुशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । २.१.२. विज्ञ स्रोत व्यक्तिको व्यवस्था गरी केन्द्र लगायत क्षेत्रस्थित सशस्त्र प्रहरी बलका विभिन्न एकाईहरूमा कार्यशाला गोष्ठी, अन्तर्क्रिया कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने । २.१.३. सचेतना अभिवृद्धि गर्न पोष्टर, पम्प्लेट, हातेपुस्तकहरू तयार गरी वितरण गर्ने । २.१.४. कारागार व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित एवं कारागारमा रहेका महिला कैदी बन्दीहरूलाई लक्षित गरी उनीहरूको मानव अधिकारको सम्बन्धमा शिक्षा तालिम, सचेतना र प्रशिक्षण प्रदान गर्ने । ३.१.१ अनधिकृत रूपमा विदेश जाने महिलाहरूलाई निगरानी गरी रोक्ने । ३.१.२. विदेश जाने महिला तथा पुरूषहरू उपर पर्ने उजुरीको सुनुवाई गरी कारवाहीको पहल गरिने ।	अधिकृत तथा जवानहरूलाई लक्षित गरी लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी तालिम तथा अनुशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । चेतना स्तरमा अभिवृद्धि हुनेछ। अनधिकृत रूपमा विदेशिनेको संख्यामा कमी हुनेछ ।	२,००,००० ३०,०००।- २०,००,००० आन्तरिक स्रोत	प्रहरी प्रधान कार्यालय सशस्त्र प्रहरी बल मुख्यालय " गृह मन्त्रालय, कारागार व्यवस्थापन विभाग र कारागार कार्यालयहरू अध्यागमन विभाग	महिला तथा बालबालिका मन्त्रालय गैरसरकारी संस्था नागरिक समाज अध्यागमन कार्यालयहरू	निरन्तर निरन्तर निरन्तर	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध संवेदनशीलतामा वृद्धि अवैध रूपमा विदेशिनेको संख्या
२.२	जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरूले मासिक रूपमा गर्नुपर्ने चेतनामूलक कार्यक्रमहरू केन्द्रबाटै तयार गरी सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरूमा पठाई कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।	जनचेतनामूलक कार्यक्रमको सञ्चालन	आन्तरिक श्रोतबाट गर्ने			निरन्तर	जनचेनतामा अभिवृद्धि
२.३	आचारसंहिता : • सबै प्रहरी कर्मचारीहरूलाई पर्याप्त हुने गरी लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी आचारसंहिता तयार गरी, छपाइ तथा वितरण गर्ने । • आन्तरिक रूपमा आचारसंहिता सर्कुलर जारी गर्ने र लैङ्गिक हिंसाविरूद्ध लाग्न अभिप्रेरित गर्ने ।	आचारसंहिता तयार भई परिपालना भएको हुनेछ ।	७,००,०००।– (आचारसंहिता तयारीको लागि रु. १,००,००० र छपाइ तथा वितरणको लागि रु.६,००,००० गरी जम्मा रु.७,००,०००	प्रहरी प्रधान कार्यालय सशस्त्र प्रहरी बल	जि.प्रहरी.का. गैरसरकारी संस्था/ अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था	निरन्तर	आचारसंहिता तयार भई सवै तहमा वितरण भएको हुने ।
२.४	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका कर्मचारीका लागि आचारसंहिता तयार गरी लागू गर्ने ।	आचारसंहिता तयार भएको हुनेछ ।	५०,०००।	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग		निरन्तर	आचारसंहिता सबै कार्यालयहरूमा उपलब्ध भएको हुने । आचारसंहिता पालना भएको ।
३.	**कार्यक्रम :**			गृह मन्त्रालय/	म.वा. तथा स.क.	निरन्तर	मुद्दाहरूको स्वीकारोक्ति,

	१.३.४. आधारभूत मानव अधिकार संरक्षण, लैङ्गिक हिंसाको मूल कारण पत्ता लगाई यसलाई योगदान गर्ने तत्वहरूको प्रस्तुति, लैङ्गिक हिंसाको शारीरिक तथा मनोवैज्ञानिक प्रभावहरू, लैङ्गिक हिंसाबाट पीडितहरूलाई उपयुक्त सम्बोधन र लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दालाई सम्बोधन गर्ने विद्यमान नीति तथा कार्यविधिहरूको प्रयोग गरी सहजीकरणको बारेमा सेवाप्रदायकहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि प्रक्रिया विकास र कार्यान्वयन गर्ने ।			प्रहरी प्रधान कार्यालय	मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्था.वि. मन्त्रालय कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय विकास साझेदार राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग राष्ट्रिय महिला आयोग नेपाल कानून आयोग गैरसरकारी संस्था		जाहेरी दरखास्तमा सुधार आएको र सेवाप्रदायकबाट सुरक्षा प्रदान गरिएको हुने ।
	क्रियाकलापहरू :						
३.१	अपराध अभिलेख तथा विश्लेषण : अपराधहरूको अभिलेख संकलन तथा विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई क्षेत्रीय तहसम्म विस्तार गर्ने	अपराधको प्रवृत्ति पहिचान	५,००,०००।– (सफ्टवेयर विकास गरी सो सफ्टवेयर प्रयोग गर्नको लागि ३० जना प्र.क. हरूलाई तालिम प्रदान गर्ने)	प्रहरी प्रधान कार्यालय	जि.प्रहरी का.	निरन्तर	अभिलेख तयार भएको हुने ।
३.२	अभिलेख तयार एवं विश्लेषण गर्दै इण्टेलिजेन्स प्रतिवेदन तयार गर्ने (रा.अ.वि.)	इण्टेलिजेन्स प्रतिवेदनहरू सम्प्रेषण भएको हुनेछ ।	५,००,०००।-	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग		निरन्तर	इण्टेलिजेन्स प्रतिवेदन संख्यामा वृद्धि/ प्रतिवेदन कार्यान्वयनबाट त्यससम्बन्धी घटनामा क्रमिक कमी
३.३	• जनचेतना अभिवृद्धिको लागि मुना टेलिफिल्म सबैतिर प्रदर्शनको लागि पठाउने । • लैङ्गिक हिंसा विरूद्ध सचेना फैलाउन वृत्तचित्र बनाई प्रदर्शन गर्ने ।	जनचेतनामा अभिवृद्धि	आन्तरिक श्रोत १०००००।-	प्रहरी प्रधान कार्यालय सशस्त्र प्रहरी बल		निरन्तर	जनचेतनामा अभिवृद्धि
३.४	कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण : • महिला प्रहरी/कर्मचारीहरूप्रति कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणसम्बन्धी सुदूरपश्चिम क्षेत्रको अध्ययन गर्ने र आएका निष्कर्ष, सुझावहरूलाई कार्यान्वयन गर्न पहल	लैङ्गिक हिंसामा नियन्त्रण	रु.२,००,०००	प्रहरी प्रधान कार्यालय	जि.प्रहरी का.	निरन्तर	अध्ययनबाट आएको नतिजा कार्यान्वयन भएको हुने ।

	गर्ने । • सशस्त्र प्रहरी बलको महिला कर्मचारीहरूप्रति हुन सक्ने सम्भावित लैङ्गिक हिंसाको अध्ययन गरी रोकथामका उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।	हिंसाको सम्भावना कम हुने		सशस्त्र प्रहरी बल			
४.	**कार्यक्रम :** १.३.५. विद्यमान सेवाहरूको नक्साङ्कनका आधारमा लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न आवश्यकतानुसार ७५ वटै जिल्लामा सरकारी निकाय, वकिल, मानव अधिकारकर्मी र समुदाय तहका विभिन्न सामाजिक समूहका महिला तथा पुरुष सदस्य रहने गरी जिल्ला स्रोत समूह स्थापना गर्ने, औपचारिकता दिने र सुदृढीकरण गर्ने ।			गृह मन्त्रालय	म.वा. तथा स.क. मन्त्रालय संघीय मामिला तथा स्था.वि.मन्त्रालय शिक्षा मन्त्रालय स्वास्थ्य तथा तथा जनसंख्या मन्त्रालय विकास साझेदार		७५ वटै जिल्लामा लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न कार्यमूलक जिल्ला स्रोत समूह गठन भएको हुने ।
	क्रियाकलापहरू :						
४.१	सबै जिल्ला श्रोत समूहहरूलाई सक्रिय रूपले परिचालन गर्ने ।					निरन्तर	
	उद्देश्य ६ : योजनाको कार्यान्वयनमा संलग्न भएकाहरूबीच समन्वय, सञ्चार र अनुगमन भएको सुनिश्चित गर्ने । **रणनीति १९ : लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको कार्यक्रम कार्यान्वयनको स्थितिका बारेमा अनुगमन गर्ने ।**						
५.	**कार्यक्रम** : ६.१९.१. लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध कार्ययोजनाको आवधिक प्रगति मूल्याङ्कन गर्ने । ६.१९.२. लैङ्गिक र समावेशीकरण संवेदनशील प्रक्रिया र ढाँचाको प्रयोग गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, समावेशी केन्द्रीय र जिल्लास्तरीय कार्यदल गठन गर्ने ।			गृह मन्त्रालय	प्र.मं. तथा मं.प.को कार्यालय गैरसरकारी संस्था विकास साझेदार		अन्तरमन्त्रालय समितिबाट नियमित अनुगमन टास्कफोर्स गठन भएको ।
	क्रियाकलापहरू :						
५.१	विभिन्न जिल्लाहरूमा अनुगमन निरीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	अनुगमन एवं मूल्याङ्कन हुने	१५,००,०००	गृह मन्त्रालय		आ.व. ०६९/७० भित्र	
५.२	कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न कार्यदलको निर्माण गर्ने ।	अनुगमन एवं मूल्याङ्कन हुने	आन्तरिक श्रोतबाट गर्ने	प्रहरी प्रधान कार्यालय	जि.प्रशा.का. जि.प्र.कार्यालय		कार्यदल गठन भई अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिएको हुने ।
५.३	मातहतका महिला तथा बालबालिका सेवा केन्द्रहरूको स्थलगत रूपमा अध्ययन, निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने र रिपोर्ट तयार गर्ने ।		आन्तरिक श्रोतबाट गर्ने	प्रहरी प्रधान कार्यालय			अनुगमन दल गठन भई अध्ययन, निरीक्षण तथा अनुगमन गरिएको हुने ।

५.६. संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक
१	लैङ्गिक संवेदनशील र लैङ्गिक उत्तरदायी भई कानूनहरूको कार्यान्वयन गर्न सेवाप्रदायकहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	स्थानीयस्तरको संरचनाहरूको क्षमता विकासमा अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम	(१) जिल्ला विकास समितिमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी लिने डेस्क स्थापना गर्ने । (२) डेस्कको लागि TOR तयार गर्ने । (३) जिल्ला विकास समितिको सामाजिक विकास एकाईका कर्मचारीको क्षमता विकास (लैङ्गिक नीति, मानवअधिकार, महिला अधिकार, बाल अधिकार, CEDAW, CRC, लैङ्गिक हिंसाका प्रकार र यसको उन्मूलनको उपाय आदि क्षेत्रमा) गर्ने । (४) स्थानीयस्तरका संरचनाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । (५) लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न प्रत्येक नगरपालिका र गाउँ विकास समितिमा पारालिगल कमिटीको स्थापना र परिचालन गर्ने । (६) जि.वि.स.को लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका विषयहरूमा अभिमुखीकरण गर्ने । (७) स्थानीय निकायमा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण गर्ने र स्थानीय निकायको सम्पूर्ण कार्यक्रममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने । (८) लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरूका लागि व्यावसायिक सीप, उद्यम विकास र व्यवस्थापनसम्बन्धी क्षमता विकास तालिम प्रदान गर्ने र यी समुदायहरूको सामाजिक, आर्थिकस्तर सुधार्न विभिन्न निकायहरूसँग समन्वयात्मक भूमिका खेल्ने । (९) जि.वि.स.को सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत जिल्ला विकास योजना तयार गर्दा GESI सम्बन्धी क्रियाकलाप समावेश गर्ने ।	संघीय मामिला तथा स्था.वि. मन्त्रालय	७५ जि.वि.स. महिला बालबालिका कार्यालय, ५८ नगरपालिका र सवै गा.वि.स.हरू	निरन्तर	• स्थानीयस्तरका संरचनाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि भएको हुने । • कार्यकुशलता र क्षमतामा अभिवृद्धि भई काममा सहजता आएको हुने । • सम्बन्धित विषयमा अनुशिक्षण तालिम आदिको संख्यामा बृद्धि भएको हुने ।
२	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति अख्तियार गर्दै लैङ्गिक समानता सम्बन्धी चेतनामूलक अभियान सञ्चालन गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम स्थानीय तहको लैङ्गिक सशक्तीकरण	(१) सवै जि.वि.स., नगरपालिका, गा.वि.स., गैसस, नागरिक समाज, पारालिगल कमिटीका सदस्यहरू, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू र महिला अधिकारकर्मीहरूलाई लैङ्गिक हिंसा, महिला अधिकार आदि विषयहरूमा अभिमुखीकरण गर्ने । (२) स्थानीय निकाय, राजनैतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीयस्तरका समूहका प्रतिनिधिहरू, पारालिगल कमिटीका सदस्यहरूलाई लैङ्गिक हिंसा, हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरू, मानवअधिकार, लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण, महिला सशक्तीकरण र लैङ्गिक हिंसाबाट व्यक्ति, परिवार, समुदाय र राष्ट्रमा पर्ने प्रभाव र यसमा	संघीय मामिला तथा स्था.वि. मन्त्रालय	७५ जि.वि.स. ५८ नगरपालिका, सबै गा.वि.स.हरू, महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर	• लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी सम्बद्ध कानून, नीतिगत प्रावधान तथा कार्यगत संयन्त्र बारे समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्म सचेतना अभिवृद्धि भएको हुने । • लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कानून कार्यान्वयनमा सघाउ पुगेको हुने । • कार्यकुशलता र क्षमतामा अभिवृद्धि भई काममा सहजता आएको हुने ।

		तालिम प्याकेज तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यक्रम	चुकाउनुपर्ने मूल्यका बारेमा उपयुक्त सूचना शिक्षा सामाग्री र व्यवहार परिवर्तन सामाग्री प्रयोग गरी चेतनामूलक अभियान विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने । (३) प्रत्येक जिल्लामा महिला अधिकार, लैङ्गिक विभेद, लैङ्गिक हिंसा विषयमा TOT लिएका टिम तयार गर्ने । (४) जिल्लाका विभिन्न निकायका प्रतिनिधिहरूलाई समेत TOT तालिम दिने । (५) जिल्लामा स्थापना भएका र हुने GESI सम्बन्धी समिति/समूहहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा क्रियाशील बनाउने र कानूनी र नीतिगत प्रावधानका बारेमा नागरिकहरूलाई जानकारी गराउने । (६) IEC Materials स्थानीयस्तरसम्म वितरण गरी स्थानीयस्तरमा पछाडि परेका समुदायलाई सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयको विभिन्न विकाससँग सम्बन्धित कार्यक्रम र तौरतरिकाको बारेमा सुसूचित गराउने र पछाडि परेका समुदायहरूलाई आफ्नो हक, अधिकार र कर्तव्यको बारेमा बोध गराउने । (७) संघीय मामिला तथा स्था.वि.मन्त्रालयका कर्मचारीलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमासम्बन्धी विषयमा अभिमुखीकरण गर्ने । (८) संघीय मामिला तथा स्था.वि. मन्त्रालयबाट तयार गरिएका विभिन्न निर्देशिका, कार्यविधि, दिग्दर्शनहरूमा GESI का विषयको मूलप्रवाहीकरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने । (९) तालिम प्याकेज अनुसार स्थानीय तहमा तालिम दिने कार्य क्रमशः गर्दै जाने ।				
		कार्ययोजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने कार्यक्रम	(१) कार्ययोजनाको अनुगमन गर्ने कार्य प्रभावकारी रूपमा गर्ने । (२) असर (Effect) मूल्याङ्कन गर्ने । (३) प्रभाव (Empact) मूल्याङ्कन गर्ने ।	संघीय मामिला तथा स्था.वि. मन्त्रालय ७५ जि.वि.स.	जि.वि.स., नगरपालिका, गा.वि.स.	निरन्तर	● कार्यान्वयनमा आइपरेका समस्या तत्काल समाधान हुने । ● आगामी कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्न ठोस आधार तयार हुने ।

५.७. श्रम तथा रोजगार मन्त्रालयको कार्ययोजना

सि. नं.	कार्यक्रम नं.र क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत रु. हजारमा	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
१	**कार्यक्रम नं. १६ महिलाहरू विषेश गरी लैङ्गिक हिंसाको जोखिममा रहेकाहरूको आर्थिक अवस्था सुदृढीकरण गर्ने ।**							
१.१	कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्नको लागि श्रम ऐन तथा	श्रम ऐन तथा नियमावली र वैदेशिक रोजगार ऐन तथा	नियमित कार्यक्रम	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय,	कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	आ.व. २०६९।७०	संशोधित ऐन तथा नियमहरूको संख्या	

	नियमावली, वैदेशिक रोजगार ऐन तथा नियमावलीमा समय सापेक्ष सुधार गर्ने । ऐन नियममा भएका प्रावधानहरूको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने ।	नियमावलीमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी मुद्दाहरू समावेश भएको हुनेछ । लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	अन्तर्गत पर्ने	श्रम विभाग वैदेशिक रोजगार विभाग वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन वोर्ड, श्रम कार्यालयहरू	उद्योग मन्त्रालय कामदार संगठनहरू रोजगारदाता संगठनहरू वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित संघसंस्थाहरू	सम्म		
१.२	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूका लागि दक्षता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	तालिमका पाठ्यक्रमहरूमा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयहरू समावेश गरिने छ । लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितहरूले सामान्य लेखपढ तथा हिंसासम्बन्धी विद्यमान कानूनहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त गरेका हुनेछन् ।	नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत पर्ने	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम निर्देशनालय तथा व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्रहरू	स्थानीय निकायहरू निजी क्षेत्रहरू गैरसरकारी संस्थाहरू	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा सञ्चालन गरिएका कार्यक्रमहरूको संख्या	
१.३	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित करिव ३०० व्यक्ति जनाका लागि व्यावसायिक तथा स्वरोजगारमूलक सीप विकासका तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित व्यक्तिहरूको आर्थिक अवस्था सुदृढ भएको हुनेछ ।	नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत पर्ने	व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम निर्देशनालय तथा व्यावसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्रहरू	स्थानीय निकायहरू निजी क्षेत्रहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू	आ.व. २०७०।७१ सम्म	तालिम प्राप्त गर्ने लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या, रोजगारीमा संलग्न व्यक्तिहरूको संख्या	
१.४	वैदेशिक रोजगारमा जान चाहने लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित वा लैङ्गिक हिंसाका दृष्टिले उच्च जोखिममा रहेका महिला तथा पुरुषहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित व्यक्ति वा उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिहरूको आर्थिक अवस्था सवल भएको हुनेछ ।	नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत पर्ने	वैदेशिक रोजगार विभाग वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन वोर्ड	वैदेशिक रोजगार व्यवसायसँग सम्बन्धित संघसंस्थाहरू	निरन्तर	वैदेशिक रोजगारमा जाने लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित व्यक्ति वा उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिहरूको संख्या	
१.५	लैङ्गिक हिंसाको जोखिम कम गर्नको लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	श्रम तथा रोजगारसम्बन्धी तालिम तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रममा लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा जनचेतना वृद्धि भएको हुनेछ ।	नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत पर्ने	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, श्रम विभाग, श्रम कार्यालयहरू, वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन वोर्ड	स्थानीय निकायहरू, निजी क्षेत्रहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू कामदार संगठनहरू रोजगारदाता संगठनहरू वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित संघसंस्थाहरू	निरन्तर	जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको संख्या	

२. वैदेशिक रोजगारमा जाने महिला कामदारहरूको सुरक्षा अभिवृद्धि गर्ने ।

सि.नं.	क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत रु. हजारमा	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	अनुगमन सूचक	प्रगति	कैफियत

	कार्यक्रम नं. १७- वैदेशिक रोजगारमा जाने महिला कामदारहरूको सुरक्षा अभिवृद्धि गर्ने ।								
१.१	वैदेशिक रोजगारमा जाने महिलाहरूलाई लक्षित गरी काठमाडौंको २ स्थानमा वैदेशिक रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने ।	वैदेशिक रोजगारमा जाने महिलाहरूलाई यथार्थ र सही सूचना प्रदान गर्ने ।	२०००	वैदेशिक रोजगार विभाग	वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	१ वर्ष	२ वटा रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना		
१.२	वैदेशिक रोजगारमा जान इच्छुक महिलाहरूको लागि हाउसमेड, ब्यूटिसियन, सेल्स, क्लिनर र मार्केटिङ्गसम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने ।	४००० महिलालाई सीप प्रदान गर्ने	नियमित कार्यक्रमबाट व्यहोरिने	व्यावसायिक तथा सीपविकास तालिम केन्द्र, वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	१ वर्ष	४००० जनालाई सीप प्रदान		
१.३	महिला कामदार बढी जाने जिल्ला सिन्धुपाल्चोक, उदयपुर, कैलाली र रसुवामा सामाजिक परिचालन, प्रशिक्षण, रेडियो सन्देश आदिको माध्यमद्वारा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चलन गर्ने ।	वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी स्थानीयस्तरमा जनचेतनामा अभिवृद्धि गर्ने	२४००	वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	वैदेशिक रोजगार विभाग	१ वर्ष	सामाजिक परिचालन, प्रशिक्षण, रेडियो सन्देश		
१.४	महिला केन्द्रित उजुरी र गुनासोहरूको छुट्टै सूचना प्रणालीको विकास एवं उजुरी फछ्र्यौटमा तदारुकता ल्याउने ।	महिला केन्द्रित उजुरी र गुनासोहरूको छानविन, अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाउने	५००	वैदेशिक रोजगार विभाग	श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	१ वर्ष	सूचना प्रणालीको विकास		
१.५	वैदेशिक रोजगारमा गई फर्केका महिलाका लागि स्थापना भएको सहायता केन्द्रको सुदृढीकरण गर्ने ।	तत्कालीन सहायतालाई प्रभावकारी बनाउने	५००	वैदेशिक रोजगार विभाग	गैरसरकारी संस्थाहरू	१ वर्ष	सहायता केन्द्रको क्षमता विकास		
१.६	सुरक्षित आवास गृहहरूमा पीडित महिलालाई मनोवैज्ञानिक परामर्श, सहायता, उपचार, सीप, तालिम आदि सेवा उपलब्ध गराउने ।	सुरक्षित आवास गृहहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	२०००	वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	गैरसरकारी संस्थाहरू	१ वर्ष	सुरक्षित आवास गृहहरूको सेवाहरू		
१.७	वैदेशिक रोजगारमा जाने महिलाका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	अभिमुखीकरण तालिमलाई प्रभावकारी बनाउने	२०००	वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	तालिम प्रदान गर्ने संस्थाहरू	१ वर्ष	३००० महिलालाई बोर्डमार्फत् अभिमुखीकरण		
१.८	श्रम गन्तव्य मुलुकहरूमा रहेका कुटनैतिक नियोगहरूलाई महिला कामदारको आपत्कालीन सहयोग र उद्धारको लागि रकमको व्यवस्था गर्ने ।	आपत्कालीन सहयोग र उद्धारको प्रबन्ध गर्ने	१०००	वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्ड	परराष्ट्र मन्त्रालय	१ वर्ष	आवश्यकता अनुसार रकम व्यवस्था		
कूल थप आवश्यक रकम जम्मा रु.१०४०० हजार									

५. ८. शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालयको कार्ययोजना

संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजना तयार भई कार्यान्वयनमा रहेकोले सोही कार्ययोजनालाई कार्यान्वयन गर्ने ।

५.९. युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको कार्ययोजना

क. सं.	क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	कार्यान्वयन गर्ने समयाबधि	अनुगमन सूचक	कैफियत
१	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय र राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, नेपाल स्काउट तथा मातहतका निकायहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी/गुनासो सुन्ने डेस्कलाई क्रियाशील बनाउने ।	लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी/गुनासो सुन्ने डेस्क क्रियाशील हुनेछन् ।	• युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय • राष्ट्रिय खेलकुद परिषद् • नेपाल स्काउट राष्ट्रिय प्रधान कार्यालय	• स्थानीय प्रशासन • जिल्ला विकास समिति	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, नेपाल स्काउट, क्षेत्रीय खेलकुद विकास समितिहरू, नेपाल स्काउट क्षेत्रीय कार्यालयहरू, ७५ वटै जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू र नेपाल स्काउट जिल्ला कार्यालय विद्यालय एकाईमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी/गुनासो सुन्ने डेस्कहरू क्रियाशील भएका हुनेछन् ।	
२	स्थानीय तहमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	स्थानीय तहमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा जनचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनेछन् ।	• युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय • जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू (युवा सूचना केन्द्रहरू)	गैरसरकारी संस्थाहरू	आ.व. २०६९/०७० को दोस्रो तथा तेस्रो चौमासिक अवधि	• लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरूको संख्या • स्थानीय तहमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धमा ज्ञान, चेतना तथा सीप प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्या ।	युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले स्थानीय युवा साझेदारी कार्यक्रममा यो कार्यक्रम समायोजन गरी सञ्चालन गर्नेछ ।
३	लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	क्षेत्र (तीन विकास क्षेत्र) मा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।	• युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	• राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	आ.व. २०६९/०७० को दोस्रो तथा तेस्रो चौमासिक अवधि	५ क्षेत्रीय खेलकुद विकास समितिहरू, ७५ जिल्ला खेलकुद विकास समिति (युवा सूचना केन्द्र) का कार्यालय प्रमुखहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध ज्ञान, सीप र चेतना अभिवृद्धि भएको हुने ।	
४	पुरुष खेलाडीको तुलनामा महिला खेलाडीहरूको प्रशिक्षणको समय, स्तर र वातावरणलाई सहज र उत्साहबर्द्धक बनाई महिला खेलाडीहरूको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने खालका अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने र महिला खेलाडीको लागि	खेलकुद प्रशिक्षण एवं प्रतियोगितामा महिला सहभागिता वृद्धि भएको हुने ।	• राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	• क्षेत्रीय खेलकुद विकास समितिहरू, • जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	• महिला खेलाडीहरूको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने गरी सञ्चालन गरिएका अभिमुखीकरण कार्यक्रमको संख्या • महिला प्रशिक्षकको संख्या ।	

	महिला प्रशिक्षकको व्यवस्था गर्ने ।						
५	५.१ भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूका लागि उपयुक्त पोशाक चेन्ज गर्ने कोठा, विश्राम कोठा, शौचालयको अनिवार्य व्यवस्था मिलाउने । ५.२ खेलाडी छात्राबासको निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूको लागि सुरक्षित र उपयुक्त कोठाहरू निर्माण गर्ने ।	खेलकुद विकासका लागि तयार गरिने भौतिक पूर्वाधारहरूलाई लैङ्गिक मैत्री बनाइएको हुने ।	• राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	• क्षेत्रीय खेलकुद विकास समितिहरू, • जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	• भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा महिला खेलाडीहरूका लागि व्यवस्था गरिएको उपयुक्त चेन्ज रुमको संख्या • महिला विश्राम कोठा संख्या • महिला शौचालयको संख्या • खेलाडीका लागि तयार गरिएका छात्रावास भवनमा महिला खेलाडीहरूका लागि निर्माण गरिएका उपयुक्त छात्राबास कोठाको संख्या ।	
६	६.१ राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्, सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूले महिला खेलाडीहरूलाई प्राथमिकता दिने नीति तथा कार्यक्रम बनाउने । ६.२ महिला टिमको लागि व्यवस्थापक र प्रशिक्षकको रूपमा महिलालाई चयन गर्ने ।	• लैङ्गिक मैत्री खेलकुद नीति तथा कार्यक्रम तय गरिएको हुने । • महिला टिमका लागि महिला व्यवस्थापक र महिला प्रशिक्षक चयन गरिएको हुने ।	• राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	• क्षेत्रीय खेलकुद विकास समितिहरू, • जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	• तय गरिएका लैङ्गिक मैत्री खेलकुद नीति तथा कार्यक्रमहरू • चयन गरिएका महिला व्यवस्थापकको संख्या • चयन गरिएका महिला प्रशिक्षकको संख्या ।	
७	७.१ राष्ट्रिय खेल संघहरूलाई अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्दा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको विषयवस्तु समावेश गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ७.२ मातहतका जिल्ला तथा क्षेत्रीय संघहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	• राष्ट्रिय खेल संघका पदाधिकारीहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको अभिमुखीकरण कार्यक्रमबाट प्राप्त ज्ञान, सीप र चेतनाको प्रभावबाट सम्बन्धित खेल संघहरूले सञ्चालन गर्ने खेलकुद प्रतियोगिताहरू लैङ्गिक मैत्री भई खेलकुद प्रतियोगिताहरूमा लैङ्गिक हिंसामा न्यूनीकरण आएको हुने । • जिल्ला तथा क्षेत्रीय संघहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरी	• राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	• राष्ट्रिय खेल संघ • क्षेत्रीय खेल संघ र • जिल्ला खेल संघ	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	• राष्ट्रिय खेल संघका पदाधिकारीहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध ज्ञान, सीप र चेतना अभिवृद्धि भएको हुने । • सम्बन्धित खेल संघहरूले सञ्चालन गर्ने खेलकुद प्रतियोगिताहरू लैङ्गिक मैत्री हुने फलस्वरूप खेलकुद प्रतियोगिताहरूमा लैङ्गिक हिंसामा न्यूनीकरण आएको हुने । • जिल्ला तथा क्षेत्रीय संघहरूलाई लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गरी जिल्ला तथा क्षेत्रीय संघहरूले सञ्चालन गर्ने खेलकुद प्रतियोगिताहरू लैङ्गिक मैत्री हुने ।	

		कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी खेलकुद प्रतियोगितालाई लैङ्गिक मैत्री बनाउने ।					
८	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित क्षेत्रहरूमा ऱ्याली, गोष्ठी र अभिमुखीकरण कार्यक्रमको माध्यमबाट जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध कानूनी प्रावधान, कानूनी उपचार प्रक्रियाबारेमा जानकारी गराउने ।	स्काउटका माध्यमबाट लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध समन्वयात्मक रूपमा समुदायस्तरमा चेतना अभिवृद्धि गर्ने	• नेपाल स्काउट राष्ट्रिय प्रधान कार्यालय • नेपाल स्काउट क्षेत्रीय कार्यालय • नेपाल स्काउट जिल्ला कार्यालय विद्यालय एकाई	गैरसरकारी संस्थाहरू	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	• स्काउटिङ् माध्यमबाट लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध चेतना जगाउने कार्यशाला, गोष्ठी, ऱ्याली, अभिमुखीकरण कार्यक्रम संख्या • लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध सञ्चालित अन्तर एकाई प्रतिस्पर्धात्मक निवन्ध, वक्तृत्वकला र नाटक जस्ता कार्यक्रमको संख्या • लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध सञ्चालित कार्यक्रमहरूबाट ज्ञान, सीप तथा चेतना प्राप्त गर्ने सहभागी/लाभान्वित व्यक्तिको संख्या ।	
९	प्रस्तुत कार्ययोजनामा उल्लेखित कार्य सञ्चालनको निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्न गर्ने ।	कार्य सञ्चालनको निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्न हुनेछ ।	• युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय • राष्ट्रिय खेलकुद परिषद् • नेपाल स्काउट राष्ट्रिय प्रधान कार्यालय • क्षेत्रीय र जिल्ला खेलकुद विकास समितिहरू (युवा सूचना केन्द्रहरू) । • नेपाल स्काउट क्षेत्रीय र जिल्ला कार्यालय विद्यालय एकाई	• प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय • महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय • जिल्ला विकास समिति ।	आ.व. २०६९/०७० (निरन्तर)	सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी अध्ययन गर्न निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन फारामहरूको विकास गरी प्रयोगमा ल्याइएको हुने ।	

५.१०. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयको कार्ययोजना

सि.नं.	कार्यक्रम नं./क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	अनुगमन सूचक	कैफियत
१.	**कार्यक्रम नं २. लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी शून्य शहनशीलता, राष्ट्रिय कार्ययोजना, हिंसा रोक्न पुरुषको सहभागिता र लैङ्गिक हिंसामा चुकाउनुपर्ने मूल्यसम्बन्धी सामाजिक सन्देशहरूका बारेमा प्रचार प्रसार गर्न सञ्चार रणनीति विकास गर्ने ।**							
	क्रियाकलापहरू							
१.१	सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रको दीर्घकालीन नीति २०५९ को पुनरावलोकन	सञ्चार नीतिको सामयिक सुधार भएको हुने ।	लाख	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/नेपाल पत्रकार महासंघ	६ महिना	नीति लैङ्गिक-मैत्री भएको हुने ।	

१.१.१	सञ्चार नीति पुनरावलोकन कार्यदल गठन ।	कार्यदलको कार्य प्रारम्भ भएको हुने ।	१ लाख	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	नेपाल पत्रकार महासंघ		कार्यदल गठन भएको हुने ।	
१.१.२	संशोधन मस्यौदा तयार गर्ने ।	मस्यौदा तयार हुने	४ लाख	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	निजी क्षेत्रका आमसञ्चार माध्यमका प्रतिनिधि संस्था		मस्यौदा	
१.१.३	मस्यौदा मन्त्रिपरिषद्बाट निर्णय गर्ने ।	सूचना नीतिको संशोधन हुने		सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/नेपाल पत्रकार महासंघ		सञ्चार नीति लैङ्गिक मैत्री हुने ।	
१.२	विभिन्न छापा तथा विद्युतीय सञ्चार माध्यमहरूलाई प्रशारणका लागि चेतनामूलक सामाग्री उपलब्ध गराउने ।	चेतनामूलक सामाग्री प्रशारण हुने		सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय/ महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	१ महिना	प्रशारण सामाग्री	विषयसँग सम्बन्धित सामाग्रीहरू सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त हुनु पर्ने ।
१.३	विभिन्न सञ्चार माध्यमहरूलाई "लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध" सहयोग पुग्ने समाचार तथा अन्य सामाग्री प्रकाशन/प्रशारण गर्न अनुरोध गर्ने ।	सहभागितामूलक बैठक गरी सहमति अनुरूप सामाग्री प्रशारण/प्रकाशन हुने ।		सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	सूचना विभाग/नेपाल पत्रकार महासंघ /छापा तथा विद्युतीय सञ्चार माध्यमका प्रतिनिधि संस्थाहरू	१ महिना	समाचार एवं सूचनामूलक प्रकाशित/प्रशारित सामाग्री	
१.४	लोककल्याणकारी विज्ञापन प्रशारण/प्रकाशनमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका चेतनामूलक विषयहरू समावेश गर्ने गरी प्रकाशन/प्रशारण गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका विषयहरू समावेश हुने ।	१० लाख	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	छापा तथा विद्युतीय सञ्चार माध्यमहरू	निरन्तर	लोककल्याणकारी विज्ञापन	
१.५	नेपालमा बनाइने कथानक चलचित्र एवं व्यापारिक विज्ञापनहरूमा लैङ्गिक हिंसालाई प्रश्रय दिने खालको सन्देश जान नसक्ने गरी सेन्सर गर्ने ।	विज्ञापन एवं चलचित्रहरूको गहन सेन्सर हुने ।	-	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	चलचित्र विकास वोर्ड/चलचित्र निर्माताहरू र नेपाल विज्ञापन संघ केन्द्रीय चलचित्र जाँच समिति	निरन्तर	चलचित्र एवं विज्ञापनमा लैङ्गिक हिंसालाई सहयोग पुग्ने दृश्य एवं दृष्टान्त शून्य हुने ।	
१.६	सबै सरकारी एवं निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित छापा एवं विद्युतीय सञ्चार माध्यमहरूलाई लैङ्गिक हिंसालाई प्रत्यक्ष वा परोक्षरूपमा दुरुत्साहन गर्ने कार्यक्रम निर्माण एवं प्रशारण/प्रकाशन सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने ।	अन्तर्क्रिया कार्यक्रम भएको हुने	१ लाख	सूचना विभाग	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय/नेपाल पत्रकार महासंघ	निरन्तर	लैङ्गिक हिंसालाई दुरुत्साहन गर्ने खालका प्रशारित/ प्रकाशित सामाग्री	
२.	**कार्यक्रम ३. लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राख्न सम्पादकहरूबाट सशक्त प्रतिबद्धता लिन, अझ बढी जानकारीमूलक सूचना प्रवर्द्धन गर्न लैङ्गिक हिंसा (रोकथाम र सम्बोधन), लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण, मानव अधिकार र अन्य अवधारणाको बारेमा सञ्चार क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।**							
२.१	पत्रकार एवं सम्पादकहरूका लागि तालिम तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	पत्रकारहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा पत्रकारहरूलाई लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी विषयमा	३ लाख	सूचना विभाग	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय /नेपाल पत्रकार महासंघ र सबै छापा र विद्युतीय सञ्चार माध्यम	६ महिना	तालिम सहभागीको नामावली	

		जानकारी भएको हुने ।						
२.२	नेपाल सरकारका प्रवक्ता र पत्रकारहरूबीच “लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध”का सम्बन्धमा अन्तर्क्रिया गर्ने ।	प्रवक्ता र पत्रकार बीच लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध अन्तर्क्रिया भएको हुने ।	२ लाख	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	विभिन्न मन्त्रालय/निकायहरू सूचना विभाग र नेपाल पत्रकार महासंघ	निरन्तर	अन्तर्क्रियाका सहभागीको नामावलीसहितको प्रतिवेदन	
२.३	पत्रकार एवं सम्पादकहरूका लागि सञ्चालन गरिने तालिमहरूमा “लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध” सम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको सामाग्रीहरूले प्राथमिकता प्राप्त गर्ने ।	५० हजार	सूचना विभाग	नेपाल पत्रकार महासंघ	निरन्तर	पाठ्क्रममा समावेश भएको हुने ।	

५.११. उद्योग मन्त्रालयको कार्ययोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम नं./क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	लागत	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा	सूचक	कैफियत
१	**कार्यक्रम नं. १.१.५ कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध आचारसंहिता निर्माण एवं कार्यान्वयन गर्ने र यस्ता प्रावधानहरूलाई कम्पनी नियमावलीहरूमा समावेश गर्ने विषयलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।**							
क्रियाकलापहरू								
१.१	औद्योगिक प्रतिष्ठानका कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको आचारसंहिता २०६७ कार्यान्वयन गर्ने १.१.१ औद्योगिक प्रतिष्ठानका कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको आचारसंहिता २०६७ का बारेमा प्रतिष्ठानहरूलाई जानकारी गराउने १.१.२ आचारसंहिताको पालना भए नभएको अनुगमन गर्न प्रतिष्ठान दर्ता गर्ने निकाय र सोको तालुक निकायले अनुगमन सूचकको विकास गर्ने । १.१.३ आचारसंहिता पूर्ण रूपमा पालना गर्ने गराउने कार्यमा उत्कृष्ट ठहरिएका प्रतिष्ठानलाई अनुगमन सूचकको आधारमा अनुगमन गर्ने निकायले पुरस्कृत गर्ने ।	• सबै प्रतिष्ठानहरूमा आचारसंहिता पालना हुने • नतिजामूलक अनुगमन हुने • आचारसंहिता पालना गर्ने प्रतिष्ठानहरूमा वृद्धि हुने	५ लाख ५० हजार ५ लाख	उद्योग मन्त्रालय उद्योग विभाग उद्योग विभाग	उद्योग विभाग, उद्योग वाणिज्य महासंघ उद्यमीहरू उद्योग वाणिज्य महासंघ	२०६९ चैत्र २०६९ असोज २०६९ चैत्र	• सबै प्रतिष्ठानहरूमा लैङ्गिक हिंसामा कमी आउने • अनुगमन सूचकहरू • पुरस्कृत प्रतिष्ठानको नाम	
१.२	औद्योगिक व्यवसाय ऐनमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको आचारसंहिता २०६७ का प्रावधानहरूलाई समावेश गर्ने ।	आचारसंहिताको पालना बढी बाध्यात्मक बन्ने	-	उद्योग मन्त्रालय	मन्त्रिपरिषद्	२०६९ असोज	आचारसंहिताको प्रावधानहरू ऐनमा समावेश हुने	
१.३	औद्योगिक प्रतिष्ठानका नियमावलीहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको आचारसंहिता २०६७ का प्रावधानहरूलाई समावेश गराउन पहल गर्ने	आचारसंहिताको कार्यान्वयन प्रभावकारी हुने	५ लाख	उद्योग विभाग	उद्योग वाणिज्य महासंघ	२०६९ चैत्र	५०% प्रतिष्ठानका नियमावली संशोधित भई आचारसंहिताको प्रावधान समावेश हुने	

२	**कार्यक्रम नं. ५.३ केन्द्र/आश्रयस्थलहरूको निर्णय गर्ने समितिमा निजी क्षेत्रको संलग्नता सुनिश्चित गर्ने र निरन्तर वित्तीय तथा वस्तुगत सहयोगका लागि उत्प्रेरित गर्ने ।**

क्रियाकलापहरू								
२.१	लघु उद्यमीहरूको पहिचान गर्दा लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिलाहरूलाई प्राथमिकता दिने गरी कार्यविधि बनाउने/परिमार्जन गर्ने	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावितको बचाउ एवं सुरक्षा हुने	-	उद्योग मन्त्रालय	घरेलु विभाग, घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति	२०६९ श्रावण	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित लघु उद्यमीहरूको संख्या वृद्धि हुने	
२.२	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिला लघु उद्यमीहरूलाई वार्षिक कार्यक्रम मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिला लघु उद्यमीहरू क्षमता अभिवृद्धि हुने	१० लाख	उद्योग मन्त्रालय	घरेलु विभाग, घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति	२०६९ चैत्र	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिलाहरूका लागि लक्षित गरी सञ्चालन गरिएका तालिम कार्यक्रमहरू	
२.३	शान्ति कोष मार्फत उद्योग विभाग तथा घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति मार्फत सञ्चालन हुने कार्यक्रममा लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिलाहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिने ।	शान्ति कोष मार्फत सञ्चालिन कार्यक्रमबाट लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिलाहरू समेत लाभान्वित हुने	-	उद्योग विभाग घरेलु तथा साना उद्योग विभाग/विकास समिति	घरेलु तथा साना उद्योग विभाग/ विकास समिति मातहतका कार्यालयहरू	२०६९ चैत्र	लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिला उद्यमीहरूको संख्या	
३	**कार्यक्रम नं. १९.१ :लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध कार्ययोजना २०१० को आवधिक प्रगति मूल्याङ्कन गर्ने**							
क्रियाकलापहरू								
३.१	केन्द्रीयस्तरमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गर्ने ।	कार्ययोजना मूल्याङ्कन हुने	-	उद्योग मन्त्रालय		२०६९ श्रावण	समिति गठन गर्ने निर्णय	
३.२	मन्त्रालयस्तरमा प्रगति मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने	उपलब्धि सार्वजनिक हुने	१ लाख	उद्योग मन्त्रालय	उद्योग विभाग, उद्योग वाणिज्य महासंघ उद्यमीहरू	२०६९ आश्विन	प्रतिवेदन	
३.३	लैङ्गिक र समावेशीकरण संवेदनशील प्रक्रिया र ढाँचाको प्रयोग गरी अनुगमन गर्ने	अनुगमन र मूल्याङ्कन लैङ्गिक तथा समावेशी हुने	२ लाख	उद्योग मन्त्रालय		२०६९ चैत्र	अनुगमन प्रतिवेदन	
३.४	औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूमा लैङ्गिक परीक्षण गर्ने (नमूना छनौट गरी)	लैङ्गिक परीक्षण हुने	२ लाख	उद्योग मन्त्रालय			लैङ्गिक परीक्षण	

५.१२. अर्थ मन्त्रालयको रणनीति तथा कार्ययोजना

क्र.स.	रणनीति	क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	अनुगमन सूचक	कैफियत
१	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको आकार वृद्धि गर्ने ।	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटका नयाँ सूचक तथा उपसूचकहरू निर्माण गर्ने	व्यावहारिक तथा यथार्थपरक सूचक तथा उपसूचकहरूको निर्माण	नयाँ सूचक तथा उपसूचकहरू निर्माण भई कार्यान्वयनमा आउने	
		लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटलाई स्थानीयकरण गर्ने	स्थानीयस्तरदेखि नै लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण हुने	स्थानीयस्तरदेखि नै लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण भएको हुने	
		सम्बन्धित निकायहरूको लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको निर्माण, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	सम्बन्धित निकायहरूले लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको निर्माण, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन गर्न सक्षम हुने ।	सम्बन्धित निकायहरूले लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको निर्माण, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन गर्न सक्ने	
		नीतिमा प्रभाव पार्ने सम्वादहरू शुरु गर्ने ।	लैङ्गिक उत्तरदायी नीतिहरू निर्माण हुने	लैङ्गिक उत्तरदायी नीतिहरू	

क्र.स.	रणनीति	क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	अनुगमन सूचक	कैफियत
२	अर्थ मन्त्रालयअन्तर्गत कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण तथा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी अपराध अभिलेख तथा विश्लेषण गर्ने पद्धति विस्तार गर्ने ।	अपराध अभिलेख तथा विश्लेषण कार्यक्रम	कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसाको अभिलेख जिल्लास्तरसम्म हुने	अभिलेख तयार हुने	
		कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रण कार्यक्रम	कार्यस्थलमा लैङ्गिक हिंसा नहुने	लैङ्गिक हिंसाका घट्ना नघट्ने	
३	लैङ्गिक हिंसा प्रतिरोध गर्न महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकायहरूबाट महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम माग भई आएमा वार्षिक बजेट सिलिङ्गभित्र रही बजेट विनियोजन गर्ने ।	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको आकार क’ल बजेटको २२ प्रतिशत पुग्ने ।	प्रत्यक्ष लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको आकार	

५.१३. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईको रणनीति तथा कार्ययोजना

लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईको कार्य : १. लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईमा प्राप्त निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरूको व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य ।

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
उद्देश्य १. लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका उजुरी, निवेदन वा गुनासाहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी पीडितलाई न्याय दिने ।								
१.	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी उजुरीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी पीडितलाई न्याय प्रदान गर्न पहल गर्ने ।	लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी व्यवस्थापन	• लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी लिई कारवाही प्रक्रिया शुरु गर्नुपर्ने दायित्व भएका निकाय/कार्यालयले लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको उजुरी दर्ता गर्न इन्कार गरेको, दर्ता गरेर पनि कारवाही प्रक्रिया शुरु नगरेको, कारवाही प्रक्रिया प्रभावकारी नभएको वा कारवाही प्रक्रिया सुस्त भएको भनी एकाईमा प्राप्त हुने निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरू तत्काल कारवाहीको लागि सम्बन्धित निकाय/कार्यालयमा लेखी पठाउने । • लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको एकाईबाट लेखी पठाएका निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरूका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकाय/कार्यालयसँग सम्पर्कमा रही त्यस्तो निकाय/कार्यालयले गरेको कारवाहीको विवरण संकलन गर्ने । • लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको एकाईबाट लेखी पठाए निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरू उपर प्रभावकारी कारवाहीका लागि	गृह मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय राष्ट्रिय महिला आयोग प्रहरी प्रधान कार्यालय	केन्द्रीय समन्वय समिति	निरन्तर	एकाईमा प्राप्त निवेदन, उजुरी वा गुनासाको सहीरूपमा व्यवस्थापन भई पीडितले न्याय पाएको हुने ।	एकाईमा प्राप्त भएका तथा कारवाही भएका उजुरी, निवेदन वा गुनासाहरू र त्यस उपर सम्बन्धित निकाय/कार्यालयबाट भएको कारवाहीको संख्या/ विवरण

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
			सम्बन्धित निकाय/कार्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिने । ● लैङ्गिक हिंसाका सम्बन्धमा विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट प्रकाशित, प्रशारित गम्भीर किसिमका घटनाहरूको सम्बन्धमा सूचना संकलन गर्ने र त्यस्ता घटनाका सम्बन्धमा छानवीन गरी कारवाही प्रक्रिया शुरु गर्न सम्बन्धित निकाय वा कार्यालयमा लेखी पठाउने । ● लैङ्गिक हिंसाका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकाय वा कार्यालयमा परेका उजुरीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न सहयोग हुने गरी सम्बन्धित निकायहरू बीच समन्वय/ सहजीकरण गर्ने वा आवश्यकता अनुसार निर्देशन दिने । ● एकाईमा पर्न आएका निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरूको व्यवस्थापन गर्ने क्रममा पीडित व्यक्तिलाई आवश्यक पर्ने सेवा (कानूनी परामर्श, मनोविमर्श, स्वास्थ्य सेवा, आर्थिक सहयोग तथा पुनर्स्थापना आदि) का सम्बन्धमा पीडितको सहज पहुँचको लागि सरोकारवाला निकाय तथा संस्थासँग कार्यमूलक सम्बन्ध स्थापना गरी पीडितहरूलाई आवश्यक सेवा प्रदान गर्न आवश्यक पहल गर्ने । ● एकाईमा प्राप्त हुने निवेदन, उजुरी वा गुनासाहरूको व्यवस्थापन गर्दा देखिएका समस्या समाधानका लागि गरिनुपर्ने सुधार वा निर्माण गर्नुपर्ने नीति वा जारी गर्नुपर्ने निर्देशन वा सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रमका सम्बन्धमा केन्द्रीय समन्वय समिति समक्ष आवश्यक सिफारिस गर्ने र समितिबाट निर्णय भएबमोजिम कार्यान्वयन गर्ने गराउने । ● केन्द्रीय तथा जिल्लास्तरका उजुरीसँग सम्बन्धित सरोकारवाला					

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
			निकायहरूसँग समय-समयमा बैठक/अन्तर्क्रिया/अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● सञ्चार माध्यममा प्रकाशित भएका र अन्य माध्यमबाट जानकारीमा आएका संवेदनशील लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरूको आवश्यकता अनुसार स्थलगत अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने र पीडितलाई यथाशीघ्र न्याय तथा संरक्षण प्रदान गर्न सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिने । ● लैङ्गिक हिंसाको समग्र स्थितिबारे जानकारी लिन अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने ।					
		लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका मुद्दालाई द्रुत सुनुवाई (Fast Track Court) को व्यवस्थाको लागि ऐन तथा नियमावली पारित गर्न तथा कम्तीमा पनि केन्द्रीय तहमा द्रुत सुनुवाईको स्थापनाको लागि सहजीकरण तथा अनुगमन गर्ने ।	महिला विरुद्ध हिंसाका उजुरी उपर काम गर्न द्रुत सुनुवाई अदालत (Fast Track Court) को स्थापना तथा सञ्चालनको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयसँग बैठक, छलफल तथा Follow up गर्ने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय संयुक्त अनुगमन समिति			
		लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरणसम्बन्धी अदालती फैसलाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमनसम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने ।		कानून, न्याय, संविधान सभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय				
२.	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क र तथ्यहरू सङ्कलन, अभिलेखीकरण तथा विश्लेषण गरी लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि	लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन	● एकाईमा विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त निवेदन, उजुरी तथा गुनासाहरू तथा सो सम्बन्धमा भएका कारवाहीका सम्बन्धमा लिङ्ग, उमेर, जिल्ला तथा हिंसाको प्रकृतिका आधारमा खण्डीकृत तथ्याङ्क (Sex, age wise-disaggregated data) राख्ने, अद्यावधिक गर्ने	गृह मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय		आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा सुरुवात भएको हुने	एकाईमा प्राप्त निवेदन, उजुरी तथा गुनासाहरूको सम्बन्धमा खण्डीकृत सूचना तथा तथ्याङ्क अद्यावधिक भएको	-Updated record, -Installed software सिफारिस गरिएको नीति र कार्यक्रमहरू

क.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
	नीति र कार्यक्रम सिफारिस गर्ने ।		र तिनलाई विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि नीति र कार्यक्रम सिफारिस गर्ने । ● सम्बन्धित निकायसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी लैङ्गिक हिंसाका घटना तथा उजुरीहरूको राष्ट्रिय अभिलेख तथा सूचना राख्ने व्यवस्था गर्ने । ● राष्ट्रिय महिला आयोगले लैङ्गिकताका आधारमा हुने हिंसाहरूको उजुरीको तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न तयार गरेका GBVIMS बाट प्राप्त तथ्याङ्क/ सूचनाहरूको व्यवस्थापन गर्ने । ● लैङ्गिक हिंसाको समग्र स्थितिबारे जानकारी लिन अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने ।	राष्ट्रिय महिला आयोग प्रहरी प्रधान कार्यालय केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग			हुने । software मार्फत तथ्याङ्क व्यवस्थापन गरिएको हुने अद्यावधिक तथ्याङ्कहरूको अध्ययन गरी लैङ्गिक हिंसा अन्त्यका लागि नीति र कार्यक्रम सिफारिस गरिएको हुने । राष्ट्रिय महिला आयोगले लैङ्गिकताका आधारमा हुने हिंसाहरूको उजुरीको तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न तयार गरेका GBVIMS बाट प्राप्त तथ्याङ्क/ सूचनाहरूको व्यवस्थापन भएको हुने ।	
		पीडितले यथासक्य छिटो न्याय र राहत पाएको अवस्थाको सुनिश्चिता गर्ने ।	उजुरी कार्यान्वयनको स्थितिको अनुगमन गर्ने र सुधारको लागि समन्वय तथा निर्देशन दिने । उजुरी कार्यान्वयनका क्षेत्रमा उत्कृष्ठ कार्य गर्ने निकायलाई उत्प्रेरित, प्रोत्साहित गर्ने ।	राष्ट्रिय महिला आयोग	संयुक्त अनुगमन समिति			
उद्देश्य २. लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरू तथा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध कारवाही गर्न जिम्मेवारी पाएका निकाय तथा कार्यालयबाट भए गरेका कार्यहरूको नियमित अनुगमन गर्ने ।								
१.	**लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरू तथा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध कारवाही गर्न जिम्मेवारी पाएका निकाय तथा कार्यालयबाट भए**	अनुगमन कार्यक्रम	● संवेदनशील लैङ्गिक हिंसाका घटनाहरूको आवश्यकता अनुसार स्थलगत अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने ● सञ्चार माध्यममा प्रकाशित तथा प्रशारित भएका वा अन्य कुनै माध्यमबाट जानकारी हुन आएका संवेदनशील लैङ्गिक हिंसाका	अर्थ मन्त्रालय गृह मन्त्रालय स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय संघीय मामिला		घटनाको प्रकृति अनुसार	संवेदनशील घटनाहरूको आवश्यकता अनुसार स्थलगत अनुगमन तथा निरीक्षण भएको र सम्बन्धित	घटनाको अनुगमन गरिएको प्रतिवेदन संख्या

क.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
	गरेका कार्यहरूको नियमित अनुगमन गरी कारवाहीको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने ।		घटनाहरूको आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्ने । ● अनुगमनको क्रममा लैङ्गिक हिंसाबाट पीडितलाई यथाशीघ्र न्याय तथा संरक्षण प्रदान गर्न सम्बन्धित निकायलाई आवश्यकता अनुसार निर्देशन दिने । ● लैङ्गिक हिंसाका उजुरी व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवार निकाय/संघ/संस्थाको स्थलगत अनुगमन गरी अनुगमनबाट देखिएका समस्याहरू समाधानार्थ केन्द्रीय समन्वय समितिमा सिफारिस वा सुझाव पेश गर्ने ।	तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय शिक्षा मन्त्रालय राष्ट्रिय महिला आयोग प्रहरी प्रधान कार्यालय			निकायलाई आवश्यक कारवाहीको लागि निर्देशन दिई पीडित । प्रभावितले न्याय प्राप्त भएको हुने ।	
		लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष परिचालन स्थितिको अनुगमन गर्ने		महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय राष्ट्रिय महिला आयोग	संयुक्त अनुगमन समिति			
		संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषद् प्रस्ताव १३२५ र १८२० मा आधारित राष्ट्रिय कार्ययोजनाको कार्यान्वयन स्थितिको अनुगमन गर्ने ।		शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालय	संयुक्त अनुगमन समिति			
		लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका निकायगत कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थितिका बारेमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने	● लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरण कार्ययोजनाको कार्यान्वयन स्थितिको केन्द्रदेखि स्थानीयस्तरसम्म अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने । ● लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका निकायगत कार्यक्रमहरूको संयुक्त अनुगमन समितिले अनुगमन गरी पेश गरेको सुझावहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।	राष्ट्रिय महिला आयोग	संयुक्त अनुगमन समिति			
उद्देश्य ३. लैङ्गिक हिंसा, उजुरी कार्यान्वयन निकाय तथा यससँग सम्बन्धित कानूनी व्यवस्था सम्बन्धमा स्थानीयस्तरसम्म जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।								

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	सहयोगी निकाय निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
१.	लैङ्गिक हिंसा, उजुरी कार्यान्वयन निकाय तथा यससँग सम्बन्धित नियम कानूनहरूबारे स्थानीयस्तरसम्म जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने विभिन्न निकायलाई परिचालन गर्ने	सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	● सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयअन्तर्गत सूचना विभागबाट जारी गरिने लोककल्याणकारी विज्ञापनमार्फत लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका सन्देश प्रवाह गर्ने । ● सरोकारवाला सरकारी तथा गैससहरूसँग समन्वय गरी स्थानीयस्तरसम्म जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय, सूचना विभाग, सञ्चार माध्यम		निरन्तर (कम्तीमा वर्षमा ३ पटक)	व्यापक जनचेतना अभिवृद्धिका लागि विभिन्न माध्यमहरूको उपयोग गरिएको हुने ।	सञ्चार माध्यमहरूबाट प्रशारण प्रकाशन गरिएका विवरणहरू
२	लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्न सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र, सामुदायिक संस्थाहरू तथा सञ्जालहरूको साझेदारी सुदृढीकरण गर्ने ।	साझेदारी अभिवृद्धि	● लैङ्गिक हिंसालाई सम्बोधन गर्नका लागि केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म चेतना, संरक्षण, राहत, स्वास्थ्य, शिक्षा, कानूनी उपचार, आर्थिक सशक्तीकरण आदि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सरोकार निकायबीच साझेदारी अभिवृद्धि गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● केन्द्रीय तहमा विभिन्न निकायसँग साझेदारीका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने ।	सरोकारवाला मन्त्रालय तथा निकायहरू गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्र (विभिन्न संघसंस्था, महासंघ तथा सञ्जालहरू)	सरोकारवाला मन्त्रालय तथा निकायहरू गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्र (विभिन्न संघसंस्था, महासंघ तथा सञ्जालहरू)			
			● लैङ्गिक हिंसा तथा महिला सशक्तीकरणसँग सम्बन्धित विभिन्न दिवसहरू (१६ दिवसीय अभियान, ८ मार्च (नारी दिवस), मानव बेचविखन विरुद्ध दिवस) का सन्दर्भमा विभिन्न रचनात्मक कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट स्थानीयस्तरसम्म जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गराउने । ● राष्ट्रिय तथा जिल्लास्तरमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्ध क्रियाशील व्यक्ति, सरकारी । गैरसरकारी क्षेत्र, सञ्चार माध्यमलाई वर्षको एकपटक सम्मान गर्ने, यस्ता कार्यक्रम राख्नका लागि प्रोत्साहित गर्ने । ● उजुरी उपर कारवाहीसहितको प्रगति प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने (वार्षिक) ● पत्रकार अन्तर्क्रिया (४/४ महिनामा)	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय			सञ्चार माध्यमहरूमा लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने	

लैङ्गिक सशक्तीकरण समन्वय एकाईको कार्य : २. लैङ्गिक सशक्तीकरण, महिलाहरूको हक संरक्षण र हित प्रवर्द्धनसम्बन्धी कार्यहरू ।

क्र.सं.	रणनीति	कार्यक्रम	क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	अनुगमन गर्ने निकाय	समय सीमा	सूचक	सूचक मापनका माध्यमहरू
उद्देश्य ३ : लैङ्गिक सशक्तीकरणको लागि सम्बद्ध निकायहरूबाट गरिने कार्यहरू प्रभावकारी बनाउन समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।								
१.	लैङ्गिक सशक्तीकरणका लागि जिम्मेवार निकायहरूबीच समन्वय अभिवृद्धि गरी महिला हकहितको प्रवर्द्धन गर्ने ।	लैङ्गिक सशक्तीकरण	• लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी कार्यक्रमहरूको समन्वय र सहजीकरणका लागि समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने । • हिंसाका प्रभावित तथा जोखिममा रहेका महिला र किशोरीहरूलाई सीपमूलक तालिम, स्वरोजगार व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन गरी आत्मनिर्भर बनाउनका लागि जिम्मेवार निकायहरूबीच सहकार्य गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणका लागि सरोकार निकायहरूको क्षमता/भूमिका अभिवृद्धि गर्ने ।	अर्थ मन्त्रालय श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय उद्योग मन्त्रालय महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय उद्योग वाणिज्य महासंघ कृषि विकास मन्त्रालय		निरन्तर	सीपमूलक तालिम, स्वरोजगार व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन सम्बन्धमा सहकार्यमा योजना बनेको हुने । जिम्मेवार मन्त्रालयहरू मार्फत लैङ्गिक हिंसाका प्रभावित तथा जोखिममा रहेका महिला र किशोरीहरूले सीपमूलक तालिम प्राप्त गरेको हुने ।	सहकार्यमा बनेका योजना सम्बन्धित निकायबाट प्राप्त प्रतिवेदन तालिमका सहभागीसँगको अन्तर्वार्ता
			कुप्रथा, कुसंस्कारजन्य हिंसा न्यूनीकरणका लागि कानूनी व्यवस्थाका लागि आवश्यक पहलकदमी लिने ।	महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय, कानून, न्याय, संविधानसभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय सम्बद्ध सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रहरू		निरन्तर	नयाँ कानून निर्माण तथा अद्यावधिक भएको हुने । जस्तै- बोक्सीसम्बन्धी कानून तथा नियमावली	अद्यावधिक कानून तथा नियमावली
			सबै सार्वजनिक क्षेत्रमा महिलाको ३३% सहभागिताको लागि आवश्यक पहल गर्ने । सबै क्षेत्रमा समान सहभागिता तथा समावेशीकरणका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न समन्वय सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्ने ।	सम्बद्ध सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रहरू	**निरन्तर**		सबै क्षेत्रमा कम्तीमा ३३% महिला सहभागितामा वृद्धि हुने	सार्वजनिक भएका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू अद्यावधिक भएका ऐन नियमहरू सम्बन्धित निकायका प्रतिवेदनहरू
			Gender Audit & Gender Responsive Budgeting सम्बन्धमा सरोकारवाला मन्त्रालयहरूसँग छलफल ।		हरेक आर्थिक वर्षको कार्यक्रम निर्माण पूर्व		मन्त्रालयहरूको Gender Audit भएको हुने	कार्यक्रमका प्रतिवेदनहरू आर्थिक सर्वेक्षण

			अन्तर्क्रिया कार्यक्रम तथा अनुगमन गर्ने ।				Gender Responsive Budgeting मा वृद्धि भएको हुने	
			लैङ्गिक सशक्तीकरण, लैङ्गिक हिंसा तथा विभेदसम्बन्धी जनचेतनाको लागि आवश्यक सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामाग्री (IEC Material) निर्माण, प्रकाशन तथा प्रशारण गर्न सम्बन्धित निकायहरूसँग सहकार्य गर्ने ।	सरोकारवाला सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू	हरेक आर्थिक वर्षमा		लैङ्गिक सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक विभेदसम्बन्धी जनचेतनाको लागि आवश्यक सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामाग्री (IEC Material) निर्माण, प्रकाशन, प्रशारण तथा वितरण भएको हुने ।	तयार भएका सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामाग्रीका प्रतिहरू
			लैङ्गिक सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न तालीम गोष्ठी तथा कार्यशाला सञ्चालन गर्ने ।	सल्लाहकार समूह सबै मन्त्रालयहरू	निरन्तर		लैङ्गिक सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।	सञ्चालित कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन
			विभिन्न क्षेत्रमा विद्यमान कुरीतिजन्य हिंसाहरू सम्बोधन गर्ने क्षेत्रगत विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सम्बन्धित निकायहरूबीच समन्वय सहजीकरण गर्ने ।	सरोकारवाला सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू			कुरीतिजन्य हिंसाहरू सम्बोधन गर्ने क्षेत्रगत विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।	सञ्चालित कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन
			बहुपक्षीय भेदभाव (Multiple discrimination) मा परेका जस्तै (दलित, अपाङ्ग, विधवा, परिवारबाट परित्यक्त र वृद्धा महिलाहरूका लागि विशेष प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, गराउन सम्बन्धित मन्त्रालयहरूलाई केन्द्रीय समन्वय समितिमार्फत निर्देशन दिने ।				विशेष प्राथमिकताका कार्यक्रमहरू भएको हुने	सञ्चालित कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन
			बदलिँदो समाजसँगै आएका नयाँ प्रवृत्तिहरू, जस्तै लिङ्ग पहिचान गरी भ्रूणहत्या, वैदेशिक रोजगारी महिला कामदारहरूका समस्याहरू, वैदेशिक रोजगारीको अभिवृद्धिसँगै समाजमा आएका नयाँ विकृतिहरू जस्ता सवाललाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रमहरूमा सहजीकरण गर्ने ।			निरन्तर	सम्बन्धित निकायहरूबाट विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुने ।	सञ्चालित कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन

			लैङ्गिक दृष्टिकोणले सबै मन्त्रालय तथा निकायहरूको ऐन, नीति, निर्देशिका तथा कार्यपद्धतिलाई पुनरावलोकन तथा परिमार्जन गर्ने गराउन निर्देशन दिने ।	सम्बन्धित मन्त्रालयहरू कानून, न्याय, संविधान सभा तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय		निरन्तर	निकायहरूको ऐन, नीति, निर्देशिका तथा कार्यपद्धति लैङ्गिक दृष्टिकोणबाट पुनरावलोकन तथा परिमार्जन भएको हुने ।	परिमार्जित ऐन, नीति, निर्देशिका तथा कार्यपद्धति
			लैङ्गिक सशक्तीकरणसम्बन्धी कार्यक्रम तथा कार्यान्वयन स्थितिको नियमित रूपमा स्थलगत अनुगमन गर्ने र सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक सुझाव दिने ।			निरन्तर	अनुगमन भएको हुने र आवश्यक सुझाव पेश गरेको हुने ।	अनुगमन प्रतिवेदन